

МВС України
Харківський національний університет внутрішніх справ

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РІВНЯ ПРАЦІВНИКІВ КІНОЛОГІЧНИХ СЛУЖБ

Тези доповідей
Всеукраїнської науково-практичної
конференції
(Харків, 14 грудня 2018 р.)

Харків 2018

УДК [351.741:636.7.043](477)
Ш70

*Друкується за рішенням оргкомітету
відповідно до доручення ХНУВС від 03.10.2018 № 133.*

Шляхи покращення професійного рівня працівників
Ш70 кінологічних служб : тези доп. Всеукр. наук.-практ. конф.
(Харків, 14 груд. 2018 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т
внутр. справ. – Харків, 2018. – 124 с.

У збірнику в тезах доповідей авторів із різних регіонів
України розглянуто актуальні проблеми професійного рівня
працівників кінологічних служб, проблемні питання подальшого
розвитку кінологічної служби та проблеми міжвідомчої взаємодії
кінологічних служб.

УДК [351.741:636.7.043](477)

*Матеріали викладені в авторській редакції з незначними
коректорськими правками. Відповідальність за точність поданих
фактів, цитат, цифр і прізвищ несуть автори. Електронна копія
збірника безоплатно розміщується у відкритому доступі на сайті
Харківського національного університету внутрішніх справ
(<http://www.univd.edu.ua>) у розділі «Видавнича діяльність.
Матеріали науково-практичних конференцій, семінарів тощо»), а
також у репозитарії ХНУВС (<http://dspace.univd.edu.ua/xmlui/>).*

© Харківський національний університет
внутрішніх справ, 2018

ЗМІСТ

СОКУРЕНКО В. В.	
Шляхи покращення професійного рівня працівників кінологічних служб	6
ШВЕЦЬ Д. В.	
Особливості професійної діяльності працівників кінологічних служб	8
КОЛОМІЄЦЬ С. І.	
Розвиток кінологічних служб органів системи МВС	10
ВИНОГРАД О. В.	
Підготовка кінологічних команд в Державній фіскальній службі України	14
САЛМАНОВА О. Ю., САЛМАНОВ О. В.	
Адміністративно-правове регулювання використання службових собак у діяльності Національної поліції України	18
ГАРНА-ІВАНОВА І. О.	
Кінологічне забезпечення прикордонного контролю	21
ДОЦЕНКО В. В.	
Напрямки професійно-психологічної підготовки працівників кінологічних служб	23
КАЗАНЧУК І. Д.	
Правові аспекти взаємодії слідчих і кінологічних підрозділів Національної поліції України в процесі здійснення слідчих дій	26
ЛОГАЧЕВ М. Г.	
Зарубіжний досвід застосування кінологічних підрозділів поліції	30
ПАБАТ О. В.	
Вплив фінансування окремих підрозділів Національної поліції України на рівень довіри населення до поліції та її ефективність	34
ПАНОВА О. О.	
Особливості використання сил підрозділів кінологічної служби під час забезпечення публічного порядку і безпеки за особливих умов	39
ПЛАТКОВСЬКА О. В.	
Кінологічна служба в Україні	42

СЕЛЮКОВ В. С.

Особливості використання службових собак
у діяльності поліції.....45

МАКАРЕНКО В. С.

Особливості підготовки кінологічних підрозділів
на прикладі Австралії.....47

ШЕВЧЕНКО Т. В., СЕРГІЄНКО Д. В.

Особливості забезпечення особистої безпеки
поліцейського в екстремальних умовах під час проведення
антитерористичної діяльності за умови застосування
кінологічних підрозділів Національної поліції України 51

ЛАРІОНОВА І. Т., СЛЮСАР Н. В.

Покращення роботи кінологічних служб
і здоров'я службових собак у правоохоронних органах 53

ВОЛОШИН О. Г., ЯМКОВЕНКО О. Ю.

Становлення кінологічної служби України 56

ТАРАНОВ В. Л.

Деякі організаційні, тактичні та технічні особливості
діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції.....63

ГАРМАШ В. В.

Деякі питання взаємодії кінологічних підрозділів
Національної поліції України щодо забезпечення
публічної безпеки та порядку.....65

САЙГАНОВ О. Є.

Сьогодення та перспективи розвитку кінологічного центру
ГУНП в Харківській області 70

ЦИРКУЛЕНКО С. С., ШЕВЧЕНКО Т. В.

Залучення кінологічних служб під час ліквідації
масових заворушень.....72

ЦИРКУЛЕНКО А. М., ШЕВЧЕНКО Т. В.

Досвід міжнародних кінологічних підрозділів.....76

АВДЄЄВ В. О., КОЛОТІК А. С.

Розвиток кінологічної служби в аспекті
забезпечення собак, строк служби яких закінчився.....81

МАЛЬЦЕВ В. В., ПРОКОПЕНКО О. Ю.

Кінологічна служба в умовах сьогодення.....83

ЧЕРХАВСЬКИЙ М. В., КРАВЦОВА М. О.

Деякі проблеми нормативного регулювання порядку
використання (застосування) службових собак
під час досудового розслідування.....86

ЕРМАКОВА К. С., ПІНЧУК П. А.	
Особливості психологічної підготовки працівників кінологічних служб до виконання обов'язків під час проведення пошуково-рятувальних робіт.....	89
АНТОНОВ В. А., ШЕВЧЕНКО О. О.	
Застосування службових собак у роботі Національної поліції України	91
КОЛЬЧИК А. С., КОМЗЮК М. А.	
Важливість спеціальних професійних знань працівників кінологічних служб в екстремальних умовах.....	92
КОПИН В. М., ПРИХОДЬКО Ю. П.	
Актуальні тенденції у розвитку тероризму в Україні.....	95
МАГДА О. О., СМОЛА Р. М.	
Використання службових собак під час проведення спортивних масових заходів.....	98
ЦЕБИНОГА В. Ю., КУЩЕНКО В. О.	
Особливості підготовки кінологічних підрозділів у Республіці Казахстан: зарубіжний досвід для України	102
ЦЕБИНОГА О. Ю., КОТЕЛЮХ М. О.	
Заходи для подальшого вдосконалення роботи кінологічної служби, спрямовані на ефективне розкриття злочинів.....	105
ЛЮБУТІНА Я. В., ІНШЕКОВ М. В.	
Організація та правила використання службових собак у протидії злочинності й забезпеченні публічної безпеки та порядку	108
МАЛЯРЕНКО С. А., ПЕТРЕНКО С. П.	
Деякі питання застосування службових тварин під час протидії злочинності.....	111
НАЙДА В. О., КОТЕЛЮХ М. О.	
Професіоналізм поліцейського-кінолога крізь призму особливостей професійної діяльності.....	114
ІВАЩЕНКО І. В., ГАРНА-ІВАНОВА І. О.	
Кінологічне забезпечення захисту державного кордону	117
МАГДА Л. А., СИНОВІЦЬКА Т. П.	
Залучення службових собак підрозділами Національної поліції в боротьбі з тероризмом.....	119
ЗАДНІПРОВСЬКА О. Ю., БАЛЬВА А. Ф.	
Особливості вогневої підготовки майбутніх поліцейських-кінологів	121

УДК 351.741(477)

Валерій Васильович СОКУРЕНКО,

ректор Харківського національного університету внутрішніх справ,

доктор юридичних наук, професор, заслужений юрист України;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8923-5639>

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РІВНЯ ПРАЦІВНИКІВ КІНОЛОГІЧНИХ СЛУЖБ

Необхідність проведення конференції зумовлена надзвичайною актуальністю проблеми підготовки висококваліфікованих фахівців службової кінології, удосконалення знань керівників кінологічних підрозділів поліції щодо організації та керівництва службовою кінологією.

Сучасний світ, який швидко змінюється, змушує працівників поліції постійно перебувати в ситуації вибору і швидко адаптуватися до нестабільних економічних, соціальних та ризиконебезпечних умов професії.

Метою діяльності будь-якого кінологічного підрозділу Національної поліції є організація управління та координації діяльності кінологів щодо ефективного використання службових собак у розшуку і затриманні правопорушників, розкритті вбивств, розбійних нападів, крадіжок тощо, виявленні наркотичних засобів і вибухових речовин, вогнепальної зброї, забезпеченні публічної безпеки і порядку, конвоюванні заарештованих та засуджених, в охороні важливих об'єктів, територій та під час проведення масових заходів.

Конференція задумана як захід, на якому всі його учасники спільно:

- обговорять проблемні питання організації кадрової роботи на місцях щодо комплектування кінологічних підрозділів відповідними фахівцями та службовими собаками;
- визначать можливості підготовки кінологів зі службовими собаками на базі закладів освіти (установ) МВС, Національної поліції, інших органів державної влади;
- спільними зусиллями спробують знайти шляхи підвищення підготовки фахівців службової кінології;
- визначать коло питань, які є перспективними і які належить вирішити у майбутньому;
- обмінюються думками з питань підготовки та участі кінологічних підрозділів Національної поліції щодо забезпечення публічного порядку та публічної безпеки під час проведення масових заходів.

Наше завдання – напрацювати пропозиції та рекомендації, спрямовані на підвищення якості організації та керівництва службовою кінологією.

Ціла низка злочинів в Україні розкривається за допомогою собак за «гарячими слідами». У результаті ефективного застосування розшукових собак було розкрито цілу низку протиправних посягань. У середньому по державі за рік один кінолог брав участь у розкритті 27 злочинів. А тому фахівці вважають дуже потрібним, аби спеціалісти-кінологи першими виїжджали на кожний випадок, де є труп або поранення. Службові собаки використовуються при проведенні обшуку транспорту на предмет вибухівки, у тому числі крупного транспорту. Всі ці завдання залишаються в усьому світі актуальними.

Ситуація в державі ускладнилася в умовах проведення АТО та операції Об'єднаних сил. Має місце висока екстремальність професійної діяльності працівників поліції, що пов'язано зі значною кількістю зброї у населення, впливом чинників соціального стресу, наявністю серед населення значної кількості осіб, які мають негативні емоційні стани (агресивність, роздратованість, ворожість тощо). Багато чотирилапих героїв рятували наших бійців. Собаки гинули, рятуючи своїх бойових товаришів. Собаки в ООС працюють на блокпостах і розшукують машини зі зброєю. Також в гарячих точках хвостаті шукають міни. Зараз в зоні ООС перебуває близько сотні службових собак.

Для підвищення рівня фізичної підготовки і професійної майстерності кінологів, обміну досвідом, виявлення кращих кінологів поліції, а також покращення підготовки службових собак серед кінологів зі службовими собаками підрозділів поліції проводяться всеукраїнські та обласні змагання з багатоборства кінологів.

Важливим напрямком роботи у закладі вищої освіти із специфічними умовами навчання є національно-патріотичне виховання, яке повинне носити характер системної та цілеспрямованої діяльності з формування у молоді активної громадянської позиції та високої національно-патріотичної свідомості, почуття відданості своїй державі. Результатом виховання має стати різнобічно та гармонійно розвинена, національно свідома, високоосвічена, життєво компетентна особистість, здатна до саморозвитку та самовдосконалення.

Отримано 25.11.2018

УДК 351.741(477)

Дмитро Володимирович ШВЕЦЬ,

перший проректор Харківського національного університету

внутрішніх справ, кандидат педагогічних наук, доцент;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-1999-9956>

ОСОБЛИВОСТІ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ПРАЦІВНИКІВ КІНОЛОГІЧНИХ СЛУЖБ

Залучення кінологів – офіцерів поліції до охорони правопорядку стрімко зростає. В сучасних умовах, що склалися у нашій державі, офіцерів-кінологів можна залучати до виконання цілого ряду спеціальних завдань:

- посилення охорони особливо важливих об'єктів та супроводження спеціальних вантажів;
- ведення інженерної розвідки й пошуку вибухонебезпечних предметів, інженерних боєприпасів;
- охорони публічної безпеки та порядку під час патрулювання;
- пошуку наркотичних та психотропних речовин;
- пошуку зброї;
- посилення підрозділів військових нарядів, які виконують завдання у надзвичайних обставинах;
- пошуку постраждалих від природних і техногенних катастроф;
- пошуку витоку газу;
- роботи з пошуку слідів та переслідування злочинця.

Професійна підготовка вітчизняних кінологів найбільше досліджена у військовослужбовців, зокрема, вивчалися професійно важливі якості військовослужбовців-кінологів у процесі навчання та загальні проблеми підготовки майбутніх офіцерів-кінологів до професійної діяльності в Державній прикордонній службі України.

Голова Національної поліції України Сергій Князев під час робочого візиту на Хмельниччину, де відкривали сучасний кінологічний центр, зазначив, що поліцейський із собакою – це запорука безпеки на вулицях наших міст. Службові собаки шукають вибухівку та зброю, таким чином поліція протидіє незаконному обігу зброї. Також кінологи із службовими собаками чергують в аеропортах та на залізничних вокзалах у рамках посилення боротьби з наркозлочинністю. Але найважливіша функція кінологів, наголошує С. Князев, – це оперативно-розшукова

діяльність. Кінолог – це експерт, який вилучає запахові сліди, тобто збирає докази причетності підозрюваних до скоєння злочину. Тому основним завданням для поліцейського у кінологічному центрі є навчитися «взаємодіяти» з собакою, оволодіти навичками вирішення різних завдань діяльності [1].

Починаючи з 2018 року на базі Харківського національного університету внутрішніх справ розпочато підготовку курсантів за спеціальністю «Офіцер-кінолог». Професія кінолога – це насамперед покликання. Адже собака – не спецзасіб, це – напарник. У роботі з собаками людина виступає лідером, тому майбутнім кінологам слід формувати такі лідерські риси характеру, як рішучість, стійкість, витримка, наполегливість, цілеспрямованість, і розвивати стресостійкість. Кінолог не лише виявляє прихильність і турботу до вихованців (собак), але й при цьому повинен уміти виявляти вимогливість і суворість під час спілкування з ними.

Кожна професія передбачає певні вимоги до професійно важливих знань, умінь та здібностей фахівця. До професійно важливих знань, що є необхідними в роботі поліцейського-кінолога, треба віднести знання з біології, основ ветеринарії, кінології та зоопсихології різних порід собак. Серед умінь офіцера-кінолога слід виокремити такі: любов до собак – це неформалізована, але обов'язкова, негласна вимога; прагнення досягати високих результатів, цілеспрямованість; стресостійкість; послідовність і наполегливість у роботі з собакою, вміння уникати як надмірної поспішності, так і нерішучості й повільності в діях, що застосовуються до собак.

До професійно важливих здібностей кінолога слід віднести розвинуті пізнавальні, зокрема інтелектуальні, здібності; витривалість та розвинуті фізичні здібності; психологічну стійкість у складних і нетипових умовах професійної діяльності.

Список бібліографічних посилань

1. Арсен Аваков відкрив новий кінологічний центр у Хмельницькому, де готуватимуть службових собак для всіх структур МВС (фото, відео) / Департамент комунікації МВС України // Міністерство внутрішніх справ України : сайт. 09.11.2018. URL: http://mvs.gov.ua/ua/news/16594_Arsen_Avakov_vidkriv_noviy_kinologic_hniy_centra_u_Hmelnickomu_de_gotuvatimut_sluzhbovih_sobak_dlya_vih_struktur_MVS_FOTO_VIDEO.htm (дата звернення: 30.11.2018).

Отримано 05.12.2018

УДК 351.741(477)

Світлана Ігорівна КОЛОМІЄЦЬ,

*начальник відділу організації кінологічної діяльності
Національної поліції України*

РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНИХ СЛУЖБ ОРГАНІВ СИСТЕМИ МВС

24 травня 2017 року Міністр внутрішніх справ України А. Б. Аваков підписав наказ МВС за № 442. Цим наказом затверджено Концепцію розвитку кінологічних служб центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ. Концепція визначає основні напрями розвитку кінологічних служб системи МВС до 2020 року і спрямована на створення сучасних кінологічних підрозділів, здатних забезпечити виконання покладених на них завдань.

Структурно кінологічними службами системи МВС є:

1) у Національній поліції України:

- відділ організації кінологічної діяльності апарату центрального органу управління поліції (центральный апарат);
- кінологічні центри головних управлінь Національної поліції, які є в кожному обласному центрі та м. Києві;
- цикл кінології Державної установи «Житомирський навчальний центр підготовки поліцейських»;
- кінологічні підрозділи та окремі посади кінологів територіальних підрозділів органів поліції;

2) у Державній прикордонній службі України:

- кінологічний відділ Департаменту охорони державного кордону Адміністрації Держприкордонслужби (центральный апарат);
- кінологічні служби регіональних управлінь, органів охорони державного кордону, кінологічні відділення (групи) підрозділів Держприкордонслужби;
- кафедра кінології та племінний розплідник службових собак Національної академії Держприкордонслужби ім. Б. Хмельницького;
- Кінологічний навчальний центр Держприкордонслужби (м. Великі Мости Львівської області);

3) у Національній гвардії України:

- кінологічна служба штабу Головного управління Нацгвардії;

- кінологічні служби штабів територіальних управлінь Нацгвардії, кінологічні служби штабу з'єднань та військових частин;
- кінологічні групи, відділення, взводи, роти та навчальний батальйон з розплідником службових собак у навчальному центрі Нацгвардії (м. Золочів);

4) у Державній службі України з надзвичайних ситуацій:

- кінологічна служба апарату ДСНС;
- кінологічний центр (навчальний) у складі Міжрегіонального центру швидкого реагування ДСНС (м. Ромни);
- пошуково-рятувальні кінологічні підрозділи у складі аварійно-рятувальних формувань центрального підпорядкування та спеціального призначення Оперативно-рятувальної служби цивільного захисту.

Згідно з Концепцією проблемами, що потребують розв'язання, є: недостатня ефективність і координація діяльності кінологічних підрозділів органів системи МВС, недостатній рівень фахової підготовки кінологів та службових собак, неналежне матеріально-технічне забезпечення кінологічних підрозділів тощо.

На сьогодні кінологічні служби органів системи МВС за більшістю показників не відповідають сучасним вимогам кінологічного забезпечення діяльності державних органів.

Основними причинами такого стану є:

- відсутність єдиного підходу щодо організації кінологічного забезпечення органів системи МВС, підготовки та комплектування кінологів зі службовими собаками, їх тестування, проведення міжвідомчих змагань та інших спільних заходів тощо;
- відсутність узгоджених нормативно-правових актів МВС, які б регулювали сферу кінологічної діяльності органів системи МВС;
- неврегульованість питань підготовки та використання службових собак для пошуку наркотичних засобів, вибухових речовин, утримання службових собак після їх вибраккування, власних собак, перевезення їх громадським транспортом;
- невідповідність норм забезпечення кінологічних підрозділів органів системи МВС потребам у сучасному спорядженні на службових собак, спеціальній дресирувальній амуніції та інвентарю;
- низький рівень міжнародної співпраці щодо обміну досвідом з питань організації кінологічних служб та використання службових собак;
- неналежне матеріально-технічне та кадрове забезпечення кінологічних підрозділів органів системи МВС, необхідність проведення ремонту і добудови кінологічних підрозділів;

- відсутність сучасних навчальних закладів для підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кінологів органів МВС;
- недостатній рівень соціального захисту та грошового забезпечення окремих працівників (військовослужбовців) кінологічних підрозділів органів системи МВС (цивільних осіб);
- відсутність на законодавчому рівні підстав грошової компенсації кінологам за утримання та годування службових собак за місцем свого проживання;
- обмеженість фінансування заходів, пов'язаних із використанням потенціалу кінологічних служб органів системи МВС у протидії злочинності та забезпеченні правопорядку, підготовкою кінологів і службових собак.

Метою видання Концепції є підвищення ефективності діяльності кінологічних служб органів системи МВС, їх матеріально-технічного забезпечення, кадрове посилення кінологічних підрозділів та створення ефективної системи їх діяльності на основі впровадження сучасних принципів і підходів.

Для досягнення поставленої мети в органах системи МВС необхідно упродовж 2017–2020 років вирішити такі завдання:

- удосконалити нормативно-правові акти, що регулюють діяльність кінологічних служб, та за необхідності підготувати проекти нових актів;
- удосконалити систему підготовки кінологів, дресирування та тренування службових собак із урахуванням європейських стандартів;
- оптимізувати структуру кінологічних підрозділів та в разі потреби забезпечити збільшення чисельності кінологів з урахуванням існуючого навантаження;
- створити достатню кількість кінологічних підрозділів у регіонах для виконання поставлених завдань за призначенням;
- реформувати систему комплектування кінологічних служб та підготовки персоналу з урахуванням загальноєвропейських стандартів;
- створити ефективну систему матеріально-технічного забезпечення для оновлення існуючої матеріальної бази кінологічних підрозділів та забезпечення сучасними засобами підготовки, утримання і використання службових собак;
- розробити та виготовити імітатори наркотичних і вибухових речовин для тренування службових собак;
- підвищити рівень соціального захисту працівників (військовослужбовців) кінологічних підрозділів, забезпеченості кінологів форменим одягом (одностроєм) та спорядженням;

– налагодити взаємодію між кінологічними громадськими організаціями.

Наказом МВС визначено, що Концепція реалізується шляхом здійснення комплексу науково-методичних, нормативно-правових, організаційних та практичних заходів, що пов'язані зі створенням, упровадженням, використанням і розвитком сучасних підходів до кінологічного забезпечення діяльності органів системи МВС.

Нормативно-правове забезпечення реалізації Концепції здійснюватиметься шляхом участі в розробленні законодавчих, підзаконних та міжвідомчих актів у сфері кінологічного забезпечення, а також удосконалення нормативно-правової бази, що регулює діяльність кінологічних служб органів системи МВС.

Зокрема, це відображатиметься:

1) в розробленні та прийнятті в установленому порядку (спільними зусиллями) проектів нормативно-правових та організаційно-розпорядчих актів щодо:

– удосконалення системи підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації кінологів та використання службових собак;

– врегулювання питань комплектування кінологічних підрозділів службовими собаками, їх відтворення, утримання, годівлі, ветеринарного забезпечення, підготовки та використання у службі власних собак кінологів;

– переліку та норм забезпечення кінологічних підрозділів спорядженням на службових собак, спеціальною дресирувальною амуніцією, обладнанням та інвентарем;

– затвердження єдиних правил змагань серед кінологів зі службовими собаками кінологічних підрозділів органів системи МВС, проект яких ми сьогодні обговоримо,

– а також інших необхідних нормативно-правових актів з питань діяльності кінологічних служб;

2) унесенні змін до нормативно-правових актів з питань:

– протидії незаконному обігу особливо небезпечних наркотичних засобів і психотропних речовин;

– норм годування штатних службових собак органів державної влади;

– утримання службових собак після їх вибракуння;

– перевезення службових собак громадським транспортом;

– закріплення на законодавчому рівні грошової компенсації кінологам за утримання та годування службових собак за місцем свого проживання;

- подальшого підвищення рівня грошового забезпечення працівників кінологічних підрозділів, зокрема цивільних осіб;
- інших нормативно-правових актів.

Слід зазначити, що організаційне забезпечення реалізації Концепції здійснюється відповідно до затверджених органами системи МВС програм, розроблених і прийнятих в установленому порядку, відповідних щорічних планів роботи кінологічних служб та результатів моніторингу стану їх виконання.

Щорічні плани роботи кінологічних служб органів системи МВС мають складатися із визначенням обсягів та джерел їх фінансування, а також термінів їх виконання.

Організація та виконання планів здійснюватиметься керівництвом відповідних органів системи МВС, які за результатами роботи щороку здійснюють аналіз виконання заходів планів.

Отримано 24.11.2018

УДК 351.741(477)

Олександр Васильович ВІНОГРАД,

заступник начальника – начальник відділу кінологічного та ветеринарного забезпечення управління кінологічного та забезпечення Департаменту спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Державної фіскальної служби України, кандидат педагогічних наук

ПІДГОТОВКА КІНОЛОГІЧНИХ КОМАНД В ДЕРЖАВНІЙ ФІСКАЛЬНІЙ СЛУЖБІ УКРАЇНИ

Одним із завдань органів доходів і зборів є кінологічне забезпечення діяльності органів доходів і зборів.

Наказом Мінфіну від 15.12.2015 № 1147 «Про кінологічне забезпечення в Державній фіскальній службі України» визначено, що кінологічне забезпечення – система заходів, спрямованих на реалізацію завдань, пов'язаних із застосуванням службових собак під час здійснення митного контролю. До таких заходів належать добір, формування, спеціальна підготовка та організація використання кінологічних команд.

Організація проведення спеціальної підготовки кінологічних команд здійснюється на підставі щорічного плану підвищення рівня професійної компетентності посадових осіб органів ДФС.

Спеціальна підготовка кінологічних команд здійснюється в Департаменті спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення ДФС (далі – Департамент).

У разі потреби (за наявності належних умов для проведення навчальних занять та після проведення відповідних організаційних заходів) спеціальна підготовка за окремими напрямками може здійснюватись в митницях ДФС.

Метою спеціальної підготовки кінологічних команд є досягнення належного рівня використання службових собак у напрямі боротьби з контрабандою наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів та незаконним переміщенням тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та іншого під час здійснення митного контролю.

Напрями та обсяги спеціальної підготовки кінологічних команд щороку визначаються Департаментом з урахуванням потреб митниць ДФС.

На спеціальну підготовку направляються службові собаки, які пройшли обстеження, відбір на придатність до дресирування й підготовлені за загальним курсом підкорення.

Спеціальна підготовка включає:

- 1) первинну підготовку кінологічних команд;
- 2) спеціальний курс підготовки кінологічних команд;
- 3) тренування кінологічних команд.

Первинна підготовка кінологічних команд – підготовка, спрямована на забезпечення базового рівня знань, вмінь та навичок, необхідного для ефективної професійної діяльності з пошуку первинних запахоносіїв під час здійснення митного контролю. Первинна підготовка проводиться також у разі зміни складу кінологічної команди.

Спеціальний курс підготовки кінологічних команд – підготовка, під час якої вдосконалюються та розвиваються вміння, знання і навички інспекторів-кінологів, а також навички службових собак, здобуті в процесі практичної діяльності та під час проходження попередньої спеціальної підготовки.

Спеціальний курс підготовки кінологічних команд також може включати участь у змаганнях кінологічних підрозділів.

Тренування кінологічних команд – систематична робота інспекторів-кінологів з вироблення динамічного стереотипу поведінки службових собак у різноманітних умовах їх використання.

Обсяги, напрями, об'єкти та час тренування кінологічних команд визначаються планом проведення тренувальних занять на місяць.

Тематика та обсяг тренувальних занять мають містити:

- пошук та виявлення тренувальних зразків в транспортних засобах – 7 годин;

- пошук та виявлення тренувальних зразків у багажі – 4 години;

- пошук та виявлення тренувальних зразків у приміщенні – 2 години;

- ідентифікація (диференціювання) запаху тренувального зразка серед інших пахучих речовин – 2 години;

- навички слухняності – 1 година.

Загальна кількість годин для тренування – 16 годин на місяць (два тренування на тиждень по 2 години кожне).

Перевірка рівня підготовленості кожної кінологічної команди проводиться:

- безпосереднім керівником кінологічного підрозділу – не рідше одного разу на місяць;

- заступником керівника митниці ДФС (Департаменту), який відповідає за стан кінологічного забезпечення, – не рідше одного разу на квартал.

Перевірка службових собак, які прибули на первинну підготовку до Департаменту, здійснюється згідно з вимогами порядку перевірки службових собак, які прибули на первинну підготовку до Департаменту.

Під час проведення тренувальних занять зі службовими собаками для пошуку наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот можуть використовуватись як первинні, так і вторинні запахоносії, а також імітатори первинних запахоносіїв.

Забезпечення потреб митниць ДФС (Департаменту) первинними та вторинними запахоносіями, а також імітаторами первинних запахоносіїв здійснюється у встановленому порядку за рахунок коштів державного бюджету та власних надходжень митниць ДФС/Департаменту, передбачених законодавством України.

Стан підготовленості кінологічних команд перевіряється відповідно до умов складання іспитів кінологічними командами митниць ДФС, що розробляються та затверджуються Департаментом.

З метою визначення кращих кінологічних команд, популяризації набутого ними досвіду з підготовки та використання службових собак проводяться змагання з визначення кращої кінологічної команди митниці ДФС та кращої кінологічної команди ДФС відповідно до програми змагань кінологічних команд, що розробляється та затверджується Департаментом.

Кінологічні команди, які не пройшли спеціальної підготовки, не допускаються до пошуку наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот тощо під час участі у здійсненні митного контролю товарів та транспортних засобів.

Список використаних джерел

1. Митний кодекс України : закон України від 13.03.2012 № 4495-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2012. № 44–45, 46–47, 48. Ст. 552.

2. Про кінологічне забезпечення в Державній фіскальній службі України : наказ М-ва фінансів України від 15.12.2015 № 1147 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1664-15> (дата звернення: 29.11.2018).

3. Про затвердження Методичних рекомендацій щодо порядку використання кінологічних команд у Державній фіскальній службі України та Методичних рекомендацій щодо ветеринарного обслуговування, утримання, годівлі службових собак та догляду за ними у Державній фіскальній службі України : наказ Держ. фіскал. служби України від 20.07.2016 № 643.

Отримано 30.11.2018

УДК 351.75

Олена Юріївна САЛМАНОВА,

*завідувач кафедри адміністративного права і процесу
факультету № 3 Харківського національного
університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор,
заслужений працівник освіти України;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8923-5639>;*

Олексій Валерійович САЛМАНОВ,

*викладач кафедри кримінального процесу
та організації досудового слідства факультету № 1
Харківського національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9421-5085>*

АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ СЛУЖБОВИХ СОБАК У ДІЯЛЬНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Систему правових актів, які регулюють підстави та порядок застосування поліцейських заходів щодо виконання покладених на неї завдань і функцій можна розглядати за різними критеріями, однак ключовим критерієм все таки являється юридична сила нормативно-правового акта.

Так, порядок застосування поліцейських заходів взагалі, та використання службових собак як інструменту застосування поліцією вказаних заходів, головним чином, визначають наступні нормативно-правові акти: Конституція України, закони України «Про Національну поліцію», «Про систему екстреної допомоги населенню за єдиним телефонним номером 112», «Про адміністративний нагляд за особами, звільненими з місць позбавлення волі», «Кодекс України про адміністративні правопорушення», накази Міністерства внутрішніх справ України «Про затвердження Правил етичної поведінки поліцейських», «Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події оперативного інформування органах (підрозділах) Національної поліції України», «Про затвердження Інструкції з оформлення матеріалів про адміністративні правопорушення в органах поліції», «Про затвердження Інструкції з організації діяльності дільничних офіцерів поліції» тощо.

Стаття 19 Конституції України закріплює, що органи державної влади та органи місцевого самоврядування, їх посадові особи зобов'язані діяти лише на підставі, в межах повноважень та у спосіб, що передбачені Конституцією та законами України. Крім того, відповідно до положень Конституції права і свободи людини та їх гарантії визначають зміст і спрямованість діяльності держави [1]. Закон України «Про Національну поліцію» є базовим нормативно-правовим актом, оскільки він визначає, в першу чергу, правовий статус Національної поліції України як центрального органу виконавчої влади, який служить суспільству шляхом забезпечення охорони прав і свобод людини, протидії злочинності, підтримання публічної безпеки і порядку. Крім того, в ньому закріплені завдання та принципи діяльності поліції які визначають, що поліція діє виключно на підставі, у межах повноважень та у спосіб, що визначені Конституцією та законами України; під час виконання своїх завдань забезпечує дотримання прав і свобод людини і сприяє їх реалізації. Тому обмеження прав і свобод людини допускається виключно на підставах та в порядку, визначених Конституцією і законами України, за нагальної необхідності і в обсязі, необхідному для виконання завдань поліції [4]. Відомчими нормативно-правовими актами МВС України та Національної поліції України більш детально врегульовано питання службової діяльності поліцейських. Враховуючи, що використання службових собак є лише інструментом (спеціальним засобом) застосування поліцією вказаних заходів, можна виокремити декілька основних нормативно-правових актів, які регулюють кінологічний аспект діяльності поліцейських.

Згадування про службових собак зафіксовано в ст. 45 розділу V Закону України «Про Національну поліцію»: «поліцейський для забезпечення публічної безпеки і порядку застосовує спеціальні засоби тільки у разі, якщо він пройшов відповідну спеціальну підготовку. Серед спеціальних засобів у п. 12) визначено, що службовий собака застосовується під час: а) патрулювання; б) переслідування та затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення; в) під час конвоювання (доставляння) затриманої або заарештованої особи; г) для відбиття нападу на особу та/або поліцейського» [2].

Незважаючи на те, що терміни «застосування» та «використання» є словами-синонімами, саме для позначення процесу задіяння у поліцейській діяльності тварин (службовий собака, кінь) як інструменту (засобу) здійснення цієї діяльності

більш вдалим, на наш погляд, є застосування терміна «використання».

Більш детально підстави, порядок та правила застосування службових собак врегульовано наказом МВС України від 01.11.2016 № 1145 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України», який був виданий з метою забезпечення організації діяльності кінологічних підрозділів територіальних органів Національної поліції України, ефективного використання можливостей кінологічної служби в протидії злочинності та забезпеченні публічної безпеки і порядку [3]. До основних функцій кінологічних центрів відповідно до Інструкції віднесено: участь у забезпеченні публічної безпеки і порядку; участь в охороні прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави; участь у протидії злочинності; надання в межах, визначених законодавством, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або інших надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. Серед основних питань, відповіді на які знайшли своє відображення у вказаній Інструкції, є: основи організації діяльності кінологічних підрозділів територіальних органів Національної поліції України, порядок використання службових собак під час здійснення службових завдань, спрямованих на протидію злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, правила утримання, придбання, ветеринарного забезпечення та списання службових собак, а також основи організації діяльності навчальних закладів поліції (з питань службової кінології), у яких здійснюють підготовку кінологів.

Діяльність кінологічного центру спрямована на забезпечення потреб підрозділів кримінальної, патрульної, спеціальної поліції, поліції охорони та особливого призначення, інших підрозділів територіальних органів Національної поліції, відділів (відділень) поліції. Таким чином, діяльність кінологічних центрів можна також розглядати з точки зору вдосконалення взаємодії між структурними підрозділами Національної поліції України.

Варто звернути увагу на те, що законодавець закріпив положення, відповідно до яких поліцейським за будь-яких обставин заборонено: сприяти, здійснювати, підбурювати або терпимо ставитися до будь-яких форм катування, жорстокого, нелюдського або такого, що принижує гідність, поводження чи покарання. Оскільки, службовий собака – це дієвий

інструментарій, за допомогою якого здійснюється поліцейська діяльність, ці заборони, в повній мірі, стосуються й випадків використання поліцейськими службових собак задля виконання поставлених перед ними завдань і функцій.

Список бібліографічних посилань

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. *Відомості Верховної Ради України*. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 40–41. Ст. 379.
3. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України : наказ МВС України від 01.11.2016 № 1145 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1544-16> (дата звернення: 08.11.2018).

Отримано 12.11.2018

УДК 342.951:[351.746.1:636.7.043](477)

Інна Олександрівна ГАРНА-ІВАНОВА,

*доцент кафедри адміністративного права і процесу
факультету № 3 Харківського національного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5962-9864>*

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПРИКОРДОННОГО КОНТРОЛЮ

Важливою функцією адміністративно-правового регулювання міграційних процесів в Україні є прикордонний контроль, що здійснюється Державною прикордонною службою України. За офіційним звітом про діяльність Державної прикордонної служби України у 2017 році, органами охорони державного кордону затримано 3813 нелегальних мігрантів (2016 р. 2656), з них – 886 осіб (2016 р. 1065) за незаконне перетинання або спробу незаконного перетинання державного кордону, 2854 особи (2016 р. 1528) – за порушення правил перебування в Україні, 73 особи (2016 р. 63) – за порушення прикордонного режиму, режиму в пунктах пропуску та інші правопорушення. Відмовлено у в'їзді в Україну 5119 іноземцям (2016 р. 3349) – потенційним нелегальним мігрантам [1].

Згідно зі ст.2 Закону України «Про прикордонний контроль», прикордонним контролем визначається державний контроль, що здійснюється Державною прикордонною службою України, який включає комплекс дій і систему заходів, спрямованих на встановлення законних підстав для перетинання державного кордону особами, транспортними засобами і переміщення через нього вантажів [2].

Сутність прикордонного контролю визначається в його функціях: перевірка документів; огляд осіб, транспортних засобів, вантажів; виконання доручень правоохоронних органів України; перевірка виконання іноземцями, особами без громадянства умов перетинання державного кордону у разі в'їзду в Україну, виїзду з України та транзитного проїзду територією України; реєстрація іноземців, осіб без громадянства та їх паспортних документів у пунктах пропуску через державний кордон; перевірка автомобільних транспортних засобів з метою попередження правопорушень.

Одним із засобів ефективного виконання зазначених функцій прикордонного контролю є використання розшукових собак. Розшукові собаки прикордонного контролю призначені для пошуку та виявлення правопорушників у вантажних транспортних засобах і вантажах, що перевозяться в них, їх переслідування, затримання, охорони та конвоювання.

Розшукові собаки прикордонного контролю виконують завдання: по-перше, охорони державного кордону поза пунктами пропуску для пошуку й виявлення правопорушників та їх слідів, переслідування, затримання і конвоювання правопорушників. По-друге, пошук і виявлення правопорушників у транспортних засобах і вантажах, їх переслідування, затримання та конвоювання в пунктах пропуску (пунктах контролю, контрольних пунктах в'їзду-виїзду) через державний кордон [3].

В охороні державного кордону та з метою здійснення прикордонного контролю, використання службового собаки є ефективним і результативним, оскільки інспектор-кінолог із закріпленим собакою має змогу:

- 1) переслідувати по запаховому сліду та затримувати правопорушника особисто або у складі прикордонного наряду;

- 2) переслідувати по запаховому сліду правопорушника до місця його посадки в транспортний засіб або місця перетинання ним державного кордону;

- 3) переслідувати по запаховому сліду розшукувану особу до затримання її іншими прикордонними нарядами;

- 4) виявляти та затримувати правопорушника, який рухався ділянкою місцевості до об'єкта, що охороняється;

5) за результатами проведеної одорологічної ідентифікації запахових слідів та речей осіб виявляти правопорушника;

6) відбивати напад на прикордонний наряд та громадян, залучених до охорони кордону, і затримувати правопорушників.

Отже, з цього можна зробити висновок, що кінологічне забезпечення допомагає здійсненню прикордонний контроль і надає змогу ефективно застосовувати профілактичні заходи і заходи припинення порушень у сфері протидії незаконному переміщенню осіб через державний кордон, незаконній міграції, торгівлі людьми, а також незаконному переміщенню зброї, наркотичних засобів, психотропних речовин і прекурсорів, боєприпасів, вибухових речовин, матеріалів і предметів, заборонених до переміщення через державний кордон.

Список бібліографічних посилань

1. Звіт про діяльність Державної прикордонної служби України у 2017 році // Урядовий портал. Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/17-civik-2018/zvit_2017/Derjprykordon_%202017.pdf (дата звернення: 08.11.2018).

2. Про прикордонний контроль : закон України від 05.11.2009 № 1710-VI. *Відомості Верховної Ради України*. 2010. № 6. Ст. 46.

3. Про затвердження Інструкції з організації кінологічного забезпечення в Державній прикордонній службі України : наказ МВС України від 26.03.2013 № 234 // Ліга:Закон : правовий портал. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/RE31911.html (дата звернення: 08.11.2018).

Отримано 13.11.2018

УДК 159.9.072.4

Вікторія В'ячеславівна ДОЦЕНКО,

*доцент кафедри психології та педагогіки факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук, доцент;*

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7757-2793>

НАПРЯМКИ ПРОФЕСІЙНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ КІНОЛОГІЧНИХ СЛУЖБ

Незважаючи на стрімкий ріст інформаційних технологій і постійне вдосконалення техніки, замінити природні можливості тварин, які використовуються у багатьох сферах життєдіяльності

людини, досить складно. Так, військово-морські сили США займають передові позиції у питанні використання здібностей диких тварин: дельфіни охороняють порти, морські леви знаходять і транспортують на берег відстріляні ракети, голуби допомагають під час пошуку людей в океані [1]. В правоохоронних органах України застосовують здатності спеціально навчених собак (винятковий нюх, гострий слух, фізичну витривалість, відданість людині тощо) для затримання правопорушників які активно чинять опір, охорони об'єктів, пошуку і виявлення людей, наркотичних (вибухових) речовин.

Згідно діючого законодавства [2] підготовку патрульно-розшукових, конвойних і вартових службових собак для використання в діяльності поліції здійснюють у спеціалізованих закладах поліції і кінологічних центрах ГУНП кінологи.

Кінолог, який несе службу в правоохоронних органах – це спеціаліст у провадженні слідчих дій із застосуванням можливостей спеціально навчених собак. Кінолог повинен володіти комплексними знаннями з анатомії, фізіології; виховання, дресирування, тренування; правил утримання, збереження, ветеринарного, речового, продовольчого забезпечення, списання (вибраковування) службових собак. Крім цього, кінолог повинен мати гарну фізичну підготовку, знати заходи безпеки при поводженні зі службовими собаками і «психологію» собаки, щоб спокійно підпорядкувати її собі, стати для неї лідером. Знання методик вироблення умовних рефлексів і вміння методично, послідовно і технічно правильно виконувати прийоми загального і спеціального дресирування службових собак є необхідною складовою професійної компетентності кінолога. Тому, нагальними є питання підготовки і підвищення професійного рівня працівників кінологічних служб за допомогою розширення їх знань і вмінь з навчальних дисциплін психологічної спрямованості та знайомства з різними галузями психології.

Дамо характеристику основних галузей психології необхідних для професійного розвитку працівника кінологічної служби. Так, знання зоопсихології дасть розуміння філогенезу та онтогенезу психіки; познайомить з інстинктивною поведінкою, способами комунікації, особливостями розумової діяльності, основними формами навчання і поведінки тварин.

Собака вважається службовим після проходження відповідного курсу дресирування та здачі іспитів (до проходження навчання собака вважається резервним). Підготовка службових

собак передбачає загальне і спеціальне дресирування. Наступний етап – тренування, що здійснюється за місцем несення служби. Процес дресирування не зводиться до простого вироблення умовних рефлексів, а є складним комплексним навчанням, заснованим на вдосконалюванні й видозміні вродженої основи психічної діяльності. У процесі дресирування формуються і знання, і вміння, і навички, фактично створюються нові форми й програми поведінки. А для цього кінолог має ознайомитися з предметом, основними постулатами, методами і принципами біхевіоризму, що розглядає поведінку як результат навчання, коли вдалі реакції в результаті багаторазового повторення автоматизуються і закріплюються, а в майбутньому мають тенденцію до відтворення. Іншими словами, навички формуються через позитивне або негативне підкріплення шляхом формування умовного рефлексу.

З погляду біхевіористів, соціальна поведінка тварин і людини має низку подібних рис: індивідуальна прихильність, відданість своїй групі, низький рівень внутрішньогрупової ворожості і високий рівень ворожості до інших груп. Крім того, собака, так як і людина, добре навчається на основі наслідування поведінки і емоційних станів. Стверджувалося, що людина відрізняється від тварини тільки більшою складністю своїх поведінкових реакцій і більшою різноманітністю стимулів, на які вона здатна реагувати [3]. Тому цілком припустимо, що, вивчаючи поведінку тварин, можна безпосередньо переносити на людину результати відповідних досліджень.

Гештальтпсихологія зіграла велику роль в аналізі індивідуального розвитку поведінки тварин й становлення їх нервових функцій. У висновках до своїх дослідів В. Келер підкреслював, що для тварин у вирішенні завдань навчання має мінімальне значення, а особливо яскраво проявляється формування несподіваних, раптових зв'язків у розумових процесах [3]. Гештальтпсихологія пояснює як у мозку при контакті із зовнішнім середовищем виникає якась структура «бачення», або «мислення», що називається «гештальтом». Потім, при порівнянні різних «гештальтів» зі структурою проблемної ситуації, може виникнути збіг між «образом» (гештальтом) і вирішенням реального завдання. Цей збіг у гештальтпсихології називають осяянням, або інсайтом. Він, на думку гештальтпсихологів, і є механізмом вирішення конкретного завдання, що постає перед твариною.

Підсумовуючи вищезазначене, можемо стверджувати, що розширення знань з різних галузей психології дозволить працівникам кінологічних служб підвищити власний рівень професійної підготовки та краще розуміти закономірності розвитку психіки і співвідношення вродженого і набутого в онтогенезі службової собаки.

Список бібліографічних посилань

1. Прайор К. Не рычите на собаку! О дрессировке животных и людей. М. : ЭКСМО, 2016. 288 с.

2. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України : наказ МВС України від 01.11.2016 № 1145 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1544-16> (дата звернення: 05.11.2018).

3. Доценко В. В. Зоопсихологія та порівняльна психологія. Харків : Харків. нац. ун-т внутр. справ, 2011. 254 с.

Отримано 12.11.2018

УДК 342.951(477)

Ірина Дмитрівна КАЗАНЧУК,

*доцент кафедри адміністративного права і процесу факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ,*

кандидат юридичних наук, доцент;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4269-2749>

ПРАВОВІ АСПЕКТИ ВЗАЄМОДІЇ СЛІДЧИХ І КІНОЛОГІЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ В ПРОЦЕСІ ЗДІЙСНЕННЯ СЛІДЧИХ ДІЙ

З прийняттям Закону України «Про Національну поліцію» діяльність органів досудового розслідування Національної поліції України в складних умовах сьогодення неможлива без злагодженої спільної роботи слідчих з іншими підрозділами поліції. Як зазначено в наказі МВС України від 07.07.2017 № 575 «Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні», саме швидке та

повне розслідування і розкриття кримінальних правопорушень досягається шляхом поєднання зусиль усіх органів та підрозділів поліції, забезпечення належного рівня їх взаємодії відповідно до вимог законодавства щодо отримання, збирання, накопичення та використання інформації про осіб, які вчинили кримінальні правопорушення, а також про події і факти, які можуть сприяти їх розслідуванню і розкриттю, що є невід'ємним завданням для всіх працівників поліції [1]. Фактично, для підвищення ефективності провадження слідчих дій і окремих процесуальних заходів потрібне використання спеціальних забезпечувальних чинників, одним з яких є застосування можливостей службових собак кінологічної служби поліції, особливо якщо мова йде про розслідування та розкриття кримінальних правопорушень по «гарячих слідах».

Основне завдання кінологічного підрозділу – це участь кінологів і собак у пошуку та затриманні злочинців, речових доказів тощо в протидії злочинності та забезпеченні публічної безпеки. Кінолог, по суті, є експертом, який вилучає запахові сліди – одорологію. Потім проводиться експертиза, і це є доказом вини або невинуватості особи, яку підозрюють у вчиненні злочину. При цьому не важливо, як давно стався злочин – службову собаку все одно можна використовувати. Головне, що працювати із службовими собаками можуть тільки підготовлені правоохоронці. На жаль, кримінально-процесуальним законодавством не регламентовано статус такої процесуальної фігури як кінолог, коло його повноважень, форми взаємодії з слідчим. З цього приводу на практиці виникають труднощі застосування як доказу по кримінальному провадженню акту застосування кінологом розшукового собаки.

На відомчому нормативному рівні правовий статус кінологічних підрозділів територіальних (у тому числі міжрегіональних) органів Національної поліції України, порядок використання службових собак під час здійснення службових завдань, спрямованих на протидію злочинності визначений наказом МВС України від 01.11.2016 за № 1145 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України» [2]. Зокрема, в наказі зазначено, що службові собаки діляться на розшукових для пошуку, патрульно-розшукових, вартових, конвойних та спеціальних (з пошуку вибухових речовин, вогнепальної зброї, наркотичних засобів, трупів, для проведення одорологічної вибірки (собаки-

детектори)). Крім того, спеціально підготовлені собаки можуть брати участь у антитерористичних заходах. Так, за словами Голови Національної поліції України Сергія Князева, представники кінологічних підрозділів поліції, які несуть службу на сході держави, є важливим «фільтром», адже завдяки їх роботі мінімізовано незаконне переміщення зброї із території, де йде війна, на мирну територію [3].

Проте найважливішою функцією кінологічних підрозділів залишається оперативно-розшукова діяльність. Так, зокрема, поліцейські під час досудового розслідування у кримінальних провадженнях, в ході перевірки місць можливого знаходження суспільно-небезпечних осіб, при затриманні озброєних осіб в місцях їх перебування, здійснюють огляд підвалів, нежитлових приміщень та інших місць можливого переховування правопорушників. При цьому у складі слідчо-оперативної групи повинна бути обов'язкова участь кінолога зі службовою собакою. Більш того, з метою належного і оперативного розкриття кримінальних правопорушень у кінологічних центрах та при чергових частинах у складі слідчо-оперативних груп відокремлених відділів (відділень) поліції організовується (за можливості) цілодобове чергування кінологів з підготовленими та закріпленими за ними службовими собаками для виїзду на місця подій. Адже саме кінолог на місці події [2]: 1) за узгодженням зі слідчим визначає межі огляду місця події і порядок його проведення з метою виявлення слідів і предметів, які мають значення для застосування службового собаки, на основі наявної інформації визначає доцільність його застосування; 2) уживає заходів для розшуку та затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, шляхом застосування службового собаки по запахових слідах, речах і предметах, залишених на місці події, а також з метою пошуку слідів і предметів, які мають значення для розкриття і розслідування кримінального правопорушення; 3) бере участь у блокуванні місця вчинення кримінального правопорушення, його огляді, виявленні, фіксації, вилученні і зберіганні предметів і слідів, які можуть бути використані для розшуку особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, із застосуванням службового собаки; 4) позначає місця виявлення на шляху слідування службового собаки предметів і речей, які можуть бути використані для пошуку особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, із застосуванням службового собаки; 5) доводить до відома керівника СОГ

інформацію про можливе походження запахоносіїв (слідів, предметів), виявлених на місці події, їх використання для розкриття і розслідування кримінального правопорушення; 6) використовуючи отриману інформацію, застосовує службового собаку для розшуку особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, за її запаховими слідами; 7) обстежує за допомогою службового собаки прилеглу до місця події територію і можливі місця укриття особи, яка вчинила кримінальне правопорушення (горища і підвали прилеглих будівель, які не є житлом чи іншим володінням особи, незамкнені сховища, лісопаркові зони, кар'єри тощо); 8) разом з іншими працівниками поліції бере участь у переслідуванні та затриманні осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення. Як відомо, основна складність здійснення індивідуального пошуку усередині приміщень – це можливість злочинця використовувати численні предмети обстановки чи меблів для свого приховування, знеацька здійснити напад на поліцейського або застосувати проти нього будь-яку зброю. Тому кінолог не має права застосовувати собаку у випадках затримання озброєного порушника, який відстрілюється зі схованки (можна запустити собаку тільки з тилу чи флангу, попередньо відвівши вогонь в інший бік). Тим часом при затриманні озброєних чи звільненні заручників собаку пускають без попередження. Слід зазначити, що коли працівники поліції йдуть затримувати озброєну особу чи несуть службу в АТО, кінолог зобов'язаний вдягти на себе куленепробивний жилет і шолом, а на собаку – спеціальний куленепробивний жилет.

Таким чином, своєчасна участь кінологічних підрозділів поліції у досудовому розслідуванні, удосконалення організації та правових засад взаємодії слідчих підрозділів з кінологічними підрозділами поліції сприятиме покращенню рівню якості і ефективності розслідування кримінальних правопорушень. І нарешті – внесення відповідних змін до національного законодавства щодо вмілого використання як доказу результатів отриманих із застосуванням службових собак у цілому сприятиме оптимізації діяльності слідчих підрозділів в протидії злочинності в Україні.

Список бібліографічних посилань

1. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні : наказ МВС від 07.07.2017 № 575. *Офіційний вісник України*. 2017. № 67. С.135. Ст. 2019.

2. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України : наказ МВС України від 01.11.2016 № 1145. *Офіційний вісник України*. 2017. № 4. С. 577. Ст. 158.

3. Глава Нацполіції назвав основні завдання, що стоять перед поліцейськими-кінологами // Урядовий портал : Єдиний веб-портал органів виконавчої влади України. URL: <https://www.kmu.gov.ua/ua/news/glava-nacpoliciyi-nazvav-osnovni-zavdannya-shcho-stoyat-pered-policejskimi-kinologami> (дата звернення: 08.11.2018).

Отримано 12.11.2018

УДК 351.743:636.7.08

Микола Георгійович ЛОГАЧЕВ,

*доцент кафедри соціології та психології факультету № 6
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук, доцент,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2706-9521>*

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ЗАСТОСУВАННЯ КІНОЛОГІЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ ПОЛІЦІЇ

За останні роки сфера оперативно-службової діяльності кінологічних служб поліції і жандармерії багатьох країн значно розширилася. У США, Великобританії, Франції, ФРН, Ізраїлі та інших країнах збільшилася кількість спеціальних підрозділів по боротьбі з тероризмом і організованою злочинністю. До таких підрозділів, в першу чергу, відносяться тактичні штурмові підрозділи поліції SWAT (Special Weapons and Tactics), групи швидкого реагування SEK (Spezialeinsatzkommandos), загони поліції спеціального призначення SOG (Special Operations Group), групи спеціальних операцій GEO (Grupo Especial para los Operaciones) та ін. Згідно діючого законодавства [2] підготовку патрульно-розшукових, конвойних і вартових службових собак для використання в діяльності поліції здійснюють у спеціалізованих закладах поліції і кінологічних центрах ГУНП кінологи.

Для підвищення ефективності дій і зниження ризику для особового складу при проведенні спеціальних операцій, у структурі цих підрозділів були створені спеціальні кінологічні групи К-9 (від гр. kynos – собака). Так, керівництво Групи швидкого реагування Національної жандармерії Франції – GIGN,

проаналізувавши тактику дій при проведенні спеціальних операцій по силовому варіанту вирішення кризових ситуацій, визнало необхідним обов'язкове включення до складу штурмових груп «бойових» собак. Досвід їх практичного застосування підтвердив правильність цього рішення. Тільки за перші двадцять років з моменту створення підрозділу, бійці GIGN провели понад 650 різних операцій, під час яких було звільнено близько 500 заручників і знищені декілька десятків терористів, а більше тисячі – заарештовані. Завдяки ефективним діям кінологічного підрозділу, за цей час при проведенні цих операцій загинув тільки один борець групи і декілька десятків отримали поранення. Крім цього, підрозділ GIGN провів шість значних спеціальних операцій, в ході яких службові собаки безпосередньо здійснили затримання озброєних злочинців.

У GIGN термін «бойовий собака» означає – «штурмовий собака». Такий собака може миттєво захопити та нейтралізувати злочинця і припиняє свої дії лише тоді, коли кінолог дасть відповідну команду. Тому, при проведенні спеціальної операції один тільки вид розлюченого «штурмового» собаки може викликати у злочинців емоційний шок або паніку, позбавляючи можливості чинити активний опір. Впродовж багатьох років формувалися основні критерії професійного відбору собак, з метою визначення їх придатності до служби в кінологічній службі підрозділу GIGN. Для цього проводилося тестування різних порід собак, починаючи з бульдога, німецької вівчарки і закінчуючи ротвейлером. У 1983 році, як еталон була вибрана бельгійська вівчарка. Собаки для кінологічної служби GIGN відбираються з числа навчених в спеціальній школі, у віці до одного року і трьох місяців, з урахуванням характеру. Для цього був створений Національний центр дресирування службових собак, призначених для підрозділів Мобільної жандармерії.

Після проходження базового курсу дресирування собаки впродовж року навчаються спеціальним тактичним прийомам, які використовуються кінологічною службою GIGN при виконанні оперативно-службових завдань. Інструктори навчають їх специфіці дій у складних умовах міста (загазованість повітря, високий рівень шуму та інше), під вогнем умовного злочинця, при вибухах, стрибкам з вертольотів і літаків. Особлива увага приділяється підготовці службових собак до дій в екстремальних умовах, з використанням спеціально розроблених для них засобів індивідуального захисту – проти кульних бронежилетів. Тому під

час проведення спеціальних операцій загинули лише дві бельгійські вівчарки.

Окрім цього, службові собаки використовуються у складі групи оцінки і розвідки, для пошуку і розвідувальних дій. Для доставки кінолога із службовим собакою до місця майбутньої операції підрозділ G1GN має у розпорядженні спеціальні транспортні засоби. До складу груп охорони і безпеки входять чотири кінологи із службовими собаками. Приблизно половину оперативно-службових завдань кінологічний підрозділ G1GN виконує спільно з підрозділом по забезпеченню безпеки президента республіки GSPR (Groupe de securite de de la la presidence Republique), а решту часу – залучаються для охорони судових процесів, громадського порядку і так далі. Загальний термін служби собак в кінологічному підрозділі G1GN складає вісім років.

Іншим спеціальним підрозділом Франції, до структури якого входить кінологічна служба, являється RAID – основний штурмовий підрозділ Національної поліції. При проведенні спеціальної операції з високим рівнем ризику, особлива увага приділяється безпеці співробітників. Тому при проведенні спеціальних операцій по силовому затриманню озброєних злочинців або звільненню заручників, у підрозділі RAID ефективно застосовують службові собаки.

У кожного кінолога RAID є два собаки, кожна з яких має свою спеціалізацію. Наприклад, затримання і пошук вибухових речовин. Фахівці-кінологи RAID вважають, що службовий собака може добре «працювати» лише по одній спеціалізації.

Говорячи про найбільш ефективні методи боротьби спеціальних підрозділів з тероризмом, слід зазначити тактичне застосування кінологічного підрозділу «Oketz» (у перекладі з івриту – «укус»). Команда «Oketz» або команда №7142 відноситься до підрозділів підтримки спеціальних підрозділів поліції Ізраїлю, який для боротьби з терористами використовує спеціально навчені бойові собаки.

Структура підрозділу «Oketz» складається з чотирьох груп, кожна з яких має свою спеціалізацію: антитерористична група, яка спеціалізується на затриманні терористів, що знаходяться у будівлях і укриттях; службово-розшукова, яка спеціалізується на проведенні оперативних заходів по переслідуванню і затриманню терористів і інших злочинців на місцевості; пошуково-рятувальна займається пошуком людей, що опинилися під завалами при землетрусі; група розмінування – виявлення та знешкодження вибухових пристроїв.

У антитерористичній групі підрозділу «Oketz» служать великі собаки агресивних порід – ротвейлери, вівчарки і добермани. Навчання їх унікальне, бо після проходження курсу спеціальної підготовки вони здатні вичислити терористів серед заручників, навіть якщо усі будуть однаково одягнені і не мають зброї. При проведенні спеціальної операції до складу кожної штурмової групи обов'язково входить кінолог із службовим собакою з групи нападу підрозділу «Oketz» і фахівці з інженерного підрозділу YACHSAP.

На початку 80-х років у зв'язку з різкою зміною криміногенної ситуації у країні, в Департаментах поліції США були створені спеціальні підрозділи службових собак SPU-9. Нині кінологічна служба K-9 є структурним підрозділом усіх спеціальних загонів поліції SWAT (США).

До складу спеціального штурмового ескадрону поліції Бельгії SEI/EIS (гол. Speciaal Interventie Eskadron, EIS; фр. Escadron d'Intervention Special, EIS) входить кінологічна група. Вона укомплектована, в основному, з «штурмових» (що атакують) собак породи бельгійська вівчарка (Malinois) і собак-мінерів.

Основне завдання «атакуючого» собаки – це нейтралізація небезпечних злочинців, а собаки-мінери навчені виявляти вибухові речовини і боєприпаси.

До складу Групи оперативної підтримки поліції Ірландії входить кінологічна група Garda Dog Unit, яка в 2010 році відмітила свій піввіковий ювілей. У групи використовуються собаки різних порід, виходячи з їх спеціалізації. Так, німецькі вівчарки (German Shepherds) застосовуються для переслідування і затримання злочинців та правопорушників, або при охороні громадського порядку.

Лабрадори і англійські спрингер-спанієлі (Labrador та English Springer Spaniel) спеціалізуються на виявленні трупів, похованих в землі, виявленні наркотиків, вогнепальної зброї, вибухових пристроїв та вибухівки. Бельгійські вівчарки (Belgian Malinois) використовуються у кризових ситуаціях, в якості менш смертоносної сили.

У своїй повсякденній роботі кінологи не лише демонструють свої високі моральні і професійні якості, але й беруть безпосередню участь в розкритті злочинів у складі слідчо-оперативних груп, забезпечують безпеку і захист громадян від злочинів і терористичних актів, що здійснюються з використанням вибухових пристроїв і вогнепальної зброї,

здійснюють профілактичні заходи по профілактиці вуличної злочинності, борються з незаконним обігом наркотиків та ін.

Світовий досвід свідчить про те, що тактика застосування службових собак підрозділами поліції і жандармерії у багатьох країн світу, знижує рівень вітальної загрози для персоналу при забезпеченні громадської безпеки або при проведенні спеціальних операцій з високим рівнем ризику.

Список використаних джерел

1. Логачев Н. Г., Синявская Е. Е. Специальные подразделения полиции стран Европы : метод. пособие / Харьков. нац. ун-т внутр. дел. Сумы, 2005. 52 с.
2. Kats S. Special Weapons and Tactics of police New-York Department. *Law and Order*. 1996. № 2. P. 54–59.
3. Police. 1996. № 34.

Отримано 20.11.2018

УДК 336.5

Олександр Васильович ПАБАТ,

*доцент кафедри адміністративного права
і процесу факультету № 3 Харківського
національного університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9237-6344>*

ВПЛИВ ФІНАНСУВАННЯ ОКРЕМИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ НА РІВЕНЬ ДОВІРИ НАСЕЛЕННЯ ДО ПОЛІЦІЇ ТА ЇЇ ЕФЕКТИВНІСТЬ

Однією із насущних проблем майже у всіх сферах життя в Україні є недостатнє фінансування. Не є виключенням і правоохоронна сфера. Так, стан фінансування підрозділів Національної поліції України є вкрай незадовільним, що виливається у низку проблем, що прямо або опосередковано впливають на результати діяльності поліції в Україні. Більшість цих проблем мають системний характер та не вирішуються вже десятиліттями. Саме на окремі з цих проблем, що, на нашу думку, нівелюють всі позитивні починання з реформування правоохоронних органів та, зокрема, Національної поліції України буде акцентована увага.

В процесі реформування правоохоронних органів України було задекларовано і закріплено у ч. 3 ст. 11 Законі України «Про Національну поліцію», що рівень довіри населення до поліції є основним критерієм оцінки ефективності діяльності органів і підрозділів поліції. Оцінка рівня довіри населення до поліції проводиться незалежними соціологічними службами в порядку, визначеному Кабінетом Міністрів України [1, ч. 3, 4 ст. 11]. Керівники територіальних органів поліції з метою підвищення авторитету та довіри населення до поліції систематично інформують громадськість про стан правопорядку, заходи, які вживаються щодо попередження правопорушень [1, ч. 2 ст. 88].

Соціологічною службою Центру Разумкова з 1 по 6 червня 2018 року було проведене дослідження довіри громадян України до суспільних інститутів. Результати соціологічного дослідження показали рівень довіри до державних та соціальних інститутів. Так, патрульна поліція має 35,2 % довіри громадян України і ще 49,1 % зазначили, що не довіряють патрульній поліції. При цьому 32,9 % зазначили, що довіряють Національній поліції України, а 55,4 % відмітили, що не довіряють [2]. Виходячи з результатів опитування можна зробити висновок про відносно невисокий рівень довіри громадян України до Національної поліції України, що, до того ж, має тенденцію до зниження. Інші соціальні дослідження довіри громадян України до Національної поліції України дають результати, що не сильно відрізняються від наведених вище.

Таким чином керуючись ч. 3 ст. 11 Законі України «Про Національну поліцію» можна зробити висновок, що лише від 32,9 % до 35,2 % громадян України позитивно оцінюють ефективність діяльності органів і підрозділів поліції. В той час як від 49,1 % до 55,4 % громадян України негативно оцінюють ефективність діяльності органів і підрозділів поліції.

Порівнюючи з показниками довіри громадян сусідніх з Україною країн Європи та в пострадянських країнах, котрі провели успішні реформи в поліції, можна дійти висновку про, в цілому, дуже низький рівень довіри. Порівняння показників соціологічних досліджень яскраво відображає ефективність роботи поліції в Україні та Польщі, Чехії, Грузії.

Так, згідно опитування громадської думки, проведеного Центром досліджень соціальних поглядів 2016 року поліція в Польщі має найвищу оцінку серед правоохоронних органів – 72 %. Рівень довіри до поліції з 2007 до 2014 роки тримався в межах

70 %. В Грузії високий показник довіри тримався із 2005 до 2014 року в середньому 70 %. За результатами дослідження громадської думки Міжнародного республіканського дослідження показник довіри в Грузії у 2015 році впав до 65 %. 2016 року довіра до поліції в Грузії знизилася до 50 %. Рівень довіри до поліції в Чеській Республіці згідно з чеською соціологічною дослідницькою компанією STEM з 2006 по 2017 роки поступово зростав з 41 % до 61 % [3]. Таким чином, на кінець 2018 року, враховуючи майже 20 % зниження довіри громадян України до Національної поліції України з моменту її створення у 2015 році та нинішні показники довіри, можна зробити висновок про низьку ефективність Національної поліції України.

Як же фінансування підрозділів Національної поліції України впливає на рівень довіри населення до поліції та її ефективність? Виходячи з власного досвіду, спілкування з поліцейськими, що працюють в різних підрозділах поліції у різних регіонах України дійшли висновку, що цей вплив може бути як прямим, так і опосередкованим, проте має істотним і негативним.

Кількість проблем у фінансуванні Національної поліції України нині дійсно є великою. Багато з них досить жваво обговорюється в суспільстві. Однією з таких, наприклад, є розмір заробітної плати. Низька заробітна плата є однією з головних причина звільнень поліцейських. Кількість осіб, що звільняється з поліції є надзвичайно великою. Попри заяви щодо невеликого некомплекту в Національній поліції України слід врахувати певні тенденції, котрі безпосередньо впливають на її ефективність. Постійний відтік кадрів призводить до того, що в поліції дуже обмежена кількість досвідчених працівників. Молодь, у котрої ще немає сімей, дітей, котра часто проживає в житлі своїх батьків має менші потреби і певний час погоджується працювати за отримувану в поліції заробітну плату. Проте, з часом, фінансові потреби зростають і неможливість покрити такі потреби власної сім'ї призводить до необхідності звільнення з поліції чи пошуку додаткового заробітку. Таким чином йде відтік вже сформованих, професійних і досвідчених кадрів з поліції. Прямим наслідком низької заробітної плати є й корупція. Отримувати легально майже всі інші види доходів поліцейському заборонено, відтак, необхідність покриття мінімальних фінансових потреб сім'ї штовхає поліцейського до пошуку коштів. Як наслідок – численні звільнення чи протиправні вчинки. Крім того, у великих містах України поліція програє конкуренцію за кваліфіковані кадри

оскільки можна отримати роботу із заробітною платою в 8000 – 10000 гривень з кращими умовами праці.

Ситуація з розміром заробітної плати поліцейських буде предметом окремого дослідження, оскільки має багато аспектів, що потребують освітлення, таких як співвідношення премії до загального розміру, відсутність мотивації у зв'язку з зрівнянням розміру зарплат незалежно від звання, вислуги, посади, можливість зняття до половини зарплати шляхом зняття премії тощо.

Іншою проблемою є те, що Національна поліція України будучи правоохоронним органом повинна забезпечувати права і свободи громадян, проте права самих поліцейських систематично порушуються, а обов'язки держави стосовно поліцейських закріплені в законодавстві часто не виконуються. Якщо говорити про фінансування Національної поліції України, то виражається це у багатьох аспектах. Зокрема, в забезпеченні умов праці поліцейського (відсутність належного приміщення, меблів, техніки, канцелярських товарів, і навіть частково однострою), режиму праці (праця понаднормово без її оплати, відсутність часу на відпочинок), засобами для виконання функціональних обов'язків (обладнання, транспорт) тощо. В умовах коли права поліцейського постійно порушуються, і особливо чутливо в фінансовій сфері, ефективно працювати задля забезпечення прав та свобод інших громадян не у кожного вистачає мотивації.

Як же-ж вирішити зазначені вище проблеми? Простого рішення не може бути. І проведення реформи, прийняття низки нормативно-правових актів, що містили плани, програми, стратегії покращення ефективності поліції і не принесли позитивних результатів це підтверджує. Проте, вважаю, шлях їх вирішення є, і почати слід з того, що потрібно почати виконувати вже прийняті нормативно-правові акти щодо фінансування поліції. В законодавстві чітко прописано, що в діяльності поліції фінансується державою, слід виконувати ці зобов'язання. Це стосується і належних умов праці, і оплати праці й інших сфер, що залежать від фінансування. Наприклад, питання оплати праці частково можна вирішити простим виконанням законодавства України, а саме, оплатою реального часу служби поліцейським. Тобто, нині 10 годинний робочий день і шестиденний робочий тиждень є майже нормою і списується на самопожертву та відданість справі поліцейського, так само, як і робота у вихідні і святкові дні. Оплата реального часу служби вже зараз призведе до збільшення заробітної плати. Проте, нині це покривається поняттям ненормований робочий день.

Наостанок відмітимо, що ситуація з кінологічними службами має такі ж недоліки. Питання їх фінансування відображено у наказах МВС та Національної поліції України. Відповідно до Концепції розвитку кінологічних служб кінологічні служби ЦОВВ МВС та НГУ за більшістю показників не відповідають сучасним вимогам кінологічного забезпечення діяльності державних органів. Однією з основних причин називається обмеженість фінансування заходів, пов'язаних із використанням потенціалу кінологічних служб ЦОВВ МВС та НГУ в протидії злочинності та забезпеченні правопорядку, підготовкою кінологів та службових собак. Завдання Концепції передбачають виконання відповідних заходів з урахуванням існуючого і прогнозованого бюджетного фінансування ЦОВВ МВС та НГУ та залучення міжнародної технічної допомоги. Щорічні плани роботи кінологічних служб ЦОВВ МВС та НГУ складаються із визначенням обсягів та джерел їх фінансування, а також термінів їх виконання. Для створення ефективної системи матеріально-технічного забезпечення діяльності кінологічних служб ЦОВВ МВС та НГУ передбачається налагодження стійкої системи фінансового та матеріально-технічного забезпечення кінологічних служб. Серед очікуваних результатів прогнозується фінансування службової діяльності кінологічних підрозділів ЦОВВ МВС та НГУ на належному рівні. При цьому, фінансування заходів реалізації Концепції здійснюється в межах видатків, передбачених на утримання ЦОВВ МВС та НГУ, а також за рахунок міжнародної технічної допомоги та інших не заборонених законодавством джерел [4]. Сподіваємося, загальні положення Концепції ляжуть в основу, і будуть реально фінансово підтримані, подальших позитивних зрушень в створенні сучасної кінологічної служби в структурі Національної поліції України.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 11.11.2018).

2. Довіра громадян України до суспільних інститутів. Результати соціологічного дослідження // Центр Разумкова : сайт. URL: http://razumkov.org.ua/uploads/socio/2018_06_press_release_ua.pdf (дата звернення: 11.11.2018).

3. Реформування поліції: міжнародний досвід. Інформаційна довідка, підготовлена Європейським інформаційно-дослідницьким центром на запит народного депутата України // Європейський

інформаційно-дослідницький центр : веб-сторінка. URL:
<http://euinfocenter.rada.gov.ua/uploads/documents/29325.pdf> (дата
звернення: 11.11.2018).

4. Про затвердження Концепції розвитку кінологічних служб
центральної влади, діяльність яких
спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через
Міністра внутрішніх справ, та Національної гвардії України до 2020
року : наказ МВС України від 24.05.2017 № 442 // Інформаційно-
аналітична система по законодавству України / ІАС Консультант.
URL: <http://consultant.parus.ua/?doc=0A0SEF60A6> (дата звернення:
11.11.2018).

Отримано 04.03.2018

УДК 342.9

Оксана Олександрівна ПАНОВА,

*доцент кафедри адміністративної діяльності поліції
факультету № 3 Харківського національного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3533-5076>*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СИЛ ПІДРОЗДІЛІВ КІНОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ ПІД ЧАС ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОГО ПОРЯДКУ І БЕЗПЕКИ ЗА ОСОБЛИВИХ УМОВ

Детермінантами безпрецедентного погіршення стану
публічного порядку і безпеки виступають не стільки самі по собі
негативні соціально-економічні чинники суспільного розвитку
сучасної України, скільки нездатність протиставити цим
чинникам зважену державну економічну, соціальну, правову
політику і організаційно-правовий механізм її реалізації на всій
території країни, забезпечити належний правовий порядок
використання сил та засобів органів внутрішніх справ і
узгодженості функціонування всіх ланок системи державної
влади, відповідальність державного апарату за рішення, що
приймаються, у тому числі у сфері безпосереднього захисту прав і
законних інтересів громадян від протиправних посягань,
беззаконня і свавілля. Невипадково тому в даний час провідного

значення набувають спроби зміцнення правоохоронної системи, відновлення довіри до неї населення, надання їй більшого динамізму, обґрунтованості і відповідальності за рішення, що приймаються [1, с. 163]

Пошук оптимальних і дієвих шляхів забезпечення публічної безпеки та порядку за особливих умов вимагають узгодженого використання всіх наявних сил не лише підрозділів Національної поліції, а й інших правоохоронних органів і громадськості.

Так, для профілактики та розкриття злочинів, підтримання громадського порядку широко використовуються кінологи зі службовими собаками [2, с. 9]. В умовах напруженої ситуації, що склалась на території України у зв'язку з проведенням операції об'єднаних сил на Сході, використання кінологів зі службовими собаками набуває більшої актуальності.

У підрозділах поліції для забезпечення публічної безпеки і порядку використовуються (застосовуються) спеціально підготовлені службові собаки: патрульно-розшукові – для патрулювання, використання під час забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, пошуку правопорушника по «гарячому» запаховому сліду, затримання втікаючої особи чи групи осіб, припинення нападу на кінолога чи інших осіб; спеціальні – для пошуку та виявлення вибухових речовин, вибухових пристроїв, вогнепальної зброї і набоїв, наркотичних засобів, закопаних (захованих) трупів [3]

Кінологи з патрульно-розшуковими собаками залучаються для огляду (обходів) вулиць населених пунктів, житлових кварталів, парків, скверів, пустирів, лісопаркових зон, кладовищ та інших ділянок місцевості з метою виявлення і затримання осіб, які належать до кримінального середовища, попередження та припинення кримінальних правопорушень або розкриття злочинних посягань по гарячих слідах.

Період безперервного несення патрульної служби зі службовими собаками становить повний робочий день кінолога. Проте, при температурі вище +30 і нижче –20 °С тривалість роботи собак на вулиці не повинна перевищувати 4 години. Під час роботи собак у таких умовах щогодини необхідно робити перерви на 10–15 хв., під час яких службового собаку необхідно забезпечити водою або розтерти мочку носа [3].

Таким чином, під час застосування кінологів зі службовими собаками до несення служби із забезпечення публічної безпеки і порядку, необхідно враховувати ряд особливостей, а саме:

– кількості і протяжності вулиць в місті, числа місць відпочинку та інших громадських місць, де потрібна присутність співробітників поліції [1, с.165];

– визначення температурного режиму несення служби, забезпечення спеціальним одягом (інвентарним майном) фахівців кінологічних підрозділів та наявності спеціального спорядження для службової собаки;

– виважена політика розстановки сил і засобів з урахуванням місцевості та кількості особового складу;

– добре налагодженої обліково-аналітичної роботи, що дозволяє безперервно стежити за оперативною обстановкою і своєчасно приймати рішення відповідно до неї [1, с.163].

Отже, на наш погляд, застосування кінологів зі службовими собаками під час забезпечення публічної безпеки і порядку є необхідною умовою виконання завдань, що стоять перед органами Національної поліції. Особливості підготовки службової тварини, забезпечення спорядженням для підготовки, тренування та утримання службових собак кінологічних підрозділів і навчальних закладів (установ) поліції сприяє розбудові даного підрозділу, а поміркована політика щодо кадрового, матеріально-фінансового та інформаційного забезпечення, надасть можливість у повному об'ємі реалізовувати повноваження покладені на кінологічні служби.

Список бібліографічних посилань

1. Панова О. О. Особливості використання сил органів поліції при забезпечення публічного порядку і безпеки за особливих умов // Правоохоронна функція держави: теоретико-методологічні та історико-правові проблеми : тези доп. кругл. столу (м. Харків, 27 жовт. 2017 р.) / МВС України, Харків. нац. ун-т внутр. справ. Харків, 2017. С. 163–165.

2. Дыдыкин С. И., Долганова Н. В. Роль кинологической службы в раскрытии преступлений. *Вестник Прикамского социального института*. 2017. № 1 (76). С. 8–12;

3. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України : наказ МВС України від 01.11.2016 № 1145 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1544-16> (дата звернення: 05.11.2018).

Отримано 12.11.2018

УДК 32.019.51

Оксана Володимирівна ПЛАТКОВСЬКА,

*доцент кафедри педагогіки та психології факультету № 3
Харківського національного університету внутрішніх справ,
кандидат психологічних наук;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0011-9290>*

КІНОЛОГІЧНА СЛУЖБА В УКРАЇНІ

Кінологія як наука про собак виникла в останній чверті XIX століття. У цей період у світі розпочалась активна робота з організації ведення переліку собак, виведення нових порід та залучення їх до професійної діяльності.

Поступово собаки активно використовувалися в роботі різних служб: конвойної, патрульно-постової, сторожової, санітарної, їздової, зв'язку, розвідки, міно-пошукової, рудопошукової, газопошукової, пастухової та пошуково-рятувальної тощо.

У 2006 році в структурі МНС України була створена Кінологічна служба, яка взяла на себе функції розвитку пошуково-рятувального кінологічного руху в Україні.

Кінологічна служба МНС України входить до складу аварійно-рятувальних підрозділів (загонів) спеціального призначення оперативно-рятувальної служби цивільного захисту, спеціальних регіональних центрів швидкого реагування, аварійно-рятувальних загонів при МНС в областях.

Основу Кінологічної служби МНС України складають 10 підрозділів: 1 Спеціальний регіональний центр швидкого реагування (СРЦШР); 2 СРЦШР; 3 СРЦШР; База зберігання, ремонту техніки та аварійно-рятувальних робіт МНС України; ДП «Мобільний рятувальний центр МНС»; Аварійно рятувальний загін спеціального призначення (АРЗ СП) ГТУМНС АР Крим; АРЗ СП ТУМНС у Вінницької області; АРЗ СП ТУМНС у Закарпатській області; АРЗ СП ТУМНС Кіровоградської області; Академія пожежної безпеки ім. Героїв Чорнобиля.

Основу типового кінологічного підрозділу складають: начальник пошуково-рятувального кінологічного відділення, 2 кінолога службового собаківництва, водій пошуково-рятувального кінологічного відділення та 4 собаки.

Для служби в поліції найкраще підходять саме німецькі вівчарки, яких вважають найбільш універсальною породою, а також лабрадори.

Останнім часом на допомогу рятувальникам приходять усе більш досконала техніка, але найбільш ефективним і результативним методом пошуку досі залишається кінологічний. Адже собачий нюх та інтуїцію не замінять навіть самі інноваційні технології. Чотирилапий рятувальник здатний уловлювати навіть найслабкіші запахи і відрізнати їх від тисячі непотрібних. Одна собака-рятувальник економить працю десятків чоловік.

Підготовка такої собаки – досить складний процес, що потребує створення відповідної матеріальної бази, методичної роботи, кваліфікованих кадрів.

Специфіка професійної діяльності кінологів-рятувальників на техногенних завалах зумовлена роботою в несприятливих санітарно-гігієнічних умовах, в умовах як високої, так і низької температури навколишнього середовища, з перепадами відносної вологості повітря, необхідністю працювати в засобах індивідуального захисту в місцях, небезпечних для життя, загазованому, задимленому середовищі з високим темпом роботи.

Виділяються основні етапи професійної діяльності кінологів-рятувальників: прийом чергування (добового або щоденного), отримання повідомлення, оповіщення, дії по тривозі, оперативні дії, завершення пошуково-рятувальних робіт.

В усьому світі прийнятими вважаються наступні способи пошуку потерпілих з використанням спеціально навчених собак:

- човниковий пошук: собака йде по ділянці зигзагами від однієї бокової границі до іншої і назад з незначним просуванням уперед, нижнім чуттям обстежуючи територію; кінолог-рятувальник рухається по уявній осевій лінії за собакою, стежачи за її поведінкою, контролюючи її рух та випадки пропуску якої-небудь частини ділянки;

- вільний пошук: собака рухається по ділянці довільно, без чіткого малюнка, орієнтуючись на повітряні потоки; кінолог-рятувальник не управляє нею, а лише підтримує активність пошуку, знаходячись на височині, з якої видно всю обстежувану ділянку, або йде по центру ділянки так, щоб собака знаходився попереду;

- фронтальний пошук: собака рухається вздовж границі обстежуваної ділянки з навітряної сторони, пронюхуючи верхнім чуттям принесені потоком повітря запахи; кінолог-рятувальник йде із собакою, підтримуючи її увагу.

До найбільш важливих загальних особливостей професійної діяльності кінологів-рятувальників віднесемо наступні:

- недостовірні інформація або повна відсутність її при проведенні оперативних дій;
- ситуація невизначеності завдання;
- незвичність і важкість просторового орієнтування у незнайомій місцевості з обмеженою видимістю та прохідністю;
- інтенсивний темп роботи при дефіциті часу;
- постійне нервово-психічне напруження через несприятливі погодні та санітарно-гігієнічні умови, відсутністю належних умов праці та відпочинку;
- дискомфортний стан через перебування в засобах індивідуального захисту дихання та тіла;
- постійна загроза для життя і здоров'я;
- можливість виникнення панічних настроїв внаслідок впливу негативних факторів життєдіяльності (зіткнення з трупами та фрагментами людських тіл, жахливі реалії – зруйновані будівлі, літаки тощо);
- перевага фізичної праці, надмірна рухова активність швидко-силового типу.

Щоденні умови діяльності, в яких доводиться працювати кінологам-рятувальникам, характеризуються сильними психотравматичними факторами.

Список бібліографічних посилань

1. Про Державну прикордонну службу України : закон України від 03.04.2003 № 661-IV : зі змінами; ост. ред. від 04.07.2013 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/661-15> (дата звернення: 05.11.2018).

2. Про затвердження Положення про Департамент спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Міндоходів та Положення про Спеціалізовану лабораторію з питань експертизи та досліджень Міндоходів : наказ М-ва доходів і зборів України від 29.05.2013 № 133 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0133810-13> (дата звернення: 05.11.2018).

3. Богданюк О. Д. Із історії розвитку підготовки офіцерів-кінологів прикордонної служби у період після Другої світової війни. *Науковий вісник Чернівецького університету* : зб. наук. праць. Чернівці : Рута, 2006. Вип. 308. Педагогіка та психологія. С. 20–27.

4. Богданюк О. Д. Формування готовності до професійної діяльності у майбутніх офіцерів-кінологів Державної прикордонної служби : дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2018. 201 с.

5. Була Л. В. Оцінка службових собак, які дресируються по пошуку наркотичних засобів та зброї : дис. ... канд. с/г наук : 06.02.01. Чубинське : УААН, 2017. 171 с.

6. Ковальчук І. С. Актуальні проблеми функціонування і реорганізації правоохоронної системи України. *Митна справа*. 2013. Ч. 2. Кн. 2. № 5. С. 249–254.

Отримано 19.11.2018

УДК 34.096

Вадим Сергійович СЕЛЮКОВ,

*доцент кафедри адміністративної діяльності поліції
факультету № 3 Харківського національного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-6690-6484>*

ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ СЛУЖБОВИХ СОБАК У ДІЯЛЬНОСТІ ПОЛІЦІЇ

Діяльність поліції безпосередньо пов'язана з використанням різноманітних сил та засобів для досягнення поставлених перед поліцією завдань. Прийняття закону України «Про Національну поліцію» знаменувало новий етап у процесі функціонування усієї правоохоронної системи України. Діяльність поліції отримала новий зміст та принципи, але окрім цього, було дещо змінено порядок та правила застосування поліцією заходів примусу.

В рамках даної доповіді хотілося б зупинити свою увагу на порядку застосування спеціальних засобів, а саме службових собак, в діяльності поліцейських. Так, законом України «Про Національну поліцію» визначено, що спеціальні засоби, як поліцейські заходи примусу – це сукупність пристроїв, приладів і предметів, спеціально виготовлених, конструктивно призначених і технічно придатних для захисту людей від ураження різними предметами (у тому числі від зброї), тимчасового (відворотного) ураження людини (правопорушника, супротивника), пригнічення чи обмеження волі людини (психологічної чи фізичної) шляхом здійснення впливу на неї чи предмети, що її оточують, з чітким регулюванням підстав і правил застосування таких засобів та службових тварин. З даного поняття не стає зрозумілим, чи є службові собаки спеціальним засобом, адже собаку не можна вважати пристроєм, приладом або предметом. Навіть вказівка, що міститься у кінці визначення виокремлює тварин з числа

спеціальних засобів: «...таких засобів та службових тварин». Хоча надалі, у ст. 45 закону України «Про Національну поліцію», при характеристиці правил застосування спеціальних засобів службові собаки стоять поряд із спеціальними засобами. Отож, враховуючи викладене, можна стверджувати, що службові тварини є спеціальним засобом, але таким, що має спеціальний статус, хоча б тому, що використовувати його може лише поліцейський, який пройшов спеціальну підготовку – кінологічну підготовку. Але, враховуючи сучасний стан кадрового забезпечення, варто зазначити, що для застосування, для прикладу, підрозділами КОДР службової собаки під час виконання оперативних планів можливе лише у випадку, якщо працівник КОДР пройшов підготовчі курси за планом «Інспектор-кінолог». Крім того, залучення інспекторів-кінологів з кінологічних центрів до проведення спеціальних операцій забороняється. Отож, виходить так, що крім наведених в законі видів спеціальних засобів, їх можна ще класифікувати за критерієм необхідності особливих видів підготовки.

В межах доповіді, хотілося б також звернути увагу на те, що вважати службових тварин, які використовуються поліцією для виконання поставлених перед нею завдань, на мою думку, не доцільно. Тварини не є річчю, тому визнавати їх спеціальним засобом не доречно. Більш правильно виділити в окрему статтю закону «Про Національну поліцію» підстави та правила застосування службових тварин в діяльності поліції.

Цю думку підтверджує і той факт, що, наразі, в Україні поліцейські мають право застосовувати службових собак під час: а) патрулювання; б) переслідування та затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення; в) під час конвоювання (доставлення) затриманої або заарештованої особи; г) для відбиття нападу на особу та/або поліцейського. Але давайте звернемо увагу на зміст Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України, що затверджена наказом МВС України від 01.11.2016 № 01145, яка визначає, наступні види службових собак: розшукових, патрульно-розшукових, вартових, конвойних та спеціальних (з пошуку вибухових речовин, вогнепальної зброї, наркотичних засобів, трупів, для проведення одорологічної вибірки (собаки-детектори)), а також собак, спеціально підготовлених для використання у антитерористичних операціях. Тут постає питання: яким чином поліцейський-кінолог має право застосовувати, відповідно до вимог ст. 45 закону України «Про Національну поліцію», розшукових або

вартових собак, адже з самого виду службових собак стає зрозумілим те, що виконання завдань, для яких підготовлена собака не можливе в рамках закону. Якщо звертатися до практики застосування службових собак, то вимоги статті 45 трактуються більш широко, тобто майже всі види службових собак здебільшого застосовується під приводом затримання особи, яка підозрюється у вчиненні злочину.

Шляхом подолання такого непорозуміння є нормативне виділення з переліку спеціальних засобів службових тварин з метою більш детальної регламентації їх значення у забезпеченні виконання поставлених перед поліцією завдань.

Отримано 14.11.2018

УДК 351.741

Вікторія Сергіївна МАКАРЕНКО,

*старший викладач кафедри адміністративної діяльності поліції
факультету № 3 Харківського національного*

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3310-0684>

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ КІНОЛОГІЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НА ПРИКЛАДІ АВСТРАЛІЇ

У зв'язку з реформуванням національної системи правоохоронних органів виникає необхідність удосконалення та оптимізації діяльності спеціальних підрозділів. Саме тому доцільно розглянути та вивчити міжнародні стандарти підготовки кінологічних підрозділів з метою подальшого запровадження окремих положень до законодавства України. У даному дослідженні за основу пропонуємо взяти діяльність кінологічної служби в Австралії.

Перша спроба залучити собак до роботи правоохоронних органів Австралії відбулась у 1912 році в штаті Квінсленд, коли було проведено експеримент із використання собаки для допомоги поліцейським під час виконання їхніх службових обов'язків, але остаточно службові собаки були залучені до діяльності правоохоронних органів лише у 1956 році [1, с. 110].

Сьогодні Федеральна поліція Австралії та інші правоохоронні органи успішно використовують службових собак для

підтримання безпеки в громадських місцях таких як, наприклад, аеропорти, вокзали, митниці, тощо.

В Австралії наразі успішно працює «Австралійська програма з підготовки пошукових собак для прикордонної служби», впровадження якої дозволило значно підвищити ефективність виявлення товарів та предметів, ввезення яких на територію держави заборонено або обмежено на законодавчому рівні.

Програма діє на національному рівні. Управління діяльністю здійснюється через Центр підготовки пошукових собак для прикордонної служби у м. Булла штату Вікторія, до складу якого входить два підрозділи: Управління з оперативних питань та Управління з питань розведення та тренування [2].

Підготовка та підвищення кваліфікації як кінологів так і службових собак відбувається на базі Центру підготовки пошукових собак для прикордонної служби та включає в себе процес формування необхідних навичок у кінологічної команди, який триває щонайменше сім місяців. Навчальна програма спрямована на здійснення незалежного огляду та формування моделі поведінки, в основі якої лежить здатність самостійного прийняття рішень у кожної собаки. Кожна собака та кінолог навчаються правильній послідовності здійснення обшуку під час огляду вантажів, пошти, багажу, транспортних засобів, суден, літаків, приміщень і людей.

Підготовка спеціаліста кінолога складається з трьох етапів. Перший – «Базовий тренувальний курс кінологічної команди» тривалістю 11 тижнів проходить на базі Центру підготовки пошукових собак для прикордонної служби, другий – «Регіональна перепідготовка» проходить безпосередньо на робочому місці і триває три місяці, третій – «Остаточний курс оцінки» проходить на базі (орієнтований на пошук людей та додаткових цільових запахів) протягом трьох тижнів. Оцінювання проводяться протягом всього періоду навчання. Для того, щоб перейти до наступного етапу кінологи необхідно успішно завершити попередній. Випуск відбувається по завершенні третього етапу навчання. За час навчання службові собаки разом з спеціалістами-кінологами вчать виявляти такі базові предмети і речовини як наркотичні засоби, зброя, вибухові речовини, готівка, тютюн. Після завершення навчання кінологічні команди зобов'язані щорічно проходити оцінювання діяльності та підвищення кваліфікації. Для ефективної організації процесу підвищення

кваліфікації поточні звіти із зазначенням сильних і слабких сторін кінологічної команди складаються щоквартально [3].

Крім вищерозглянутої програми службові собаки також успішно використовуються на службі у Федеральній поліції Австралії.

Федеральна поліція Австралії була утворена в 1979 році після злиття колишньої Поліції Співдружності та Австралійської столичної територіальної поліції. Під час злиття, співробітники підрозділу по боротьбі з вибуховими пристроями в штаті Поліції Співдружності та кінологи загального призначення, що знаходилися в аеропортах Брісбена, Сіднея та Мельбурна, стали членами новоствореної організації [4].

На сьогоднішній день, продовжується вдосконалення здібностей собак до пошуку заборонених предметів та речовин. Національна кінологічна служба Австралії тепер існує як спеціалізована багатoproфільна команда, яка забезпечує виявлення вибухових речовин, валюти та наркотиків, а також реалізує можливості кінологічної служби загального призначення та спеціальної тактичної діяльності кінологічної поліції в національному та міжнародному масштабі [1, с. 112].

Національною кінологічною програмою Федеральної поліції Австралії сьогодні передбачено підготовку, перепідготовку та роботу наступних кінологічних підрозділів:

- *підрозділи собак з виявлення зброї та вибухових речовин* (підвищується здатність виявлення вогнепальної зброї та вибухових речовин за допомогою використання собак у великих аеропортах; за допомогою ненав'язливого скринінгу виявляється ряд вибухових речовин військового та комерційного класу, а також вогнепальна зброя);

- *підрозділи собак з виявлення валюти та наркотичних засобів* (собак навчають виявляти австралійську валюту та різні види міжнародної валюти та наркотиків, що полегшує виявлення незаконного переміщення та приховування грошових коштів; собаки також навчені виявляти ряд заборонених наркотичних засобів, що доповнює поточну діяльність з виявлення, блокування та розкриття як поодиноких, так і організованих випадків незаконного ввезення та обігу наркотиків в Австралії);

- *собаки загального призначення* (використовуються для підтримки операцій спеціальних підрозділів з обшуку відкритих ділянок для пошуку правопорушників або зниклих осіб, обшуку

будівель та прилеглих територій, розшуку речових доказів, що містять запахові сліди людини, підтримання публічного порядку, затримання правопорушника, що намагається втекти з місця вчинення злочину або чинить опір при затриманні, тощо) [5].

Отже, можна зазначити, що система моніторингу успішності кінологічної команди побудована таким чином, що тренування відбувається у майже безперервному режимі з обов'язковим щорічним підвищенням кваліфікації. За результатами навчання кожний собака підготовлений для роботи у чітко визначеній сфері, що виключає можливість невірної трактування сигналів кінологом. Вважаємо за доцільне, беручи до уваги досвід службової підготовки та використання в правоохоронній діяльності службових собак в Австралії, імплементацію в національну систему роботи кінологічних підрозділів систему щоквартального звітування керівництву кожної команди (інспектор-кінолог та службовий собака) про результати їхньої спільної роботи з метою врахування індивідуальних особливостей команди та формування статистичних даних для відстеження динаміки кожного окремо взятого підрозділу, а також виявлення складних моментів у їх діяльності для подальшого вдосконалення кінологічної служби в цілому.

Список бібліографічних посилань

1. Allsopp N. K9 Cops: Police Dogs of the World. Australia : Big Sky Publishing, 2012.
2. Detector Dog Program – working with dogs to help protect Australia // The Department of Home Affairs / Australian Government. URL: <https://www.homeaffairs.gov.au/australian-border-force-abf/protecting/detector-dog-program> (дата звернення 01.11.2018).
3. Training detector dog teams // The Department of Home Affairs / Australian Government. URL: <https://www.homeaffairs.gov.au/australian-border-force-abf/protecting/detector-dog-program/training-detector-dog-teams> (дата звернення 01.11.2018).

Отримано 12.11.2018

УДК 351.741:35.088

Тихін Віталійович ШЕВЧЕНКО,

*старший викладач кафедри тактичної та тактико-спеціальної
підготовки факультету № 3 Харківського
національного університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0366-7217>;*

Денис Володимирович СЕРГІЄНКО,

*інспектор відділення кадрового забезпечення батальйону патрульної
служби поліції особливого призначення «Харків»
ГУНП в Харківській області;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-8929-4743>*

ОСОБЛИВОСТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ОСОБИСТОЇ БЕЗПЕКИ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ АНТИТЕРОРИСТИЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ЗА УМОВИ ЗАСТОСУВАННЯ КІНОЛОГІЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Відповідно до пункту 4 Закону України «Про боротьбу з тероризмом» підрозділили Національної поліції України визнаються суб'єктами боротьби з тероризмом і застосовуються для проведення антитерористичних операцій. У зв'язку з особливою складністю подібних заходів до проведення антитерористичних операцій застосовуються спеціальні підрозділи Національної поліції України.

У свою чергу, на підставі 12 частини 3 статті 45 Закону України «Про Національну поліцію» та на підставі наказу МВС України від 01.11.2016 № 1145 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України» до проведення антитерористичних операцій можуть бути застосовані та застосовуються кінологічні підрозділи Національної поліції України.

Вищезазначена інструкція визначає основні завдання та функції кінологічних підрозділів Національної поліції України, правила використання (застосування) службових собак у протидії злочинності та забезпеченні публічної безпеки і порядку та інші важливі фактори використання кінологів та службових собак.

Слід зауважити, що дана інструкція визначає спосіб взаємодії кінолога зі службовою собакою, зокрема, відповідно до пункту № 3

розділу IV даної інструкції до роботи з використанням службових собак допускаються лише працівники поліції, які пройшли відповідну кінологічну підготовку у навчальних закладах (установах) поліції, де готують кінологів, й отримали позитивні результати під час складання необхідних заліків.

Однак, ні даною інструкцією, ні іншими нормативно-правовими актами не визначається порядок та правила взаємодії інших працівників Національної поліції зі службовою собакою та кінологом. У системі професійної підготовки Національної поліції України також відсутні заняття навіть з ознайомлення працівників із можливими діями кінолога та службової собаки.

Виходить, що підрозділ і гадки не має що безпосередньо буде робити кінолог, які команди він буде подавати службовій собаці та, що найбільш важливо, підрозділ і гадки не має як себе буде вести службова собака.

Подібний перебіг речей ставить під загрозу не тільки виконання поставлених завдань перед спеціальними підрозділами Національної поліції, а ще й ставить під загрозу як життя і здоров'я працівників Національної поліції України, так і службових собак, у екстремальних ситуаціях і, як наслідок, унеможлиблює виконання покладених на Національну поліцію завдань.

На нашу думку, необхідно запроваджувати спеціальні заняття у системі професійної підготовки, з метою роз'яснення працівникам Національної поліції дій та тактики кінологічних підрозділів Національної поліції.

Подібні заняття допоможуть зменшити негативний вплив екстремальних ситуацій на працівників Національної поліції та забезпечити виконання завдань, покладених на підрозділи Національної поліції, у тому числі із проведення антитерористичної діяльності.

Отримано 12.11.2018

УДК 34.09.57.03.615.03

Інна Тимофіївна ЛАРІОНОВА,

*старший викладач кафедри тактичної та тактико-спеціальної
підготовки факультету № 3 Харківського
національного університету внутрішніх справ;*

Надія Василівна СЛЮСАР,

*доцент кафедри мікробіології, фармакології та гігієни тварин
факультету ветеринарної медицини і технологій у тваринництві
Подільського державного аграрно-технічного університету*

ПОКРАЩЕННЯ РОБОТИ КІНОЛОГІЧНИХ СЛУЖБ І ЗДОРОВ'Я СЛУЖБОВИХ СОБАК У ПРАВООХОРОННИХ ОРГАНАХ

На сьогоднішній день посади кінолога є: в поліції, судово-слідчих підрозділах, в готелях і притулках для тварин тощо. Хороший кінолог, насамперед, добрий психолог, який вміє працювати не тільки із собаками, але й з людьми. У підрозділах національної поліції, Прикордонної служби та в інших правоохоронних органах дана професія є досить необхідною.

В Україні функціонує кінологічна Спілка України яка проводить курси для кінологів, а із 27.08.2016 у Центрі, утвореному на базі Департаменту спеціалізованої підготовки та кінологічного забезпечення Державної фіскальної служби, вирішено готувати команди для митниці, поліції, прикордонної та пенітенціарної служб, що покращить ситуацію із забезпеченням даними фахівцями та підвищить їх професійний рівень [1].

Обов'язки відомчого кінолога залежать від того, в якому підрозділі і за якою спеціальністю він працює. Це може бути розшукова служба: пошук наркотиків чи вибухових речовин, пошук постраждалих через надзвичайні ситуації, конвоювання, патрулювання і т.д.

Згідно наказу Міністерства внутрішніх справ України від 24 травня 2017 року № 442 Про затвердження Концепції розвитку кінологічних служб центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ, та Національної гвардії України до 2020 року Утримання службових собак у підрозділах охорони кордону та забезпечення здійснюється з дотриманням вимог Законів України «Про ветеринарну медицину» та «Про захист тварин від жорстокого поводження» і містить

комплекс заходів, спрямованих на забезпечення фізіологічних потреб організму, підтримання високої працездатності собак та запобігання їх захворюванням [2; 3].

Службові собаки в органах та їх підрозділах тримаються в спеціально обладнаних містечках для утримання службових собак. Огляд собак проводиться щодня, а також перед і після їх використання на службі. Під час щоденного огляду увага звертається на загальний стан собаки, вгодованість, стан очей, вух, ротової порожнини, носа, лап, шерстяного покриву. У разі виявлення під час огляду собаки ознак захворювання, інспектор-кінолог доповідає про це безпосередньому начальнику, інформує службу ветеринарної медицини та діє за її рекомендаціями. Вигулювання собак проводиться 2–3 рази на день у час встановлений розпорядком дня. Тривалість кожного вигулювання має бути не менше 15 – 20 хвилин. Під час групового вигулювання собак кожному спеціалісту визначається окрема ділянка місцевості. Собаки вигулюються на довгому повіді або без нього, агресивні – у намордниках. Отже, собак необхідно утримувати (купати, чистити, вигулювати) згідно чіткого дотримання ветеринарно-санітарних вимог.

Згідно наказу № 442 годування службових собак здійснюється відповідно до Норм годування штатних тварин військових частин, закладів, установ і організацій Збройних Сил, інших військових формувань, структурних підрозділів Державної спеціальної служби транспорту, органів і підрозділів Національної поліції, цивільного захисту та установ кримінально-виконавчої служби (далі – Норми годування), затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 15 жовтня 2001 року № 1348. За найменшого порушення норм годівлі у собак, найчастіше, можуть виникати хвороби шлунку і кишковика (гастрити, гастроентерити, ентероколіти, гастроентероколіти, тощо). Собаки хворіють через сильні стреси та інше. У випадку поранень чи хвороб, службових собак консультує і фахово лікує лікар ветеринарної медицини та вирішує про «профпридатність» тварини [2; 3].

Працівники кінологічних служб зобов'язані постійно підвищувати і покращувати свій професійний рівень через відвідування занять по підвищенню свого кваліфікаційного рівня. Спеціальна підготовка інспекторів-кінологів із службовими собаками в органах здійснюється під час настановчих і навчально-методичних зборів, самостійної підготовки, тренувань службових собак, змагань серед інспекторів-кінологів та під час проведення дня кінолога.

У місті Харкові у кінологічному центрі вчать собак служити в поліції. Тварини здатні нюхати наркотики і вибухівку, вони знаходять зниклих людей і спасають сотні життів. Тут утримують і навчають німецьких і бельгійських вівчарок, лабрадорів, спанієлів, доберманів. Кінологи центру вважають, що навчити можна собак різних порід, але маленькі і не пристосовані до нашого клімату тварини не можуть виконувати складні завдання. Тому можна зробити висновки щодо можливості тієї чи іншої собаки служити у відповідному підрозділі. Виходячи із знань анатомо-фізіологічних властивостей і можливостей різних порід собак вважається, що доберману і ротвейлеру важко ходити зимою по снігу, йому холодно. Спаніель може йти по сліду, але маленькі ніжки по глибокому снігу не зможуть йти, а німецька вівчарка найкраще пристосована до нашого клімату.

За словами працівників кінологічних служб, з початком бойових дій на сході, попит на службових собак підвищився в рази, особливо, майже у двічі, зросла необхідність у собаках, які шукають вибухові засоби і зброю. Проте, на першу лінію правоохоронців із собаками не відправляють. Вони допомагають оперативникам виконувати завдання по пошуку заборонених матеріалів [4].

Список бібліографічних посилань

1. Полицейские-кинологи патрульно-постовой службы УМВД России по г. Челябинску провели показательные занятия по практическому применению служебных собак // Главное управление МВД России по Челябинской области : сайт URL: <https://74.xn--b1aew.xn--p1ai/news/item/7217833> (дата звернення: 08.10.2018).

2. Про затвердження Інструкції з організації службової кінології в Національній гвардії України : наказ МВС України від 05.08.2014 № 772 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/go/z1213-14> (дата звернення: 08.10.2018).

3. Про організаційне забезпечення діяльності МВС України з підтримання миру і безпеки : наказ МВС України від 07.12.2003 № 1490 // Ліга:Закон : правовий портал. URL: <https://ligazakon.net/document/full/reg8876> (дата звернення: 08.10.2018).

4. Прес-центр АТО до Дня кінолога виклав відео про службових собак на фронті // 5.ua. Перший український інформаційний телеканал. 02.04.2016. URL: <https://www.5.ua/suspilstvo/prestsentr-ato-do-dnia-kinoloha-vyklad-video-pro-sluzhbovykh-sobak-na-fronti-110433.html> (дата звернення: 08.10.2018).

Отримано 26.10.2018

УДК 351.741(477)

Олексій Гнатович ВОЛОШИН,

*старший викладач кафедри криміналістичного забезпечення
та судових експертиз навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ;*

Олександр Юрійович ЯМКОВЕНКО,

*курсант 4 курсу навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ*

СТАНОВЛЕННЯ КІНОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ

Злочинність в Україні набуває загрозливого характеру і перетворюється в одну з найбільш гострих соціальних проблем, яка негативно впливає, по суті, на всі аспекти суспільного життя. Оскільки, складна міжнародна обстановка, проведення різних перетворень у державі, які помітно впливають стан в державі та охорону державного кордону України, вимагає великої відповідальності та проведення заходів щодо боротьби з нелегальною міграцією, контрабандою, транснаціональним розповсюдженням наркотичних речовин, дотримання законності та норм міжнародного права, висувають підвищені вимоги до підготовки кінологів у сучасних умовах.

Перш ніж перейти до детального розгляду поставленої теми, я хочу зазначити, що взагалі являє собою наука кінологія.

Кінологія – це наука про собак, яка вивчає походження собаки, різновиди породи та процес породоутворення: будову, фізіологію і поведінку собаки; селекцію хвороби, лікування собак, підготовку (дресирування, експертиза та ін.) для службових цілей та при полюванні. Невід'ємною частиною розслідування тяжких неочевидних злочинів була і залишається робота кінологічної служби [1].

Історія використання службових собак для пошуку злочинців має давні корені.

Офіційна історія використання запахових слідів у роботі поліції бере свій початок з 1896 р., коли в німецькому місті Гільдесгеймі за ініціативою відомого криміналіста Ганса Гросса в муніципалітеті міста з'явилося 12 собак, навчених несенню патрульної служби. [3]

Розвиток службової кінології МВС України розпочинається з 2 квітня 1994 року, коли наказом МВС України № 169 на правах відділу було створено Службу організації роботи службового

собаківництва у правоохоронній діяльності МВС України. У 2002 році згаданий вище відділ, було ліквідовано, а методичне керівництво кінологічною службою всієї системи МВС України покладене на групу службового собаківництва Департаменту карного розшуку.

11 жовтня 2003 року було підписано наказ МВС України № 1168 «Про створення кінологічної служби», яким передбачалося створення кінологічної служби як окремого підрозділу у структурі блоку кримінальної міліції. На них покладено виконання, зокрема, організаційно – методичних, контрольно-наглядових функцій, регуляторну та облікову діяльність у кінологічній сфері в системі МВС [2].

Використання знань про запахи для переслідування злочинців по їхніх слідах відоме давно, однак предметом наукового дослідження запахові сліди стали порівняно недавно. Лише у 80-ті роки ХХ століття в Житомирі створюється перша одорологічна лабораторія. Собаки як, і будь-які справжні професіонали, проходять навчання, отримуючи більш вузьку спеціалізацію. В січні 1997 року в Вінницькому училищі профпідготовки було започатковано навчальний курс з циклу кінології, де отримують кваліфікацію і сертифікати доступу до практичної роботи фахівці зі спеціальними собаками, підготовленими для пошуку вибухових пристроїв, вогнепальної зброї та наркотиків. За цей час там пройшли підготовку та підвищили кваліфікацію близько 600 кінологів.

Кінологічна служба ОВС на той період була досить представницька. Ці підрозділи знаходилися в кожному обласному центрі. Також два лінійних управління на залізницях – Придніпровський та Південний, 4 міськуправління у Кривому Розі, Дніпродзержинську, Горлівці та Макіївці, Вінниці. Справжніх «бійців» готують 16 розподільників службових собак та кінологічний центр.

В Департаменті державної служби охорони при МВС, справно працювали 50 кінологічних груп внутрішніх військ. Загалом свій специфічний особливий вклад в забезпечення правопорядку України вносили майже три тисячі кінологів та понад 3400 собак, які несли службу в підрозділах ОВС.

Є декілька порід собак, які використовують для подальшої роботи в підрозділах: німецькі вівчарки, ротвейлер і спанієль. У собаки чуття краще, ніж у людини, в 11000 тисяч разів, і не винайшли ще жодного приладу з подібним ефектом. Та як і в

кожного фахівця, в собак є своя, більш вузька спеціалізація. Одні з них підготовлені для пошуку зброї та вибухівки, чи спеціалізуються на виявленні наркотиків. Для пошуку наркотиків, службова собака була вперше використана у 1967 році. Також деякі собаки натреновані для знаходження трупів, мін, де чотириразі фахівці без проблем проводять одорологічну ідентифікацію. Кожна людина в силу своєї фізичної будови, має індивідуальний запах і залишає його фактично в будь-якому місці своєї присутності або при взаємодії, навіть короточасній, з якими – не будь предметами або речами. Запах є ніби хімічним «підписом» людини, досліджуючи який можна діагностувати вид його захворювання (особливо внутрішніх органів), визначити певний вік, район проживання тощо. І називається ця наука – одорологія (лат. одор – запах, грец. логос – вчення) [4].

Криміналістична одорологія має розглядатись як часткове вчення, яке на основі пізнання закономірностей поведінки зі слідами і зразками запаху людини, інших речових джерел інформації шляхом їх позалабораторного і лабораторного дослідження, за допомогою нюху спеціально підготовленого собаки – детектора або іншого біодетектора, розробляє складові частини гласної методики боротьби зі злочинами та іншими правопорушеннями на всіх їх стадіях. Вирішальну роль у проведенні поза лабораторних та лабораторних одорологічних досліджень відіграють якість підготовки собак – детекторів, належне обладнання лабораторій та рівень професіоналізму спеціалістів, якість методики цих досліджень [3].

Розглянемо дещо детальніше технічні особливості складу запахового сліду з використанням спеціально розроблених методик. Однією з яких являється ольфакторне дослідження. Мета даного дослідження полягає в рамках судової експертизи – це встановлення або виключення тотожності, яке складається з виявлення індивіда, джерела походження запахових слідів, вилучених у зв'язку з розслідуванням злочинів. Отже, ольфакторна характеристика запахових слідів людини поділяється на дві групи, які між собою дуже тісно пов'язані, складають в сукупності єдине ціле. До кількісних належать такі складові: достатність концентрації запахової проби, наділення запахових слідів суб'єкта в суміші запахових слідів. До якісних відносяться – наявність фактору, що індивідуалізує своєрідного суб'єкта, наявність компонентів, які привертають увагу собак (атрактанти), придатність сліду для ольфакторного дослідження,

наявність запахових слідів людини, наявність випадкових запахових компонентів, змішування в досліджуваній пробі запахових слідів декількох осіб [5].

У зв'язку з участю України у миротворчій діяльності під егідою ООН, на цю службу було покладено обов'язки з підготовки Спеціального миротворчого кінологічного підрозділу (СМКП) МВС України для контингенту миротворчих сил в Косово. В його складі несли службу 40 кінологів та 25 собак. Він був унікальним та єдиним у світі підрозділом Організації Об'єднаних Націй, що залучався до виконання поліцейських функцій на території іншої країни.

Якщо звернемося до статистики, лише за 10 місяців 2009 року інспектори-кінологи в складі слідчо-оперативних груп здійснили 9 тисяч 707 виїздів на місця подій. У результаті ефективного застосування розшукових собак було розкрито 12340 протиправних посягань. У середньому по державі один кінолог брав участь у розкритті 27 злочинів [6].

У рамках підготовки до виконання правоохоронних завдань під час проведення в Україні фінальної частини європейської футбольної першості Євро-2012, було відкрито в місті Ірпінь Київської області Центральний кінологічний навчально-плеємний центр МВС України, у якому проводитиметься репродукція найбільш цінних порід собак та їх підготовка за всіма напрямками правоохоронної спеціалізації – пошук по сліду, пошук наркотиків, вибухівки, зброї, патрулювання тощо. Наразі до структури кінологічної служби входили 27 кінологічних центрів ГУМВС, УМВС, розташованих у кожному обласному центрі, 4 кінологічні центри міських управлінь (м. Кривий Ріг, Дніпродзержинськ, Горлівка, Макіївка) 71 кінологічна група, а також два училища міліції з підготовки кінологів ОВС (м. Рівне та Житомир) [7].

В зв'язку з реформуванням системи Міністерства внутрішніх справ України 2 вересня 2015 р. Кабінет Міністрів України відповідно до Закону України «Про Національну поліцію» від 02.07.2015 № 580-VIII прийняв рішення щодо створення центрального органу виконавчої влади — Національна поліція, яка підпорядковується Міністерству внутрішніх справ України. В наказі № 1145 01.11.2016 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України», відповідно до пункту 12 частини 3 статті 45 Закону України «Про Національну поліцію» та з метою

забезпечення організації діяльності кінологічних підрозділів територіальних органів Національної поліції України, ефективного використання можливостей кінологічної служби в протидії злочинності та забезпеченні публічної безпеки і порядку зазначено, що основними завданнями служби є:

- організація і розвиток системи службового собаківництва, його ефективне функціонування на підставі впровадження науково-обґрунтованих методів управління органами й підрозділами служби кінології;

- організаційне та методичне забезпечення діяльності кінологічної служби;

- управління та координація роботи кінологічних підрозділів у мирний та особливий період;

- упровадження організаційних заходів щодо забезпечення розвитку матеріально-технічної бази, контролю за проведенням ветеринарних та зооінженерних видів діяльності [8].

Концепція розвитку кінологічних служб центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ, та Національної гвардії України до 2020 року, затверджена наказом Міністерства внутрішніх справ України від 24.05.2017 № 442, визначає основні напрями розвитку кінологічних служб центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ (далі – ЦОВВ МВС), та Національної гвардії України (далі – НГУ) до 2020 року і спрямована на створення сучасних кінологічних підрозділів, здатних забезпечити виконання покладених на них завдань.

До кінологічних підрозділів і служб ЦОВВ МВС та НГУ належать:

- 1) кінологічна служба Національної поліції України;
- 2) кінологічна служба Державної прикордонної служби України;
- 3) кінологічна служба Національної гвардії України;
- 4) кінологічна служба Державної служби України з надзвичайних ситуацій;

Концепція також передбачає створення кінологічного центру, який є головним кінологічним підрозділом з організаційного і методичного керівництва працівниками підрозділів поліції, які виконують функції кінологічного забезпечення службової діяльності та є основною базою з утримання, розведення,

виращування, підготовки та використання службових собак у протидії злочинності, забезпеченні публічної безпеки і порядку [9].

Уже чотири з половиною роки минуло з того часу, як відбулася цинічна окупація з наступною анексією Росією українського Криму та розпочалась збройна агресія Росії проти України на Донбасі. В результаті якої на Сході України та іншій території розповсюдження боєприпасів та вибухових пристроїв, наркотиків, крадіжки автотранспорту набуло загрозливого характеру, тому в зоні розмежування проведення Операції Об'єднаних сил до перевірки активно залучатимуть кінологів зі службовими собаками задля їх виявлення.

За оцінками Міноборони, на визволеній території Донецької та Луганської областей є багато металевих уламків боєприпасів та металу. Дані небезпечні ділянки, становлять близько 7 тис. кв. км (яка ситуація на непідконтрольних територіях, достеменно невідомо нікому). Так в 2014 р. було зареєстровано понад 1600 жертв вибухів мін та інших вибухонебезпечних залишків війни.

Практика застосування службово – розшукових собак в процесі виявлення вибухових пристроїв та речовин широко використовується в зоні проведення Операції Об'єднаних сил. Залежно від потреб та завдань у зоні Операції Об'єднаних сил одночасно перебувають до п'яти кінологічних розрахунків. Звичайно, собака є не на 100 % досконалим засобом пошуку вибухонебезпечних предметів, як і міношукач чи робот за 100 тисяч доларів. Йому теж властиво помилятися. Але людина і собака працюють як одне ціле, доповнюючи один одного. І саме тому об'єднана робота собаки, кінолога і сапера є дуже ефективною. Його не можуть замінити ні роботи, ні міношукачі, ні аналізатори запаху. Адже добре підготовлені собаки-сапери винюють вибухівку за 4–5 метрів. За даний період службово-розшукові собаки кінологічної служби брали участь у розмінуванні понад 1750 разів, знайдено більше тисячі вибухових речовин та пристроїв [10].

Для повного розмінування Донбасу потрібен не один мільярд гривень і не менше 10–15 років. Таку думку в ефірі «Громадського радіо» висловив полковник Сергій Зубаревський, начальник групи координації протидії саморобним вибуховим пристроям Управління екологічної безпеки та протимінної діяльності Міноборони. Розмінування території Донеччини і Луганщини – один із основних пунктів Мінських домовленостей із врегулювання конфлікту на Донбасі, в якому невід'ємну допомогу надають службові собаки [11].

Загалом в органах внутрішніх справ нараховується понад 3 тисячі службових собак, з яких 1140 – розшукових, 1554 – патрульно-розшукових, 74 – для пошуку вибухівки та 90 – наркотиків. У Національній поліції України несуть службу 850 собак. З початку поточного року кінологів зі службовою собакою залучали до розкриття майже 1 тис. злочинів, з них у 500 випадках це допомогло в розслідуванні злочинів.

Для подальшого розвитку кінологічної служби 8–9 листопада 2018 року на базі Головного управління Національної поліції в Хмельницькій обл. проходила міжвідомча науково-практична конференція з проблемних питань розвитку службової кінології органів виконавчої влади, діяльність яких координується МВС. У рамках конференції відбулося відкриття нового сучасного кінологічного центру ГУНП в Хмельницькій обл., на базі якого готуватимуть службових собак не лише для поліції, а й інших силових структур Хмельниччини та всієї України.

Кінологічна служба є службою бойового забезпечення і призначена для організації і методичного забезпечення, ефективного використання службових собак в охороні громадського порядку, конвоюванні заарештованих та засуджених, в охороні та обороні важливих державних об'єктів, матеріально-технічного та військового забезпечення Міністерства внутрішніх справ України [12].

Список бібліографічних посилань

1. Биленчук П. Д. Методика обнаружения и использования одорологической информации в процессе раскрытия преступлений. Киев, 1993.

2. Про створення кінологічної служби»: наказ МВС від 11.10.2003 № 1168 / База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1168-17> (дата звернення: 08.11.2018).

3. Кириченко А. А. Проблемы судебной одорологии. Харьков : Основа, 1997. 278 с.

4. Використання службових собак у сфері боротьби з контрабандою // Студопедия. Ваша школопедия. URL: https://studopedia.com.ua/1_406793_vikoristannya-sluzhbovih-sobak-u-sferi-borotbi-z-kontrabandoyu.html (дата звернення: 08.11.2018).

5. Росинская Е. Р. Криминалистическая одорология и ее роль в расследовании и раскрытии преступлений. М. : Норма, 1999. 384 с.

6. Український міліарний портал. URL: <https://mil.in.ua/> (дата звернення: 08.11.2018).

7. Делімарська Т. Центральний кінологічний навчально-племянний центр МВС відкрито на Київщині // Укрінформ : сайт. URL: https://www.ukrinform.ua/rubric-regions/875319-tsentralniy_knologichniy_navchalno_plemnny_tsentr_mvs_vdkrito_na_kivshchin_849433.html (дата звернення: 08.11.2018).

8. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України : наказ МВС України від 01.11.2016 № 1145 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1544-16> (дата звернення: 08.11.2018).

9. Про затвердження Концепції розвитку кінологічних служб центральних органів виконавчої влади, діяльність яких спрямовується та координується Кабінетом Міністрів України через Міністра внутрішніх справ, та Національної гвардії України до 2020 року : наказ МВС від 24.05.2017 № 442 // Ліга:Закон : правовий портал. URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/MVS754.html (дата звернення: 08.11.2018).

10. «Промзона»: обстріли не припиняються. *Народна армія*. 2016. № 20 (5449). URL: [http://na.mil.gov.ua/files/pdf/5449-\(26-05-2016\).pdf](http://na.mil.gov.ua/files/pdf/5449-(26-05-2016).pdf) (дата звернення: 08.11.2018).

11. Для повного розмінування Донбасу потрібно мінімум 10 років – Міноборони. *Сьогодні*. 29.02.2016. URL: <https://ukr.segodnya.ua/regions/donetsk/dlya-polnogo-razminirovaniya-donbassa-nuzhno-minimum-10-let-minoborony-695559.html> (дата звернення: 08.11.2018).

12. Кінологічна служба // Національна гвардія України : офіц. сайт. URL: <http://ngu.gov.ua/ua/kinologichna-sluzhba> (дата звернення: 08.11.2018).

Отримано 20.11.2018

УДК 351.741(477)

Віктор Леонідович ТАРАНОВ,

викладач кафедри тактичної та тактико-спеціальної підготовки факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ОРГАНІЗАЦІЙНІ, ТАКТИЧНІ ТА ТЕХНІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ДІЯЛЬНОСТІ КІНОЛОГІЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ

Практичний досвід повсякденної діяльності кінологічних підрозділів останнім часом привертає увагу на такі важливі моменти, як:

1. Необхідність додаткової тактичної підготовки кінологів, які працюють у взаємодії з підрозділами національної поліції, які виконують спеціальні функції (КОРД, ТОР, ВТС тощо), до необхідного мінімального рівня за напрямком діяльності;

2. Необхідність розробки та виробництва «тривожного» комплексу кінолога, включаючи засоби індивідуального захисту службового собаки;

3. Необхідність забезпечення кінологів спеціальними самозаряджуваними кобурами для табельної вогнепальної зброї.

Основні аспекти фахової до-підготовки кінологів за напрямками діяльності підрозділів, які виконують специфічні задачі, мають бути розроблені та узгоджені за участі відповідних представників та фахівців. Основна проблематика даного питання полягає у внесенні відповідних змін в штатну структуру зазначених компонентів НП та їхнє затвердження на законодавчому рівні.

Тривожний комплект кінолога базується на звичайному тривожному комплекті згідно з наказом МВС РФ від 22.12.2006 № м/091 (аналогічний наказ МВС України до теперішнього часу не розроблений або відсутній у вільному доступі), але з додаванням компонентів комплексного забезпечення життєдіяльності службового собаки протягом певного часу.

В екстремальних умовах обстановки може виникати необхідність одночасного застосування/використання табельної вогнепальної зброї та спеціальних засобів особовим складом НПУ. Зокрема, поліцейський-кінолог може бути змушений одночасно

застосовувати службового собаку та пістолет. Виходячи з простої логіки подібної ситуації, кінолог однією з рук має керувати собакою, іншою рукою – приводити до бою та застосовувати/використовувати пістолет. З метою уникнення ускладнень щодо можливості одночасного застосування вищезазначених засобів і, як наслідок, збереження життя та здоров'я громадян та поліцейського, виникає необхідність включення до індивідуального спорядження кінолога спеціальної самозаряджаючої кобури типів ЕФА-2К (<https://www.youtube.com/watch?v=oU0PZkAgmJ4>), ЕФА-1М (<https://www.youtube.com/watch?v=gFuvZrNQfK4>) для ПМ, або інші аналоги, в залежності від типу закріпленої за особовим складом табельної зброї (<https://www.youtube.com/watch?v=hnJFB3EUJ3g>).

Отримано 21.11.2018

УДК 342.95(477)

Вадим Володимирович ГАРМАШ,

*ад'юнкт Харківського національного
університету внутрішніх справ*

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ВЗАЄМОДІЇ КІНОЛОГІЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ ЩОДО ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ

В умовах сьогодення питанням забезпечення публічної безпеки та порядку приділяється достатньо багато уваги, оскільки це має важливе значення для демократичного державного та суспільного розвитку, формування громадянського суспільства та його інститутів. Вирішення проблем забезпечення публічної безпеки та порядку має пріоритетне значення в системі завдань, що ставляться перед державними органами України, у тому числі органами Національної поліції.

Особливе місце серед органів Національної поліції, які забезпечують публічну безпеку та порядок відведено кінологічним підрозділам Національної поліції. На підтвердження зазначеному, варто навести закріплену позицію в наказі МВС України від 01.11.2016 № 1145 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної

поліції України», а саме, до основних завдань та функцій кінологічних підрозділів Національної поліції України відведено участь у забезпеченні публічної безпеки і порядку, охороні прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави тощо [1]. У той же час, реалізація кінологічними підрозділами Національної поліції України зазначених завдань та функцій забезпечується у тісній взаємодії зі іншими підрозділами поліції.

Перед тим, як розкрити безпосередній зміст взаємодії кінологічних підрозділів Національної поліції щодо забезпечення публічної безпеки та порядку з іншими підрозділами поліції, варто декілька слів приділити розумінню терміну «взаємодія». Так, Ю. С. Назаров зазначає, що взаємодія органів внутрішніх справ з іншими суб'єктами системи профілактики адміністративних правопорушень характеризується вступом перших у різноманітні організаційні зв'язки. Ці зв'язки за розподілом повноважень щодо організації профілактичних заходів науковець пропонує поділити на такі: 1) зв'язки субординаційного та координаційного впливу на органи внутрішніх справ із метою налагодження взаємодії з іншими суб'єктами системи; 2) зв'язки співробітництва органів внутрішніх справ із державними, самоврядними органами та громадськими організаціями в профілактиці адміністративних правопорушень; 3) зв'язки організаційного впливу органів внутрішніх справ на інших суб'єктів профілактики адміністративних деліктів [2, с. 59]. Всі вищезазначені зв'язки також можна прослідковувати під час реалізації кінологічними підрозділами поліції завдань та функцій щодо забезпечення публічної безпеки та порядку у взаємодії з іншими підрозділами поліції.

Слушною є позиція С. О. Шатрави щодо виокремлення основних форм взаємодії підрозділів правоохоронних органів щодо охорони громадського (публічного) порядку та безпеки, боротьби зі злочинністю в місцях несення служби з органами державної влади, місцевого самоврядування та населенням, під час реалізації адміністративних функцій, а саме це: спільний аналіз стану адміністративно-правової охорони громадського (публічного) порядку; взаємний обмін інформацією про проведену роботу; планування спільних заходів; інструктаж і навчання суб'єктів взаємодії формам і методам боротьби з адміністративними правопорушеннями, а саме стосовно охорони майна та забезпечення особистої безпеки громадян; спільне проведення з взаємодіючими суб'єктами заходів для адміністративно-правової охорони майна всіх форм власності та

забезпечення особистої безпеки особи, а також громадського (публічного) порядку в цілому; надання суб'єктам взаємодії методичної допомоги в плануванні й обліку їхньої роботи; обмін позитивним досвідом роботи з попередження та профілактики правопорушень стосовно охорони громадського (публічного) порядку та безпеки, охорони майна та забезпечення особистої безпеки громадян [3, с. 183–184]. Виходячи із вказаного, варто вести мову, що кінологічні підрозділи поліції під час взаємодії з іншими підрозділами поліції щодо забезпечення публічної безпеки та порядку, реалізують заходи погоджені за метою, часом і місцем несення служби, а також здійснюють взаємний вплив один на одного і на суспільні відносини з метою попередження, виявлення та припинення правопорушень в громадських місцях, усунення причин та умов, що їм сприяють, шляхом найбільш доцільного поєднання сил, засобів і методів, властивих суб'єктам взаємодії.

У свою чергу, О. В. Батраченко, визначає взаємодію Національної поліції з іншими суб'єктами у сфері забезпечення публічної безпеки і порядку як відповідний вид правовідносин, в які вступають органи поліції різного рівня з правоохоронними органами, іншими органами державної влади та місцевого самоврядування, фізичними та юридичними особами, їх об'єднаннями з метою підвищення ефективності діяльності Національної поліції щодо забезпечення публічної безпеки та порядку, шляхом організації і планування спільних заходів в цій сфері, об'єднання інформаційних, технічних, людських та інших ресурсів для спільного їх використання [4, с. 103–104]. На підтвердження зазначеному, важлива роль відводиться кінологічним підрозділами щодо організації і планування спільних заходів в складі слідчо-оперативних груп під час проведення оглядів місць подій, заходів з припинення злочинів, пошуку та затримання злочинців, виявлення вибухових речовин, зброї, набоїв і наркотичних засобів, трупів, стріляних гільз, інших предметів, що можуть використовуватись як речовий доказ, припинення кримінальних правопорушень, забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, охорони об'єктів і територій державної, приватної та інших форм власності, а також установлення місцезнаходження безвісти зниклих та безвісно відсутніх [1].

У продовження сказаного, слід навести положення наказу МВС України від 16.02.2018 № 111 «Про затвердження Інструкції з

організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України» [5], яким передбачається, що негайне направлення на місце події СОГ, інші наряди поліції, дільничного офіцера поліції (у межах закріпленої за ним поліцейської дільниці) та за необхідності представників кінологічної служби та вибухотехнічного підрозділу. Тобто, в даному випадку також прослідковується тісний взаємозв'язок кінологічних підрозділів з іншими підрозділами поліції щодо реагування на певні події. В аспекті зазначеного, кінолог на місці події вчиняє наступні дії: за узгодженням зі слідчим визначає межі огляду місця події і порядок його проведення з метою виявлення слідів і предметів, які мають значення для застосування службового собаки, на основі наявної інформації визначає доцільність його застосування; уживає заходів для розшуку та затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, шляхом застосування службового собаки по запахових слідах, речах і предметах, залишених на місці події, а також з метою пошуку слідів і предметів, які мають значення для розкриття і розслідування кримінального правопорушення; бере участь у блокуванні місця вчинення кримінального правопорушення, його огляді, виявленні, фіксації, вилученні і зберіганні предметів і слідів, які можуть бути використані для розшуку особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, із застосуванням службового собаки; позначає місця виявлення на шляху слідування службового собаки предметів і речей, які можуть бути використані для пошуку особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, із застосуванням службового собаки; доводить до відома керівника СОГ інформацію про можливе походження запахоносіїв (слідів, предметів), виявлених на місці події, та їх використання для розкриття та розслідування кримінального правопорушення; застосовує службового собаку для розшуку особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, за її запаховими слідами; разом з іншими працівниками поліції бере участь у переслідуванні та затриманні осіб, які підозрюються у вчиненні кримінального правопорушення, застосовує при цьому службового собаку тощо [6].

На підставі викладеного, взаємодія кінологічних підрозділів Національної поліції з іншими підрозділами поліції щодо забезпечення публічної безпеки та порядку організовується шляхом [7]: 1) оперативного обміну інформацією щодо підготовки

до виконання службових завдань; 2) проведення спільних оперативних нарад з питань підготовки до виконання службових завдань; 3) здійснення спільних заходів з виконання службових завдань; 4) проведення спільних тренувань, навчань і занять за взаємоузгодженими планами з виконання службових завдань; 5) регулярного обміну (коригування, уточнення) розрахунками (розрахунків) сил та засобів, що залучаються до спільного виконання службових завдань, та іншою необхідною інформацією для взаємодії і взаємного інформування.

Список бібліографічних посилань

1. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України : наказ МВС України від 01.11.2016 № 1145 // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1544-16> (дата звернення: 05.11.2018).

2. Назар Ю. С. Взаємодія органів внутрішніх справ із місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування у профілактиці адміністративних правопорушень : монографія. Львів : Львів. ДУВС, 2012. 160 с.

3. Шатрава С. О. Адміністративно-правові засади діяльності спеціальних підрозділів міліції : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Харків, 2007. 231 с.

4. Батраченко О. В. Адміністративно-правові засади діяльності Національної поліції України щодо забезпечення публічної безпеки і порядку : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.07. Суми, 2017. 218 с.

6. Про затвердження Інструкції з організації реагування на заяви та повідомлення про кримінальні, адміністративні правопорушення або події та оперативного інформування в органах (підрозділах) Національної поліції України : наказ МВС України від 16.02.2018 № 111 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0371-18> (дата звернення: 05.11.2018).

7. Про затвердження Інструкції з організації взаємодії органів досудового розслідування з іншими органами та підрозділами Національної поліції України в запобіганні кримінальним правопорушенням, їх виявленні та розслідуванні: наказ МВС України від 07.07.2017 № 575 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0937-17> (дата звернення: 05.11.2018).

8. Про затвердження Інструкції про порядок взаємодії територіальних органів поліції та міжрегіональних територіальних органів Національної поліції України під час реагування на надзвичайні ситуації, у випадку введення правового режиму воєнного

чи надзвичайного стану: наказ МВС України від 31.10.2016 № 1129 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0085-17> (дата звернення: 05.11.2018).

Отримано 27.11.2018

УДК 351.741(477)

Олексій Єгорович САЙГАНОВ,

начальник кінологічного центру ГУНП в Харківській області

СЬОГОДЕННЯ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ КІНОЛОГІЧНОГО ЦЕНТРУ ГУНП В ХАРКІВСЬКІЙ ОБЛАСТІ

Кінологічним центром ГУНП в Харківській області здійснюються заходи по підвищенню ефективності службового собаківництва в області, вдосконалення діяльності кінологічної служби в запобіганні і розкритті злочинів, виявленню і пошуку наркотичних речовин, зброї та вибухівки, затриманню злочинців, охороні публічного порядку та безпеки.

У зв'язку із значним підвищенням рівня криміногенної обстановки в місті та області, з метою посилення протидії незаконному переміщенню зброї, боєприпасів і вибухових речовин, недопущенню неконтрольованого та незаконного обігу засобів ураження, посилення безпеки і протидії терористичній діяльності та якісного використання можливостей кінологічної служби, постійно підтримується зв'язок з черговими частинами відділів та відділень поліції для своєчасної доставки кінологів зі службовими собаками на місця скоєння злочинів.

КЦ ГУНП в Харківській області співпрацює з спостерігачами Спеціальної Моніторингової Місії ОБСЄ, яка була направлена на зниження напруженості та сприяння миру, стабільності та безпеки. На постійній основі відбувається співпраця кінологічного центру ГУНП в Харківській області та Управління виконання кримінальних покарань та пробації, Харківської митниці, Державної фіскальної служби України, Головного управління Державної служби з надзвичайних ситуацій в Харківській області, Східного територіального управління Національної гвардії України в Харківській області, Східного регіонального управління Державної прикордонної служби України в Харківській області та

Управління патрульної поліції в Харківській області та проводяться на базі КЦ міжвідомчих змагань та показових виступів для передачі позитивного досвіду роботи з підготовки та використання службових собак.

Проводяться короткострокові семінар-тренінги з керівниками кінологічних підрозділів органів поліції України з питань ефективного використання потенціалу службової кінології в протидії злочинності та забезпеченні публічної безпеки та порядку, чемпіонати з багатоборства кінологів.

Працівники кінологічного центру ГУНП в Харківській області зі службовими собаками несуть службу в зоні проведення ООС, а саме – ГУНП в Луганській та Донецькій областях на блокпостах, де проводиться робота щодо перевірки транспортних засобів, з метою виявлення та вилучення заборонених предметів та речовин.

З метою активізації роботи щодо протидії злочинності, боротьби з тероризмом, виявлення та вилучення вибухових речовин і зброї, попередження та профілактики правопорушень на території Міжнародного аеропорту Харків, спільно з працівниками ВП в Аеропорту Харків Слобідського ВП ГУНП в Харківській області працівники кінологічного центру ГУНП в області зі службовими собаками відпрацьовують територію обслуговування пішими патрулями.

Разом з тим потребують вирішення наступні питання:

- врегулювання нормативної бази та відсутність методичних рекомендацій про те, що основні засоби (службові собаки) після складу необхідного пакету документів зі списання за станом здоров'я, при неповному зносі основних засобів, можуть бути передані на подальше доживання населенню;

- омолодження поголів'я службових собак цуценятами робочого розведення з-під батьків, робочі якості яких відповідають потребам стандартів, та вимогам Наказу МВС України від 01.11.2016 №1145 «про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції»;

- отримання, зберігання та обліку запахових аналогів наркотичних речовин їх аналогів та прекурсорів;

- проведення спільних занять з іншими силовими службами та відомствами, громадськими організаціями з метою обміну досвідом в тренуванні та дресируванні службових собак;

- навчання спеціалістів – кінологів на базі вищих навчальних закладів інших відомств силових структур в системі МВС;

– дресирування службових собак на запахи у великих обсягах;
Підвищення ефективності діяльності кінологічного центру
ГУНП в Харківській області, його матеріально-технічного
забезпечення кадрового посилення та створення ефективної
системи діяльності на основі впровадження сучасних принципів та
методів, урахуваючи міжнародний досвід використання службових
собак поліцією інших країн, надає можливість впровадження новітніх
підходів та стандартів щодо удосконалення системи підготовки
кінологів, дресирування і тренування службових собак та
використання їх в протидії злочинності.

Отримано 24.11.2018

УДК 351.74.088

Сергій Сергійович ЦИРКУЛЕНКО,

слухач магістратури факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Тихін Віталійович ШЕВЧЕНКО,

*старший викладач кафедри тактичної та тактико-спеціальної
підготовки факультету № 3 Харківського*

національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0366-7217>

ЗАЛУЧЕННЯ КІНОЛОГІЧНИХ СЛУЖБ ПІД ЧАС ЛІКВІДАЦІЇ МАСОВИХ ЗАВОРУШЕНЬ

На сьогодні функцію з забезпечення публічної безпеки і порядку під час проведення масових заходів покладено на органи Національної поліції Міністерства Внутрішніх Справ України. Але в деяких випадках масові заходи можуть становити суспільну небезпечність, зазнавши в свою чергу перетворення в масові заворушення, де створюється небезпека для життя здоров'я громадян, погроми, підпали, знищення майна, захоплення будівель або споруд, насильницьке виселення громадян із застосуванням зброї чи інших предметів які використовувалися як зброя. З цього випливає, що **масові заворушення** – це завжди дії натовпу, який діє скеровано або стихійно, або те і інше в окремих періодах. Комплексний підхід та система дій усіх учасників в протидії масовими заворушеннями є вихідними для ефективного вирішення завдань протидії даному правопорушенню.

Тому масові заходи можна розрізняти за такими критеріями:

- **за змістом, масові заходи, поділяються на:**

- громадсько-політичні (збори, мітинги, вуличні походи, демонстрації, з'їзди, конференції, вибори до рад народних депутатів тощо);
- культурно-видовищні (фестивалі, карнавали, професійні свята, народні гуляння тощо);
- спортивні (олімпіади, спартакіади, змагання з різних видів спорту тощо);
- інші (похоронні процесії, релігійні свята).

- **за значущістю:**

- загальнодержавні;
- міжнародні;
- республіканські (АР Крим);
- обласні;
- районні;
- міські;

- **за періодичністю проведення:**

- разові (відкриття пам'ятника, меморіального комплексу, презентації тощо);
- повторювані (демонстрації, спортивні змагання, вибори, з'їзди, професійні свята, народні гуляння тощо);
- повсякденні;

- **за місцем проведення:**

- у приміщеннях;
- у спорудах;
- у спортивних комплексах;
- на відкритій місцевості;

- **за способом виникнення:**

- організовані,
- раптові;

- **за можливістю участі:**

- загальнодоступні,
- обмежені кількістю учасників чи соціальним статусом, який дозволяє бути в зоні проведення неорганізованому населенню.

Згідно із Законом України «Про Національну поліцію» у підрозділах Національної поліції для забезпечення публічної безпеки і порядку та протидії злочинності, а також з метою вирішення інших оперативно-службових завдань, покладених на поліцію, використовуються (застосовуються) спеціально підготовлені службові собаки, які в свою чергу відносяться до

категорії спеціальних засобів примусу. Зокрема службовий собака застосовується під час: а) патрулювання; б) переслідування та затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення; в) під час конвоювання (доставлення) затриманої або заарештованої особи; г) для відбиття нападу на особу та/або поліцейського. Відповідно проаналізувавши наказ МВС України від 01.11.2016 № 1145 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України, службові собаки розрізняються на категорії:

1) розшукові – для розшуку за запаховими слідами осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, для проведення вибірки людини та речі, пошуку речових доказів і стріляних гільз, затримання втікаючої особи чи групи осіб;

2) патрульно-розшукові – для патрулювання, використання під час забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, пошуку правопорушника по «гарячому» запаховому сліду, затримання втікаючої особи чи групи осіб, припинення нападу на кінолога чи інших осіб;

Кінологи з патрульно-розшуковими собаками залучаються для огляду (обходів) вулиць населених пунктів, житлових кварталів, парків, скверів, пустирів, лісопаркових зон, кладовищ та інших ділянок місцевості з метою виявлення і затримання осіб, які належать до кримінального середовища, попередження та припинення кримінальних правопорушень або розкриття злочинних посягань по гарячих слідах.

3) спеціальні – для пошуку та виявлення вибухових речовин, вибухових пристроїв, вогнепальної зброї і набоїв, наркотичних засобів, закопаних (захованих) трупів;

4) конвойні – для припинення втечі й затримання осіб, які втекли з-під варті; Під час конвоювання особи в пішому порядку кінолог із собакою прямує за конвойованим на відстані двох – трьох метрів, забезпечує нагляд за ним, при цьому між конвоїром, собакою і конвойованим не повинні знаходитись інші учасники наряду. Собака за командами «Поряд!», «Охороняй!» прямує зліва на короткому повідку чи без нього без намордника, контролюючи дії затриманого.

5) вартові – для охорони спеціальних установ і об'єктів поліції та об'єктів, що охороняються поліцією охорони.

При охороні публічного порядку використовуються службові собаки, які пройшли відповідний курс дресирування, визнані придатними для службового користування і перебувають у

штатах підрозділів службового собаківництва. Право застосування службових собак надається працівникам поліції, які несуть з ними службу.

Поліцейські кінологи зі службовими собаками під час залучення до служби з ліквідації масових заворушень, згідно введеного відповідного оперативного плану, виходячи з специфіки можливих здійснюваних ними функцій виконуються відповідні функції у складі сил та засобів поліції, що використовуються при ліквідації масових заворушень. Службові собаки використовуються на довгому і короткому паводках, в наморднику і без нього, виходячи з конкретної ситуації, що склалася.

Службові собаки для виконання ними визначених функцій при ліквідації масових заворушень – визначаються з визначених категорій та особистих якостей та досвіду службових собак. Поліцейський-кінолог з службовою собакою, при ліквідації масових заворушень застосовується: при патрулюванні місцевості в складі пішого чи пересувного (автомобільного чи пішого) патруля, при затриманні та конвоювання затриманих або заарештованих осіб, що вчинили кримінальне правопорушення. Для затримання правопорушника службовий собака пускається без нашійника, повідка та намордника, як правило, після попередження не менше двох разів «Стій (Виходь)! Пускаю собаку!». За значної відстані або у разі звернення до великої групи людей попередження робиться з використанням гучномовця або інших пристроїв для підсилення голосу. За таких випадків кінолог повинен надати час, достатній для припинення злочину (правопорушення) та виконання наказу. При спробі вчинення збройного нападу на працівників поліції, громадян або охоронювані об'єкти, затриманні особливо небезпечних або озброєних осіб, звільненні заручників собаку пускають без попередження.

Залучення кінологічних служб під час масових заворушень, має ефективний вплив на протидію та ліквідацію останніх, шляхом подолання перепон взаємодії між підрозділами поліції, що залученні при ліквідації масових заворушень, та специфіки покладених на ці підрозділи функцій та їх професійне виконання.

Список використаних джерел

1. Конституція України : закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР : ред. від 30.09.2016. // База даних (БД) «Законодавство України» / Верховна Рада (ВР) України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/main/254k/96-вр> (дата звернення: 08.11.2018).

2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 08.11.2018).

3. Стаття 294. Масові заворушення // Радник : укр. юрид. портал. URL: <http://radnuk.info/komentar/kruminal/osobluva/298-rozd12/4601--294--.html> (дата звернення: 08.11.2018).

4. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України : наказ МВС України від 01.11.16 № 1145 // БД «Законодавство України» / ВР України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1544-16> (дата звернення: 08.11.2018).

Отримано 15.11.2018

УДК 351.74.088

Анна Миколаївна ЦИРКУЛЕНКО,

слухач магістратури факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Тихін Віталійович ШЕВЧЕНКО,

старший викладач кафедри тактичної та тактико-спеціальної

підготовки факультету № 3 Харківського

національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-0366-7217>

ДОСВІД МІЖНАРОДНИХ КІНОЛОГІЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ

У розвинутих країнах світу під час виконання службової діяльності в різних підрозділах використовують службових собак, їх застосування являється рішенням та полегшенням поставленого завдання. Тому в Україні кінологічні служби використовуються в таких підрозділах, як: Державна прикордонна служба, Головне управління Національної гвардії України, Державна служба з надзвичайних ситуацій, Головне управління Національної поліції України, де фахівці – кінологи використовують службових собак з метою здійснення різних видів пошуку: наркотичних засобів, вогнепальної зброї, боєприпасів, вибухових речовин, вибухових пристроїв, контрабанди, трупів, зниклих осіб, а також патрулювання, охорона стратегічних об'єктів та інше. Це, в свою чергу, потребує належного професійного рівня кінологів, який формується на основі використання сучасної методології

кінологічної підготовки. Тому вивчення досвіду підготовки фахівців – кінологів та службових собак у зарубіжних країнах є необхідною передумовою розвитку кінологічного забезпечення діяльності не тільки в поліції, а й в інших підрозділах.

В Україні кінологічні підрозділи Державної прикордонної служби регламентуються наказом від 26.03.2018 № 234 «Про затвердження Інструкції з організації кінологічного забезпечення в Державній прикордонній службі України»; Головного управління Національної гвардії України регламентуються наказом від 05.08.2014 № 772 «Про затвердження Інструкції з організації службової кінології в Національній гвардії України»; Державної служби з надзвичайних ситуацій регламентуються наказом від 15.07.2016 № 675 «Про затвердження Положення про Кінологічну службу Державної служби України з надзвичайних ситуацій», зареєстрований в Мін'юсті 28.09.2016 за № 1293/294234; Головного управління Національної поліції України наказ МВС від 01.11.2016 № 1145 «Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України».

Кінолог – професія людини, що вивчає поведінку та породи собак. Відповідно до останнього нормативного акту Національної поліції України завданнями кінологічних підрозділів (далі – КП) є:

- 1) участь у забезпеченні публічної безпеки і порядку;
- 2) участь в охороні прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;
- 3) участь у протидії злочинності;
- 4) надання в межах, визначених законодавством, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або інших надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги.

Основними функціями КП є:

- 1) участь кінологів зі службовими собаками в складі слідчо-оперативних груп під час проведення оглядів місць подій, заходів з припинення злочинів, пошуку та затримання злочинців, виявлення вибухових речовин, зброї, набоїв і наркотичних засобів, трупів, стріляних гільз, інших предметів, що можуть використовуватись як речовий доказ, припинення кримінальних правопорушень, забезпечення публічної безпеки і порядку;

- 2) підбір, розстановка, навчання і виховання кінологів, постійне вдосконалення їх професійної майстерності, вогневої, стрийової і фізичної підготовки, формування в кожного з них високих моральних і вольових якостей, пильності, почуття особистої відповідальності за виконання службового обов'язку;

3) розробка і виконання перспективних і поточних планів, визначення основних напрямів діяльності КП, зміцнення та розвиток службової кінології з урахуванням складної оперативної обстановки та вимог поліції;

4) вивчення, узагальнення, поширення та впровадження в практику передового вітчизняного та іноземного досвіду щодо організації діяльності КП поліції. Забезпечення повного обліку та аналізу результатів роботи КП;

5) організація взаємодії з кінологічними громадськими організаціями, а також підприємствами, установами, організаціями, органами місцевого самоврядування, іншими органами державної влади з питань кінології;

6) забезпечення своєчасного проведення господарських та ветеринарно-санітарних заходів щодо охорони здоров'я та благополуччя службових собак, їх постійної готовності для застосування в різних оперативних ситуаціях, а також поліпшення їх робочих і екстер'єрних якостей;

7) організація та безпосередня участь у науково-дослідній роботі з проблем кінології і технічного оснащення КП, а також упровадження досягнень науки та техніки в їх діяльність;

8) удосконалення методики підготовки та тактики застосування службових собак в протидії злочинності, забезпеченні публічної безпеки і порядку, охороні прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави;

Отже, пропоную розглянути деякі країни в яких є кінологічні підрозділи, подивитись напрями їх роботи та застосування кінологічних підрозділів в спеціальних операціях та при масових заворушеннях.

Сполучені штати Америки мають кінологічний підрозділ К – 9 (canine – від лат. «собачий»), для того щоб стати офіцером кінологом потрібно відпрацювати в поліції від 1 – 2 років. Кінологи в США виконують ті ж обов'язки, що й звичайні офіцери поліції (патрулювання, пошук зниклих осіб, наркотичних та вибухових речовин та інше.) За кожним кінологом закріплюю собаку, яка живе в родині кінолога, яку він повинен доглядати, навчати та нести за неї відповідальність.

Усі кошти витрачені на догляд за собакою, покладаються на департамент поліції.

Службова діяльність собаки завершується в основному за віком, її оцінює кінолог який працював з нею на протязі служби. Після виходу собаки на «пенсію» вона може залишитися у свого

кінолога. Таким чином у кінолога в дома може бути робоча собака й собака – пенсіонер.

Такий підхід до утримання собаки на мою думку є значним оскільки кінолог та собака знаходяться в постійному контакті, що дає віддачу на роботі між ними.

Також в підрозділі К – 9, кінологи тренують собак, яких називають ESD dogs – electronic storage detection. Тобто кінологи тренують пошукових собак асоціювати їжу з місцем знаходженням слабкого хімічного запаху електронних пристроїв, а саме собаки можуть впіймати хімічне з'єднання – тріфенілфосфіноксиду, яке може бути знайдено в усіх гаджетах, котрі мають пам'ять. З 50-ти собак як правило тільки одна має сильний нюх ідентифікувати слабкий запах в електроніці. Собаки отримують їжу від кінолога на протязі дня і тільки під час навчання, вона повинна знайти схований пристрій для того щоб поїсти. Переїняття цього знання відкриє можливості для пошуку крадіїв мобільних телефонів, комп'ютерів та інших гаджетів, це полегшить розкриття кримінальних правопорушень.

Франція.

Розглядаючи діяльність кінологів у Франції, на мою думку можна переїняти досвід спецпідрозділу GIGN, а саме його транспортування, тобто кінологи зі своїми службовими собаками тренуються за різними способами транспортування, а саме: прибувають на місце тренування в авто, на поїзді, на вертольоті й шляхом стрибання з парашутом. Це робиться для того щоб кінолог та собака по прибуттю на місце могли відразу приступити до роботи. Не менш важливим є те що в дані країні собаку по закінченню строку служби (8 років) можуть взяти до себе будь-яка родина. Кінологи в різних країнах використовують службових собак під час антитерористичних заходів, масових заворушеннях, спеціальних операціях. Американська «», Центр спеціального призначення ФСБ РФ «Альфа», Німецький підрозділ GSG – 9 та інші підрозділи залучають собак, які заходять в приміщення перед групою спецпідрозділу, знаходячи місце знаходження злочинця, нападає на нього та паралізує ворога.

Найбільш відомою серед кінологічних спецпідрозділів є підрозділ Окец – (з іврити «жало»). Це спецназ армії оборони Ізраїлю. Головне завдання – допомога підрозділам захоплення і втручання при виконанні антитерористичних операцій.

У «Окец» собаки діляться на три категорії. Перші – собаки, чия спеціалізація – пошук вибухових речовин. Пошукові в свою чергу,

діляться на два розряди. Одні собаки підготовлені на пошук зброї та вибухових речовин, але не вибухових пристроїв. Вони оглядають салони автомобілів на блокпостах. Як правило, це собаки малих порід. Інші призначені для пошуку вибухових пристроїв. Це більш витривалі і великі собаки, найчастіше – німецькі або бельгійські вівчарки.

Другі – собаки на затримання. За своїми фізичними параметрами вони діляться на «чистих» пошукачів і ліквідаторів. І ті й інші можуть вести пошук і затримання підозрюваного. Але одні орієнтовані на тривалий переслідування, інші на пошук в приміщенні і жорстке затримання, що межує з ліквідацією.

Нарешті, треті – пошукові-рятувальники. Пошуково-рятувальний загін складають собаки різних порід, в більшості своїй це лабрадори. Головна вимога до цих собакам – відсутність агресивності.

Підсумовуючи, доцільно буде зазначити що перейняти досвіду зарубіжних кінологічних підрозділів для України буде шляхом до вирішення справ у протидії злочинності, охороні прав і свобод людини, а також інтересів суспільства і держави, але й підвищення підготовки фахівців – кінологів та службових собак, а також покращення умов утримання тварин.

Список використаних джерел

1. Богданюк О. Д. Формування готовності до професійної діяльності у майбутніх офіцерів-кінологів державної прикордонної служби : автореф. дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.04 «Теорія і методика професійної освіти». Хмельницький, 2007. 20 с.

2. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України : наказ МВС України від 01.11.16 № 1145 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1544-16> (дата звернення: 10.11.2018)

3. Поліцейські собаки // Вікіпедія : вільн. енцикл. URL: https://en.wikipedia.org/wiki/Police_dog (дата звернення: 10.11.2018).

4. Окец // Вікіпедія : вільн. енцикл. URL: <https://ru.wikipedia.org/wiki/Окец> (дата звернення: 10.11.2018).

Отримано 15.11.2018

УДК 351.741(477)

Василь Олександрович АВДЄЄВ,

слухач магістратури факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Анатолій Сергійович КОЛОТІК,

декан факультету № 3 Харківського національного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4064-4145>

РОЗВИТОК КІНОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ В АСПЕКТІ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОБАК, СТРОК СЛУЖБИ ЯКИХ ЗАКІНЧИВСЯ

Використання службових собак кінологічними службами є одним із аспектів який підвищує ефективність діяльності Національної поліції України, Державної прикордонної служби України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій та інших державних органів та формувань. Кінолог та службова собака є двома складовими робочого елемента кінологічної служби, які виконують завдання та функції, і, якщо соціальне забезпечення та гарантії кінолога (у відповідних службах) законом встановлені та реалізуються, то аналогічна ситуація зі службовою собакою є неоднозначною.

Важливість проблеми обумовлюється проявами уваги законодавця до проблем тварин, а саме ратифікацією 18.09.2013 Європейської конвенції про захист домашніх в аспекті їх утримання.

Прикладом нормативно-правового акта, який врегульовує поставлену проблему є Наказом МВС України № 1145 від 01.11.2016 який затверджує «Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України», яка визначає основи організації діяльності кінологічних підрозділів територіальних (у тому числі міжрегіональних) органів Національної поліції України, порядок використання службових собак під час здійснення службових завдань, спрямованих на протидію злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, правила утримання, придбання, ветеринарного забезпечення та списання службових собак, а також основи організації діяльності навчальних закладів поліції (з питань службової кінології), у яких здійснюють підготовку кінологів [1].

Зазначена інструкція встановлює, що цуценята чи службові собаки, у яких у процесі вирощування чи використання на службі виявлено неусувні вади, хвороби та недоліки, обмеження в тому числі через їх вік, що виключають використання собаки (цуценяти) у службовій і діяльності підлягають вибракуванню, списанню чи передачі до іншого підрозділу. Прописаний механізм списання, складання акту про вибракування чи евтаназію, але проблема забезпечення вибракованої чи списаної собаки законодавцем не охоплена.

Вітчизняні дослідження також вказують, на неоднозначність ситуації в підрозділах: Буровський П. зазначає, жодних пенсійних виплат на утримання собак підрозділів національної поліції немає, та після закінчення строку служби, а саме 8 років, її передають у розпорядження державним органам місцевого самоврядування або в комунальну власність. Після цього частими випадками використання їх є виконання функцій охорони або, трапляється так, що кінолог забирає собаку додому на власне утримання [2]. В той же час Броваренко Д. Звертає увагу на стратегію забезпечення чотирилапих, які залишаються у підрозділах, умовами утримання такими ж, як і до виходу на «пенсію». (у вольєрах, з регулярним вигулом). Натомість договірні або особисті собаки кінологів залишаються у господарів [3].

Дані розбіжності вказують на необхідність запровадження єдиної системи.

Безумовно, звертати підвищену увагу та ресурси на користь проблеми забезпечення тварин в період реформування основних державних інституцій може бути недоцільно, але зарубіжний досвід [4] вказує на ефективні, економічні методи вирішення вказаної проблеми, а саме обрання саме варіанту переведу тварини до іншого підрозділу, в якому фізичний її стан займає не вирішальну роль.

Прикладом такого варіанту є використання собак для емоційної підтримки вразливих соціальних категорій під час соціальної роботи чи навіть кримінального провадження.

Список бібліографічних посилань

1. Інструкція з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України : наказ Міністерства внутрішніх справ від 01.11.2016 № 1145 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1544-16> (дата звернення: 01.11.2018).

2. Гострий нюх і невідступність: чому зі США, Європи та Азії приїждять за досвідом в український кінологічний центр // 5.ua. Перший український інформаційний телеканал. 12/11/2018. URL:

<https://www.5.ua/suspilstvo/hostryi-niukh-i-nepidkupnist-chomu-zissha-yeвропы-ta-azii-pryizdiat-za-dosvidom-v-ukrainskyi-kinolohichnyi-tsentr-180934.html> (дата звернення: 01.11.2018).

3. Броваренко Д. В ДСНС урочисто провели на «Пенсію» собак-ветеранів // Прямий : телеканал. URL: <https://prm.ua/v-dsns-urochisto-proveli-na-pensiyu-sobak-veteraniv-foto> (дата звернення: 01.11.2018).

4. Dellinger M. Using dogs for emotional support of testifying victims of crime : article. Aarhus School of Buisness, Denmark. 2009.

Отримано 20.11.2018

УДК 351.741(477)

Вадим Віталійович МАЛЬЦЕВ,

слухач магістратури факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Олексій Юрійович ПРОКОПЕНКО,

*завідувач кафедри тактичної та тактико-спеціальної
підготовки факультету № 3 Харківського національного
університету внутрішніх справ,*

доктор юридичних наук, старший науковий співробітник;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-6590-3364>

КІНОЛОГІЧНА СЛУЖБА В УМОВАХ СЬОГОДЕННЯ

На сьогодні кінологічна служба займає дуже важливе місце в системі силових органів нашої держави, використання службових собак є настільки ефективним, що досі жодний технічний засіб не зміг замінити собою гострий нюх собаки. Саме через це кінологічні підрозділи існують у більшості силових структур України, а саме: Національній поліції України, Державній прикордонній службі, Державній службі України з надзвичайних ситуацій, Національній гвардії України та ін. Перед кожною з цих служб стоять свої специфічні завдання, тому і кінологічні підрозділи кожної з них мають свої особливості.

Ми спробуємо окреслити загальний стан кінологічної служби в умовах сьогодення: від підготовки кадрів до саме несення служби. Почнемо саме з узагальненої характеристики системи підготовки кінологів.

Складовою кінологічного забезпечення оперативно-службової діяльності силового органу є підготовка інспекторів-кінологів зі службовими собаками, яка здійснюється за такою системою: базова підготовка інспекторів-кінологів у Кінологічному навчальному

центрі Державної прикордонної служби України; підвищення кваліфікації інспекторів-кінологів на курсах у центрі; перепідготовка інспекторів-кінологів (дресирування стрійових собак інспекторами-кінологами) на курсах у центрі; спеціальна підготовка інспекторів-кінологів із закріпленими за ними службовими собаками в підрозділах охорони кордону під час професійної підготовки.

Основний процес підготовки кінологів та собак відбувається у спеціально створеному Кінологічному навчальному центрі, та спирається на наукову основу та багаторічний досвід. Спочатку курсанти проходять двомісячний теоретичний курс – цикл кінологічної підготовки, робота зі службовим собакою. І лише після успішної здачі іспиту кожному кінологу дають чотирилапого напарника. Зі своїми майбутніми господарями собаки вперше зустрічаються приблизно в дев'ятимісячному віці.

Собак готують за різними категоріями: розшуковий собака для прикордонної служби, який безпосередньо використовується на зеленому кордоні, та який здійснює діяльність в пунктах пропуску (основні породи – німецька та бельгійська вівчарки), а також окремо підготовлені собаки, які використовуються для виявлення зброї, вибухових та наркотичних речовин (породи – лабрадор, англійський та російський спаніель, фокстер'єр).

Також с собаками час від часу проводять спеціальні заняття, які спрямовані на підтримання її службових якостей на належному рівні. Залежно від індивідуальних особливостей поведінки та підготовки, в одних службових собак потрібно підтримувати зацікавленість у роботі, а в інших удосконалювати ту чи іншу навичку в більш складних умовах і за наявності більш сильних відволікаючих подразників або підтримувати на певному рівні набуті навички (особливо це важливо у випадку перерв у роботі). Систематичні планові тренування дозволяють вдосконалювати робочі якості службового собаки, підготувати його до безвідмовної роботи за будь-яких умов.

Враховуючи специфіку професійної діяльності інспекторів-кінологів, слід виокремити її певні особливості, серед яких: висока відповідальність за наслідки реалізації прийнятих рішень, суворе регламентація професійної діяльності, наявність дезінформації, організація роботи в системі «людина + собака», робота з наркотичними засобами, їх аналогами, зброєю, боєприпасами, порушниками митного законодавства, часті зміни місця дислокації, порушення режиму харчування та сну, несення служби в нічний, надурочний час, а також у вихідні та святкові дні, температурні впливи за різних умов несення служби тощо.

Кінологічна команда – інспектор-кінолог із закріпленням службовим собакою, що пройшли спеціальну підготовку, приймають участь у здійсненні митного контролю, що більше відноситься до кінологічних підрозділів митних органів, та службових заходах з метою протидії незаконному переміщенню наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот та інші функції які виконуються кінологами органів Національної поліції України.

На думку В.Гурдіна, основне призначення кінологічної діяльності в системі правоохоронних органів полягає, насамперед, у тому, щоб сприяти співробітникам цих структур у підвищенні ефективності їх діяльності щодо запобігання, припинення, розкриття і розслідування злочинів шляхом використання при цьому спеціальних знань кінологів, а також умілого застосування ними службових собак як спеціального засобу.

Як поліція так і органи митного контролю ефективно використовують службових собак для протидії контрабанді наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів та незаконного переміщення тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот за допомогою службових собак важко переоцінити, вони характеризуються максимальною мобільністю, можливістю працювати у важкодоступних місцях, саме тому вони активно використовуються поруч із сучасними технічними та спеціальними засобами.

Також службові собаки використовуються в службовій діяльності працівників ДСНС, де допомагають при розшуку та наданні допомоги постраждалим під час стихійного лиха або різного роду надзвичайних ситуаціях. Однак, ефективне використання службових собак, організація їх догляду та утримання потребують від інспекторів-кінологів наявності спеціальних знань. Дані підрозділи приймають участь у попередженні надзвичайних ситуацій та ліквідації їх наслідків шляхом застосування засобів і методів службового собаководства, організації та веденні пошуку, для своєчасного виявлення та надання першої допомоги постраждалим під час надзвичайних ситуацій техногенного, природного та військового характеру (землетруси, снігові лавини, обвали, зсуви, урагани, бурі тощо).

Особливо важливою є робота кінолога у зоні проведення Операції об'єднаних сил на сході нашої країни, саме там кінологи Національної поліції України та Державної прикордонної служби кожен день запобігають перевезенню зброї, вибухових пристроїв,

контрабанди наркотичних засобів через лінію розмежування з тимчасово окупованих територій Донецької та Луганської областей.

На кожному контрольному пункті в'їзду-виїзду на лінії розмежування цілодобово працюють кінологи, які під час перетинання громадянами лінії розмежування перевіряють їх речі та транспортні засоби, оскільки саме з окупованих територій до нашої країни намагаються ввозити зброю, вибухівку, наркотики та інші небезпечні речі. Такі перевірки значно знижують терористичну загрозу, та можуть врятувати багато життів мирних жителів. Також перевірки кінологи Національної поліції України здійснюють і на внутрішніх блокпостах, що значно підвищує рівень безпеки та майже унеможливорює перевезення заборонених речей та речовин.

Але цим не обмежується використання службових собак, вони також можуть бути задіяні у розвідувально-пошукових групах (розвідувальному дозорі) для пошуку та виявлення диверсійно-розвідувальних груп; в бойовій і сторожовій охороні підрозділів; для пошуку мін та інших вибухових пристроїв на окремих ділянках місцевості, доріг, у будівлях та спорудах, а також для виконання інших специфічних завдань.

Отримано 16.11.2018

УДК 351.741(477)

Мар'ян Васильович ЧЕРХАВСЬКИЙ,

слухач магістратури факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7922-4901>;

Марина Олександрівна КРАВЦОВА,

старший викладач кафедри кримінального права і кримінології

факультету № 1 Харківського національного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук

ДЕЯКІ ПРОБЛЕМИ НОРМАТИВНОГО РЕГУЛЮВАННЯ ПОРЯДКУ ВИКОРИСТАННЯ (ЗАСТОСУВАННЯ) СЛУЖБОВИХ СОБАК ПІД ЧАС ДОСУДОВОГО РОЗСЛІДУВАННЯ

Сучасний стан розслідування кримінальних правопорушень характеризується використанням спеціальних знань у кримінальному провадженні, що зумовлюється підвищенням

стандартів доказування винуватості особи. Зокрема чинний КПК України на відміну від попереднього кримінального процесуального закону у ст. 91 КПК України встановлює чіткий перелік обставин, що підлягають доказуванню, а також вичерпний перелік джерел доказів та засобів їх збирання. Більше того законодавець приписав КПК України, закріплює чіткі критерії допустимості доказів отриманих сторонами, що зумовлює специфічний порядок їх виявлення та фіксації. Порід із тим сучасні засоби розслідування злочинів, в силу формування нових підходів та технологічного прогресу, не завжди у своєму застосуванні узгодженні із норма кримінального процесуального законодавства, котре характеризується відносною статичністю.

На сьогоднішній день одним із актуальних засобів розслідування кримінальних правопорушень у частинні виявлення доказів являється використання службових собак. Важливою датою щодо впровадження відповідного засобу є затвердження наказом МВС України № 1145 від 01.11.2016 «Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України» (далі по тексту – Інструкція), котра визначає основи організації діяльності кінологічних підрозділів територіальних (у тому числі міжрегіональних) органів Національної поліції України, порядок використання службових собак під час здійснення службових завдань, спрямованих на протидію злочинності, забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, правила утримання, придбання, ветеринарного забезпечення та списання службових собак, а також основи організації діяльності навчальних закладів поліції (з питань службової кінології), у яких здійснюють підготовку кінологів [1].

Досить важливим, і з нашої точки зору правильним, підходом щодо впровадження використання службових собак під час досудового слідства є закріплення у II та IV розділі вказаної Інструкції конкретних положень, що визначають правові підстави, порядок та межі використання службових собак під час розслідування злочинів. Однак, не зважаючи на досить позитивний аспект зазначеного, при комплексному та системному аналізі в рамках співвідношення із нормами кримінального процесуального законодавства, спостерігається деякі неточності та колізії, які потребують свого вдосконалення та усунення.

Неоднозначними, з позиції автора (у питанні юридичної техніки), являються положення п. 15 Розділу IV Інструкції, де визначено, що у разі виклику кінолога зі службовим собакою

огляд місця події до їх прибуття, як правило, не проводиться, крім випадків, за яких необхідно зберегти речові докази та інші предмети, що мають значення у справі, або в екстремальних випадках (повінь, пожежа, можлива зміна обставин, знищення слідів тощо), оскільки за своєю суттю, вони встановлюють певні особливості порядку огляду місця події, який за своєю природою є слідчої (розшуковою) дією регламентованою кримінальним процесуальним законодавством. В даному випадку мова йде про той факт, що порядок проведення порядку кримінального провадження на території України визначається лише кримінальним процесуальним законодавством України. Також досить неоднозначна позиція щодо застосування службових собак під час огляду місця події являється п. 19 Розділу IV Інструкції, де вказано, що кінолог на місці події визначає межі огляду місця події і порядок його проведення з метою виявлення слідів і предметів, які мають значення для застосування розшукового собаки, та на основі наявної інформації визначає доцільність застосування собаки.

В контексті зазначеного слід врахувати, що відповідно до ст. 214 КПК України огляд місця події являється єдиною слідчою (розшуковою) дією, яка проводиться до внесення відомостей в ЄРДР. Із вказаного можна зробити висновок, що огляд місця події проводиться виключно слідчим, який із дотриманням положень ст. 237 КПК України визначає порядок проведення відповідної слідчої дії, засоби виявлення та вилучення слідів, в тому числі залучаючи до проведення огляду спеціалістів (кінологів із службовими собаками). На основі сказаного, варто звернутися до положень ч. 2 ст. 1 КПК України відповідно до якого кримінальне процесуальне законодавство України складається з відповідних положень Конституції України, міжнародних договорів, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, КПК України та інших законів України [2]. Таким чином, можемо зробити висновок, що Інструкція закріплена наказом МВС України не може встановлювати обов'язкові вимоги щодо проведення слідчих (розшукових) дій, навіть у специфіці використання службових собак в межах компетенції кінологічної служби. В рамках висвітлення окресленої теми, ми хочемо підкреслити, що позиція викладена в Інструкції є вірною, однак потребує граматичного корегування щодо узгодження її положень із нормами КПК України, зокрема щодо консультацій слідчого кінологом у питаннях застосування службових собак.

Список бібліографічних посилань

1. Інструкція з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України : наказ МВС України від 01.11.2016 № 1145 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1544-16> (дата звернення: 01.11.2018).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України : закон України від 05.07.2012 № 4651-VI // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17> (дата звернення: 01.11.2018).

Отримано 20.11.2018

УДК 159.9:636.7.044.08(477)

Катерина Сергіївна ЄРМАКОВА,

курсант 4 курсу факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Павло Андрійович ПІНЧУК,

кандидат юридичних наук

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХОЛОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ ПРАЦІВНИКІВ КІНОЛОГІЧНИХ СЛУЖБ ДО ВИКОНАННЯ ОBOB'ЯЗКІВ ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ ПОШУКОВО-РЯТУВАЛЬНИХ РОБІТ

Актуальність вивчення даної проблематики обумовлюється тим, що виконання професійної кінологічної діяльності в екстремальних умовах потребує залучення різноманітних резервів організму, певних індивідуально-психологічних особливостей та різноманітного репертуару поведінки працівника, які б надали можливість діяти в цих умовах праці з найбільшою результативністю і з найменшими витратами для організму. Особливі (екстремальні) умови діяльності пред'являють підвищені вимоги до працівника кінологічної служби, тому важливе місце у підготовці висококваліфікованих працівників має саме психологічна підготовка.

Одним із завдань кінологічних підрозділів Національної поліції України є надання в межах, визначених законодавством, послуг з допомоги особам, які з особистих, економічних, соціальних причин або інших надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги [1].

Наразі великий відсоток робіт, до яких залучаються кінологічні служби належить пошуковим роботам. Організація пошуково-рятувальних робіт працівниками кінологічних підрозділів проводиться в різних умовах надзвичайних ситуацій, основні з яких можна згрупувати наступним чином: у завалах зруйнованих будинків і споруд, що утворюються в результаті природних (землетрус, ураган тощо), техногенних (вибухи, раптове руйнування будинків, споруд тощо) надзвичайних ситуацій; при катастрофах транспортних засобів (літаки, потяги тощо); у лавинних виносках, накопиченні землі, каміння, піску від селів і обвалів; у природному середовищі (пошук постраждалих і зниклих у лісі, гірській місцевості, прибережних районах тощо); на водних об'єктах [2].

До найбільш важливих загальних особливостей професійної діяльності кінологів-рятувальників можна віднести такі: недостовірні інформація або повна відсутність її при проведенні оперативних дій; ситуація невизначеності завдання; незвичність і важкість просторового орієнтування у незнайомій місцевості з обмеженою видимістю та прохідністю; інтенсивний темп роботи при дефіциті часу; постійне нервово-психічне напруження через несприятливі погодні та санітарно-гігієнічні умови; дискомфортний стан через перебування в засобах індивідуального захисту дихання та тіла; постійна загроза для життя і здоров'я; можливість виникнення панічних настроїв внаслідок впливу негативних факторів життєдіяльності; послаблення уваги, пам'яті, мислення, порушення точності рухів та дій, їх послідовності; неритмічність режимів роботи, що призводить до підвищеної втомлюваності, виснаженості та психічної напруги [3].

Діяльність в екстремальних умовах ставить високі вимоги до представників кінологічної служби. Такі люди повинні вміти постійно контролювати свій стан, швидко і чітко приймати рішення, від якого залежить подальший хід ситуації, адекватно оцінювати обстановку, що склалася, а також бути готовим віддати своє життя в разі крайньої необхідності. Все це потребує значних психічних зусиль і стійкості. Великого значення при роботі в екстремальних умовах відіграють моральні, вольові характеристики особистості, особливо розвиток почуття відповідальності [4]. Серед важливих психологічних якостей кінологів-рятувальників необхідно відмітити також самоконтроль, професійну самооцінку, гуманістичну спрямованість, емоційну стійкість, відношення до ризиків.

Отже, щоденні умови діяльності, в яких доводиться працювати кінологам-пошуковцям, характеризуються сильними

психотравматичними факторами. Особливості цієї діяльності вимагають від фахівців високого рівня відповідальності і максимальної уважності, вираженості та швидкості прийняття рішень, великої самовіддачі в роботі, розвинених професійних навичок тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України : наказ МВС України від 01.11.16 № 1145 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1544-16> (дата звернення: 08.11.2018).

2. Мордюшенко С. М. Специфіка та психологічні особливості діяльності кінологічної служби. *Вісник Національного університету оборони України*. 2013. № 1 (32). С. 245–252.

3. Мордюшенко С. М. Соціально-психологічні детермінанти, що обумовлюють потребу практики в розробці професіограм основних спеціальностей МНС України. *Вісник Національного університету оборони України*. 2012. № 4 (29). С. 211–216.

Отримано 24.11.2018

УДК 351.74(477)

Владислав Андрійович АНТОНОВ,

курсант 2 курсу факультету № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Ольга Олександрівна ШЕВЧЕНКО,

старший викладач циклу загальноправових та спеціальних дисциплін

Рівненського вищого професійного училища Департаменту поліції охорони

ЗАСТОСУВАННЯ СЛУЖБОВИХ СОБАК У РОБОТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ УКРАЇНИ

Використання собак кінологічними підрозділами Національної поліції України є важливим кроком на шляху до спрощення та удосконалення роботи даного відомства. Важливість застосування тварин обумовлена ефективним виконанням ними наступних завдань: затримання злочинців, пошуку зниклих людей і наркотиків, використання їх під час проведення спеціальних операцій.

За друге півріччя 2018 року на території України за допомогою кінологічних підрозділів було виявлено близько 35 кілограм вибухівки, 57 кілограм наркотиків, знайдено 10 осіб які знаходилися

в розшуку та затримано 34 особи, підозрювані у вчиненні кримінального правопорушення. Така статистика свідчить, що тварини сприяють кінологам-спеціалістам у виконанні посадових повноважень і суттєво підвищують ефективність їх виконання.

Незважаючи на те, що застосування службових собак у діяльності Національної поліції України сприяє суттєвому підвищенню якісних та кількісних показників роботи, тварини залишаються тваринами і при виконанні ними завдань трапляються випадки, коли собаки втрачають контроль над собою та не реагують на команди спеціаліста-кінолога, що приводить до жертв серед цивільного населення.

Беручи до уваги вищесказане, на сучасному етапі кінологія є достатньо розвинутою наукою як на території України взагалі, так і в лавах Національної поліції України зокрема. Окрім цього, вона веде до покращення умов роботи поліцейськими та рятує сотні життів щодня. Проте, нам треба більше часу приділяти навичкам контролю за тваринами, їхнім тренуванням та використанням спеціальних засобів, які допоможуть краще контролювати тварин.

Отримано 16.11.2018

УДК 159.9:636.7.044.08(477)

Анастасія Сергіївна КОЛЬЧИК,

курсант 4 курсу факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Микола Анатолійович КОМЗЮК,

старший викладач кафедри тактичної

та тактико-спеціальної підготовки факультету № 3

Харківського національного університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-7656-1061>

ВАЖЛИВІСТЬ СПЕЦІАЛЬНИХ ПРОФЕСІЙНИХ ЗНАЇНЬ ПРАЦІВНИКІВ КІНОЛОГІЧНИХ СЛУЖБ В ЕКСТРЕМАЛЬНИХ УМОВАХ

Виникнення кінології можна простежити далеко вглиб століть. Проте в її сучасному вигляді і розумінні кінологія виникла значно пізніше – у другій половині 19 століття. Сучасна кінологія

поповнюється все новими і новими знаннями, у зв'язку з чим переглядаються окремі теоретичні положення цієї дисципліни.

Велика кількість даних свідчить про деструктивний вплив екстремальних умов на психічний стан та стан здоров'я кінолога-рятувальника внаслідок невідповідності його можливостей вимогам до професійних якостей та кваліфікації [1].

Незважаючи на те, що існує значна кількість психологічних досліджень, які присвячені вивченню окремих аспектів професійної діяльності фахівців екстремального профілю, професіографічне вивчення діяльності кінологів-рятувальників МНС України в сучасних умовах праці не розкрито. В Українській психологічній науці професійна діяльність кінологів-рятувальників не була об'єктом дослідження. У той же час питанням підготовки військовослужбовців-кінологів, готовності до професійної діяльності майбутніх офіцерів-кінологів приділялася увага в працях О. Д. Богданюка [2], О. В. Винограда [3] тощо.

Аварійно-рятувальні підрозділи являють собою спеціальні воєнізовані формування, на які покладається захист населення і територій від надзвичайних ситуацій техногенного, природного і військового характеру, участь у заходах територіальної оборони, а також міжнародних рятувальних та інших гуманітарних операціях.

Враховуючи специфіку професійної діяльності інспекторів-кінологів, слід виокремити її певні особливості, серед яких: висока відповідальність за наслідки реалізації прийнятих рішень, суворе регламентація професійної діяльності, наявність дезінформації, робота з наркотичними засобами, їх аналогами, зброєю, боєприпасами, порушниками митного законодавства, часті зміни місця дислокації, порушення режиму харчування та сну, несення служби в нічний, надурочний час, а також у вихідні та святкові дні, температурні впливи за різних умов несення служби тощо. Для виконання безпосередніх посадових обов'язків, ефективної організації службової діяльності, усвідомленого виходу зі складних ситуацій, уникнення напружених ситуацій, ефективного розподілу свого часу тощо, інспектор-кінолог повинен володіти спеціальними знаннями.

Під поняттям «спеціальні знання» розуміємо знання, які визначають специфіку діяльності та методiku оволодіння ними. Загальновизнано, що це такі знання, якими володіє обмежене коло

осіб і набуті вони в результаті спеціальної освіти, досвіду практичної діяльності в певній сфері. Спеціальні знання є результатом певної професійної підготовки і, як вважається, повинні відповідати сучасному рівню розвитку науки [4].

Організація пошуково-рятувальних робіт працівниками кінологічних підрозділів проводиться в різних умовах надзвичайних ситуацій, основні з яких можна згрупувати наступним чином:

- у завалах зруйнованих будинків і споруд, що утворюються в результаті природних, техногенних надзвичайних ситуацій;
- при катастрофах транспортних засобів;
- у лавинних виносках, накопиченні землі, каменів, піску від селів і обвалів;
- у природному середовищі;
- на водних об'єктах.

Враховуючи все вищесказане, можна підсумувати, що спеціальні знання – це сукупність знань, отриманих в процесі спеціальної підготовки та відпрацьованих до автоматизму навиків, які дозволяють ефективно протидіяти контрабанді наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї та боєприпасів.

До спеціальних знань відносяться знання теорії спеціального дресирування службових собак щодо пошуку наркотичних засобів, психотропних речовин, зброї, боєприпасів, тютюнових виробів та грошових знаків у вигляді банкнот, які включають вивчення фізіологічних основ поведінки та дресирування собаки, дозволяють розуміти особливості психічної діяльності та поведінки, правильно планувати повсякденну та службову діяльність [5].

Таким чином, беручи до уваги все зазначене, можна сказати, що формування спеціальних знань інспекторів-кінологів відбувається як в процесі спеціальної підготовки так і під час виконання службових обов'язків. Ці знання включають знання основ митного, адміністративного та кримінального законодавства основ ветеринарії, зоопсихології, етології, спеціального дресирування, а також психології та етики спілкування. Крім того, забезпечення високого рівня спеціальних знань вимагає відповідних умов для їх формування, розвитку та вдосконалення, зокрема: удосконалення системи спеціальної підготовки кінологічних команд; забезпечення своєчасного та якісного навчання на курсах спеціальної підготовки кінологічних команд; активізації наукових досліджень щодо удосконалення

кінологічного забезпечення; створення в територіальних органах ДФС сучасної матеріально-технічної та навчальної бази для тренування та утримання службових собак, розвитку міжвідомчої та міжнародної співпраці з питань кінології.

Перспективами удосконалення та покращення спеціальних знань стануть дослідження психологічних аспектів професійної діяльності працівників кінологів при виконанні службових обов'язків.

Список бібліографічних посилань

1. Мордюшенко С. М. Професіографічний аналіз діяльності кінологів-рятувальників МНС : автореф. дис. ... канд. психол. наук : 09.00.19. Харків, 2013. 24 с.
2. Богданюк О. Д. Формування готовності до професійної діяльності у майбутніх офіцерів-кінологів державної прикордонної служби : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 13.00.04. Хмельницький, 2007. 20 с.
3. Виноград О. В. Педагогічні умови формування професійних якостей військовослужбовців-кінологів у процесі навчання : автореф. дис. ... канд. пед. наук : 20.02.02. Хмельницький, 2001. 20 с.
4. Соколовский, З. М. Понятие специальных познаний. *Криминалистика и судебная экспертиза*. 1969. № 6. С. 202.
5. Виноград О. В. Основи службової кінології : навч. посіб. Хмельницький : Меркьюріті-Поділля, 2011. 192 с.

Отримано 15.11.2018

УДК 343.98

Валерія Миколаївна КОПИН,

*курсант 4 курсу навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ;*

Юрій Павлович ПРИХОДЬКО,

*доцент кафедри криміналістичного забезпечення
та судових експертиз навчально-наукового інституту № 2
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук*

АКТУАЛЬНІ ТЕНДЕНЦІЇ У РОЗВИТКУ ТЕРОРИЗМУ В УКРАЇНІ

Розвиток сучасного світу характеризується існуванням глобальних проблем, де поряд з такими «традиційними»

проблемами, як термоядерна, екологічна, енергетична, демографічна, продовольча, все частіше місце займають злочини пов'язані з організованою злочинністю та тероризм. Жодна форма державного управління та суспільного ладу не може повністю задовольнити соціально-економічних та політико-гуманітарних потреб громадян. Наявність тероризму в Україні стало визначальним фактором для прийняття у першу чергу політичних, правових та економічних рішень, які допоможуть вирішити цю проблему.

Особи, які виготовляють і застосовують вибухонебезпечні предмети, вчилися у професіоналів, або раніше цим займалися в силу професійної діяльності (служба в збройних силах чи спецпідрозділах). У більшості випадків, ці предмети маскуються під будь-які побутові предмети. Це може бути залишений портфель, дитяча іграшка. Також можуть бути замасковані під вогнегасники, ручки для письма, тару під напої. Трапляються випадки застосування трупів тварин для маскувння вибухівки. Їх начиняють вибухівкою і в необхідний момент вибуховий пристрій спрацьовує, до того ж він може бути в радіокерованому стані.

Тільки чітке уявлення того, що саме являє собою терористичний акт, які причини, породжують його, і чим мотивовані люди, які займаються терористичною діяльністю, може стати підставою для розробки і недопущення дій терористів, а також універсального визначення ефективних методів боротьби з цим надзвичайно складним і небезпечним явищем.

Наприкінці ХХІ століття особливого значення серед надзвичайних ситуацій набула проблема тероризму. Він став багатогранним за своїм характером і здійснюється, як екстремістськими організаціями, так і злочинцями-одинаками. Найбільшу загрозу становить міжнародний тероризм, стрімке зростання якого призвело до загибелі багатьох тисяч людей. За даними Глобального індексу тероризму, у світі за період з 2000 р. до 2015 р. внаслідок вчинення понад 70 тис. терористичних актів загинуло понад 170 тис. осіб. При цьому майже щороку спостерігається тенденція до збільшення цих показників: у 2000 р. у терактах загинуло 3329 осіб, а в 2014 р. – уже 32658 осіб (у 2015 р. 29376 осіб).

Терор, тероризм – ці слова все частіше ми чуємо в засобах масової інформації. Потужні вибухи, навмисні підпали, захоплення заручників, тощо – все це є проявами терору (лат. *Terror* – страх, жах) – політики залякування, оскільки здійснюються замаху на

життя й здоров'я людей, зростає масштаб терористичних актів, для яких характерні великі людські жертви, посилюється жорстокість дій терористів. Внаслідок цього у звичайних громадян виникає страх їздити в метро, тролейбусах, потягах, літати літаками, відвідувати культурні та спортивні заклади, просто виходити на вулицю.

Ознаки терору:

- насильство, як інструмент досягнення визначених цілей;
- засіб примушування до прийняття рішення;
- досягнення результату за рахунок дій залякування осіб;
- супроводжується терор нагнітанням стану напруженості,

примусом когось до чогось.

З 2014 по 2017 рік в Україні сталося майже 900 терористичних актів. Більше половини з них скоєно у Донецькій і Луганській. У 2013 році Україна займала 56-е місце в «Рейтингу тероризму» з 158 країн. На той момент, за даними Служби безпеки України, в країні не діяла жодна терористична організація, а також не було жодного елемента або філії міжнародних терористичних груп.

Треба відзначити, що в Україні не виявлено терористичних організацій, орієнтованих на повалення державного ладу. Проблема тероризму в Україні перебуває в іншій площині – це «кримінальний тероризм» всередині країни та діяльність закордонних терористичних організацій на території України станом на 2017 рік Україна вже займала 17-е місце серед країн світу за рівнем впливу тероризму. Про це сказано у звіті про стан глобального тероризму в 2017 році (The Global Terrorism Index 2017), оприлюдненому лондонським Інститутом економіки і світу.

Експерти дали Україні 6,6 бала за 10-бальною шкалою. Загалом до списку країн з «високим» рівнем впливу тероризму на життя потрапили шість держав: Ірак (10 балів), Афганістан (9,4), Нігерія (9), Сирія (8,6), Пакистан (8,4) та Ємен (7,9).

Україна знаходиться у групі країн з «високим» рівнем впливу тероризму разом з Сомалі, Індією, Туреччиною, Лівією, Єгиптом, Суданом та іншими. У країнах Західної Європи найбільш схильною до впливу тероризму визнана Франція (6 балів, 23-тє місце).

Сьогодні тероризм в Україні слід розглядати і як широкомасштабне явище, яке становить загрозу життєво важливим інтересам особи, суспільства і держави. Це пояснюється тим, що, по-перше, тероризм «підриває» систему державної влади й управління, знижує ефективність управління суспільством, регулювання соціально-політичних процесів; по-друге,

послаблення державних і суспільних структур, він посилює вплив у суспільстві опозиційних антиконституційних утворень; по-третє, активізуючи морально-психологічний вплив на населення, викликає хаос, безпорядки, жорстокість людей, що використовується у своїх політичних інтересах; по-четверте, виходячи за межі державних кордонів, тероризм набуває міжнародного характеру й становить небезпеку для міжнародного співтовариства.

Отримано 20.11.2018

УДК [351.74:636.7.08](477)

Ольга Олександрівна МАГДА,

курсант 4 курсу факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Роман Миколайович СМОЛА,

*старший викладач кафедри тактичної та тактико-спеціальної
підготовки факультету № 3 Харківського національного*

університету внутрішніх справ

ВИКОРИСТАННЯ СЛУЖБОВИХ СОБАК ПІД ЧАС ПРОВЕДЕННЯ СПОРТИВНИХ МАСОВИХ ЗАХОДІВ

Статистичні дані за останнє десятиріччя ілюструють тенденцію до зростання кількості та масштабності терористичних актів під час проведення спортивних масових заходів у різних країнах. Прикладами цього слугують наслідки, які виникли під час наступних футбольних матчів: загибель 20 осіб на товариському матчі в Іраці 30.06.2013; загибель 11 осіб на товариському матчі в Пакистані 07.09.2013 року; загибель 40 осіб на матчі «Мубі»-«Олімпік» в Нігерії 11.07.2014; загибель 3 осіб на матчі «Франція»-«Німеччина» у Франції 13.11.2015; загибель 29 осіб та поранення 60 осіб на товариському матчі в Іраці 25.03.2016 року. Це свідчить про необхідність підвищення уваги забезпеченню публічної безпеки та порядку під час проведення спортивних масових заходів [1].

За даними Українського інституту дослідження екстремізму, в Україні у 2014 році щомісячно реєструвалося 126 терактів, у 2015 – 108, у 2016 – 155, у 2017 – 124 [2]. Зважаючи на це, в нашій державі постійно розробляються і проводяться різноманітні заходи забезпечення публічної безпеки та порядку. Важливу роль при

цьому відіграють кінологічні підрозділи Національної поліції України.

Відповідно до п.1 ч.1 Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України, затвердженої наказом МВС України від 01.11.2016 № 1145, одним з основних завдань даних підрозділів є участь у забезпеченні публічної безпеки і порядку. При цьому, основним напрямком, за яким вони працюють при виконанні даного завдання, за ч.9 інструкції, є пошук вибухівки, вибухових пристроїв та вогнепальної зброї [3].

Ефективність використання службових собак для забезпечення публічної безпеки та порядку під час спортивних масових заходів пояснюється здатністю тварин до швидкого та точного виявлення місць зберігання вибухових речовин і пристроїв, а також вогнепальної зброї. Це забезпечується завдяки високим вирішальним можливостям чуттєвого сприйняття собаки та її здатності у короткий термін і надовго засвоювати необхідні пошукові навички.

Характерною рисою виконання завдання з пошуку вибухових речовин, пристроїв і вогнепальної зброї є наявність високого ризику для життя та здоров'я як самого кінолога, так і тварини, особливо в разі пошуку об'єктів, що знаходяться на бойовому взводі.

Варто пам'ятати, що головною передумовою попередження загибелі та травматизму людей є обстеження місць проведення спортивних масових заходів обов'язково до прибуття глядачів та учасників заходу. Науковець А. Є. Сіденкова радить при цьому оглядати «не лише безпосереднє місце проведення, зокрема спортивні арени, майданчики, поля та глядацькі трибуни, а й вокзали, місця проживання гостей та учасників змагань, публічні місця відпочинку, які розташовані поруч з місцем проведення заходу» [4, с. 74].

Що стосується процесу підготовки службової собаки до виконання завдань даного роду, С. А. Потьомкін зауважує: «так як пошук вибухових речовин та пристроїв завжди відбувається в межах міста, за умови безпосереднього впливу на службову собаку сильних подразнюючих факторів, на тренуваннях у першу чергу тварину необхідно навчити спокійно реагувати на них. Це досягається за рахунок соціалізації тварини, яка розвивається шляхом проведення регулярних прогулянок спеціаліста-кінолога з

собакою в межах міста в різний час доби, за різних погодних умов» [5, с. 38].

Серед негативних подразнюючих факторів зовнішнього середовища варто назвати наступні:

- погодні умови (температура та вологість повітря, атмосферний тиск, швидкість і напрямок руху вітру, наявність опадів);
- час доби та яскравість освітлення;
- наявність людей, тварин, рухомих механізмів, автотранспорту біля тварини, їх кількість та активність їх руху;
- фізичне та психологічне навантаження (тривале транспортування тварини, зміна місця утримання, малознайомий об'єкт огляду).

Наступним проблемним питанням, що виникає при пошуку вибухових речовин, пристроїв та вогнепальної зброї під час проведення спортивних масових заходів, є обмеження можливості огляду окремих осіб і об'єктів у зв'язку з релігійними переконаннями громадян. Варто зауважити, що в Україні питання знаходження та застосування службових собак у громадських місцях не є настільки критичним, як в інших європейських країнах. Як приклад можна назвати офіційну заборону у Великобританії на «фізичний контакт службових собак із частинами тіла громадян, які сповідують іслам, при проведенні їх особистого обшуку на наявність вибухових речовин та пристроїв під час обшуку пасажирів на вокзалах або жителів прилеглих готелів». Таке обмеження було прийняте після неодноразових скарг пасажирів, проте призвело не до повної заборони застосування службових собак, а лише до обмеження переліку об'єктів, з якими вони можуть контактувати під час обшуку.

З метою підвищення ефективності виконання завдання із пошуку вибухових речовин, пристроїв, вогнепальної зброї кінологічними підрозділами рекомендується:

- організувати взаємодію зі спеціальними підрозділами, які мають можливість надати реальні вибухові речовини для проведення тренувань зі службовими собаками;
- розробити план огляду, розстановки сил і засобів під час пошуку відповідно до правил застосування службових собак спеціалістами-кінологами, передбачених «Інструкцією з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України»;
- на постійній основі проводити тактико-спеціальні навчання, в ході яких буде проводитися відпрацювання злагоджених дій спеціалістів кінологічних підрозділів та спеціалістів-вибухотехніків.

У висновку можемо сказати, що питання використання службових собак кінологічними підрозділами Національної поліції України під час виконання завдання з пошуку вибухових речовин, пристроїв та вогнепальної зброї, не врегульоване на законодавчому рівні і, зважаючи на це, є вкрай актуальним. Основними проблемами при цьому є вплив негативних факторів зовнішнього середовища під час безпосереднього пошуку розшукуваних об'єктів, а також організація та проведення тренувань службової собаки до виконання поставлених завдань. Подальше розроблення та доопрацювання даного питання сприятиме вирішенню вказаних проблем.

Список бібліографічних посилань

1. Самые кровавые теракты за последние 15 лет // Чемпионат : сайт. URL: <https://www.championat.com/football/article-3299445-terakty-vo-vremja-futbolnyh-matchej.html> (дата звернення: 10.11.2018).
2. В 2017 году в Украине ежемесячно происходило более 120 терактов // zn.ua. URL: https://zn.ua/UKRAINE/v-2017-godu-v-ukraine-ezhemesyachno-proishodilo-bolee-120-teraktov-270756_.html (дата звернення: 10.11.2018).
3. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України : наказ МВС України від 01.11.16 № 1145 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1544-16> (дата звернення: 10.11.2018).
4. Сиденкова А. Е. Проблемные вопросы при подготовке к применению служебных собак в период проведения крупных спортивных мероприятий // Проблемные вопросы служебной кинологии на современном этапе : матер. V междунар. науч.-практ. конф. (19.05.2016, Ростов-на-Дону). Ростов-на-Дону : ФГКУ ДПО РШ СРС МВД России, 2016. 128 с.
5. Потемкин С. А. Комбинирование методов подготовки служебной собаки к следовой работе в городских условиях // Проблемные вопросы служебной кинологии на современном этапе : материалы V междунар. науч.-практ. конф. (19.05.2016, Ростов-на-Дону). Ростов-на-Дону : ФГКУ ДПО РШ СРС МВД России, 2016. 128 с.
6. Британским собакам-ищейкам при обыске в домах мусульман, придется надевать специальную обувь // Синтез новостей : сайт. URL: <http://synews.ru/news/vlast/679-britanskim-sobakam-ishhejkam-pri-obyske-v-domakh.html> (дата звернення: 10.11.2018).

Отримано 12.11.2018

УДК [351.74:636.7.043](574)

Вікторія Юрївна ЦЕБИНОГА,

курсант 4 курсу факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7500-3378>;

Володимир Олександрович КУЩЕНКО,

викладач тактичної та тактико-спеціальної підготовки

факультету № 3 Харківського національного

університету внутрішніх справ;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0001-5859-5906>

ОСОБЛИВОСТІ ПІДГОТОВКИ КІНОЛОГІЧНИХ ПІДРОЗДІЛІВ У РЕСПУБЛІЦІ КАЗАХСТАН: ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

Сучасний стан розвитку правоохоронної системи характеризується складним та досить динамічним характером своєї діяльності, що обумовлений суспільно-політичною ситуацією в державі, а також проведення Антитерористичної операції на Сході України. У зв'язку з чим виникає гостра необхідність вивчення зарубіжного досвіду у питанні підготовки кінологічних служб.

На сьогоднішній день є вже певні зрушення в оформленні професіографічних матеріалів, але залишається багато професій (таких як кінологів-рятувальників) недосліджених. В умовах професіографічного дефіциту працівниками по роботі з персоналом та комплектування служби доводиться використовувати загальні уявлення про психологічні вимоги до професії, без врахування специфіки діяльності [1, с. 245].

Тому, необхідне вивчення зарубіжного досвіду підготовки кінологічних підрозділів, однією з таких країн є Республіка Казахстан, оскільки у даній державі підготовка підрозділів – кінологів здійснюється на досить високому рівні та має успіх при вирішенні завдань, що ставляться даним підрозділам.

Проблематика підготовки кінологів знайшла своє відображення у працях таких вчених як: О. Д. Богданюк Л. В., Була, О. В. Виноград, С. В. Гайдук, О. О. Корнійчук та інші.

У розвинутих країнах світу під час здійснення митного контролю фахівці-кінологи використовують службових собак з метою здійснення різних видів пошуку: наркотичних засобів, зброї, боєприпасів, вибухових речовин, тютюнових виробів, грошових знаків у вигляді банкнот тощо. Це, в свою чергу, вимагає

належного професійного рівня кінологів, який формується на основі використання сучасної методології кінологічної підготовки [2].

В Республіці Казахстан кінологічні підрозділи функціонують у таких органах як: Митні органи Республіки Казахстан, Комітет з надзвичайних ситуацій при Міністерстві внутрішніх справ, Національна гвардія та органи поліції при Департаменті внутрішніх справ.

В системі Міністерства внутрішніх справ Республіки Казахстан діє Центр кінологічної служби (підрозділ поліції) який є спеціальним оперативним підрозділом Департаменту внутрішніх справ (далі – ДВС), що призначений для організації використання спеціально підготовлених службових собак як одного із видів засобів, що використовуються для припинення і розкриття злочинів, пошуку та затримання підозрюваних осіб та охоронні громадського порядку.

Кінологічний центр Міністерства внутрішніх справ Республіки Казахстан (далі – МВС РК) було створено Постановою Уряду Республіки Казахстан в березні 2002 року як спеціальний оперативний підрозділ, призначений для організації використання в боротьбі зі злочинністю та охороні громадського порядку спеціально підготовлених службових собак. Кінологічний центр МВС РК готує фахівців-кінологів, які працюють зі спеціально навченими службовими собаками, використовуваними в сфері пошуку вибухових речовин і зброї, боєприпасів, незаконного обігу наркотиків, в розкритті злочинів у складі оперативно-слідчих груп «02» ДВС, для участі в одорологічних вибірках [3].

Для розведення службових собак в інфраструктурі центру є все необхідне – пологове відділення, ветеринарний блок, кормокухня, господарські приміщення, розплідник для відтворення племінних порід лабрадор-ретривер, німецька вівчарка, бельгійська вівчарка. Розведення, вирощування і виховання племінного поголів'я цуценят підпорядковане мети культивування в них робітників і екстер'єрних якостей. Наявні в кінологічному центрі племінні собаки і їх цуценята відповідають стандартам міжнародної кінологічної федерації (FCI). Видані на цуценят щенячі карти і родоводи є документами єдиного зразка та визнаються в будь-якій кінологічній організації всіх 80-ти країн, що входять до її складу. Кінологічний центр є контракт-партнером Союзу кінологів Казахстану (СКК), що входить в систему FCI, і на основі міжнародного та власного досвіду веде науково обґрунтовану племінну роботу, щоб задовольнити потреби поліції в службово-

розшукових собаках для різних видів служб. Якість одержуваного у нас племінного поголів'я неодноразово підтверджено на республіканських і міжнародних виставках і випробуваннях, проведених СКК. Вирощені в розпліднику КЦ МВС РК племінні собаки та цуценята беруть участь у виставках і змаганнях, і з 2005 року удостоювалися таких титулів і оцінок, як САСІВ і САС (кандидат в інтернаціональні і національні чемпіони краси). Цуценята передаються в усі кінологічні підрозділи. Щорічно проводиться закуп собак для подальшої підготовки та застосування в розкритті злочинів. Від 4 до 6 років – такий середній вік вихованців, від однієї до трьох собак закріплено за кожним кінологом [3].

Навики спеціальної службової собаки виробляються на наукових принципах дресирування, що вимагає від кінологів великого багажу знань і практики. Поліцейська кінологія – це не проста наука, заснована на складному навчальному матеріалі, грамотному застосуванні його на практиці, вміння діяти в неординарних оперативних ситуаціях, володіючи терпінням, вольовими і фізичними даними, і, звичайно ж, щирою любов'ю до собак. Такий же жорсткий відбір проходять і їх майбутні напарники – службові собаки. Поліцейський пес повинен володіти ідеальним нюхом, слухом і зором, витривалістю, не боятися пострілів, вибухів, спокійно ставитися до рухомих об'єктів, людям і тваринам. Так створюється справжня боездатна команда з поліцейського і його вірного помічника. Для навчання службових собак в центрі створена смуга перешкод, аналогічна армійської – сходи, бум, низько натягнута сітка, бар'єр. Кінологи будують заняття в ігровій формі. За правильно виконане завдання собака заохочується ласощами або улюбленою іграшкою. Що стосується харчування, то в щоденному ж раціоні у наших вихованців переважають повнораціонні збалансовані сухі корми. Особливість в тому, що для собаки, на відміну від людини, не важливі вид або форма їжі – для неї важливий її запах, по ньому вона отримує смакові відчуття. Смакові рецептори собаки менш розвинені, але вона здатна розрізняти в змішаній їжі кожен компонент окремо. Вона не потребує різноманітному меню, тому собака із задоволенням їсть сухий корм, з закладеними в ньому інгредієнтами звичайного меню людини, розрізняючи при цьому кожному його складову [3].

Таким чином, система підготовки підрозділів – кінологів є дещо спільною з системою підготовки кінологічних підрозділів в Україні, що дозволяє перейняти зарубіжний досвід та

вдосконалити існуючі методи підготовки службово-розшукових собак. Важливим напрямом у розвитку кінологічних підрозділів в Україні є участь вітчизняних кінологічних служб у різного роду міжнародних заходах за участі інших зарубіжних кінологічних підрозділів: це співпраця щодо спільної підготовки кінологічних команд, залучення до міжнародних змагань тощо.

Список бібліографічних посилань

1. Мордюшенко С. М. Специфіка та психологічні особливості діяльності кінологічної служби. *Вісник Національного університету оборони України*. 2013. № 3. С. 245–252.

2. Корнійчук О. О., Гайдук С. В. Професійна підготовка кінологічних команд митних органів Митного Союзу Російської Федерації, Республіки Білорусь та Республіки Казахстан. *Вісник Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2014. Вип. 4. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Vnadps_2014_4_8 (дата звернення: 26.10.2018).

3. Особый отряд полиции // Медиа-центр органов внутренних дел Республики Казахстан. 25.06.2014. URL: <http://mediaovd.kz/ru/?p=4687> (дата звернення: 26.10.2018).

Отримано 30.10.2018

УДК 351.741(477)

Олена Юріївна ЦЕБИНОГА,

курсант 4 курсу факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-0567-5686>;

Микола Олександрович КОТЕЛЮХ,

доцент кафедри тактичної та тактико-спеціальної підготовки

факультету № 3 Харківського національного

університету внутрішніх справ,

кандидат педагогічних наук, доцент;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5580-7798>

ЗАХОДИ ДЛЯ ПОДАЛЬШОГО ВДОСКОНАЛЕННЯ РОБОТИ КІНОЛОГІЧНОЇ СЛУЖБИ, СПРЯМОВАНІ НА ЕФЕКТИВНЕ РОЗКРИТТЯ ЗЛОЧИНІВ

Заходи тактичної та тактико спеціальної підготовки працівника Національної поліції України (далі – НП України) є

необхідним базовим елементом для підготовки майбутнього правоохоронця та вироблення в нього практичних навичок, необхідних для ефективного розкриття злочинів. Зокрема, значної уваги необхідно приділяти підготовці працівників кінологічних служб, бо саме за допомогою сил та засобів кінологічної служби, зокрема НП України, проводиться найефективніше розслідування злочинів, зокрема «по гарячих» слідах та затримання осіб винних у вчиненні злочину.

Аналіз діяльності практичних працівників кінологічних служб та рекомендації, щодо усунення проблемних питань було висвітлено в працях наступних вчених: В. П. Бута, В. В. Вареника, Л. О. Гонтаренко, Г. С. Грибенюка, О. П. Євсюкова, М. А. Кришталія, Д. В. Лебєдєва, С. М. Миронця, І. О. Полякова та ін. Але незважаючи на велику кількість наукових праць та методичних рекомендацій питання вдосконалення практичних навичок працівників кінологічної служби є актуальним і сьогодні.

Актуальність даної тематики зумовлена, необхідністю подальшого вдосконалення діяльності працівників кінологічних служб з метою ефективного розкриття злочинів.

Визначення переліку заходів для подальшого вдосконалення роботи кінологічних служб, необхідно виходячи з завдань, які постають перед ними.

Згідно зі ст. 2 Закону України «Про національну поліцію» основним завданням НП України є:

1. Забезпечення публічної безпеки та порядку, зокрема працівники кінологічних служб підрозділів НП України можуть залучатися для несення служби під час проведення масових заходів, забезпечення публічної безпеки та порядку під час проведення футбольних матчів.

2. Охорона прав та свобод людини, а також інтересів суспільства та держави, зокрема конвоювання осіб підозрюваних у вчиненні злочину у супроводі конвою з службовою собакою.

3. Протидія злочинності, зокрема затримання осіб підозрюваних у вчиненні злочину «по гарячих» слідах.

4. Надання а межах, визначених законом, послуг з допомоги особам, які з економічних, особистих, соціальних або внаслідок надзвичайних ситуацій потребують такої допомоги. [1]

Згідно розділу III Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів України (далі – КП України) основними функціями є:

1. Участь працівників КП України в складі слідчо-оперативних груп (далі – СОГ) разом з службовими собаками.

2. Постійне вдосконалення практичних навичок та умінь працівника кінологічної служби НП України.

3. Розробка, вдосконалення планів діяльності КП України.

4. Вивчення, узагальнення та вдосконалення вітчизняної практики з урахуванням зарубіжного досвіду.

5. Забезпечення взаємодії КП НП України з кінологічними громадськими організаціями.

6. Проведення господарських та санітарно-ветеринарних заходів щодо охорони здоров'я службових собак.

7. Проведення науково-дослідної роботи з проблем кінологічної служби.

8. Вдосконалення методики підготовки працівників КП НП України.

9. Забезпечення використання службових собак під час:

9.1. розшуку людей (правопорушників) за запаховими слідами;

9.2. пошуку вибухівки, вибухових пристроїв та вогнепальної зброї;

9.3. пошуку наркотичних засобів, наркотичних речовин та прекурсорів

9.4. пошуку трупів чи їх залишків тощо. [2]

Тому, для подальшого зміцнення та вдосконалення роботи кінологічних центрів, необхідно проведення такого комплексу заходів:

1. Проведення по квартальних або щомісячних нарад з розгляду питань щодо вдосконалення діяльності КП НП України.

2. Організація та проведення навчальних зборів, необхідних для проведення практичних занять та обміну досвідом між практичними працівниками.

3. Організація та проведення практичних тестувань службових собак, виявлення рівня їх підготовленості та бойової готовності.

4. Організація та проведення змагань між територіальними підрозділами КП НП України.

5. Підготовка службових собак для застосування у розкритті кримінальних правопорушень, виявленні вибухівки, вогнепальної зброї, наркотичних речовин, пошуку трупів, при патрулюванні тощо.

Як, висновок можна сказати, що ефективне методичне та практичне забезпечення діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України дасть змогу практичним

працівникам більше повно та неупереджено виконувати завдання та функції покладені на них державою. Зокрема, проведення практичних тренінгів, семінарів дасть змогу практичним працівникам обмінятися досвідом, вдосконалити свої практичні уміння та навички з урахуванням зарубіжного досвіду.

Список бібліографічних посилань

1. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 08.11.2018).

2. Про затвердження Інструкції з організації діяльності кінологічних підрозділів Національної поліції України : наказ МВС України від 01.11.2016 № 1145 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1544-16> (дата звернення: 08.11.2018).

Отримано 24.11.2018

УДК 351.74:636.7.043.3](477)

Ярослава В'ячеславівна ЛЮБУТІНА,
*курсант 2 курсу факультету № 3 Харківського
національного університету внутрішніх справ;*

Михайло Васильович ІНШЕКОВ,
*викладач тактичної та тактико-спеціальної підготовки
факультету № 3 Харківського національного
університету внутрішніх справ;
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7584-1013>*

ОРГАНІЗАЦІЯ ТА ПРАВИЛА ВИКОРИСТАННЯ СЛУЖБОВИХ СОБАК У ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ Й ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ПУБЛІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОРЯДКУ

Сучасний стан боротьби з основними загрозами національній безпеці нашої держави потребує комплексного, узгодженого використання наявних сил і засобів правоохоронних органів. В умовах активного розвитку суспільства та реформування системи правоохоронних органів актуальним залишається питання результативного використання інспекторів-кінологів зі службовими собаками для виконання завдань, пов'язаних з охороною державного кордону, під час здійснення оперативно-службових і

профілактичних завдань, спрямованих на попередження та боротьбу зі злочинністю, забезпечення охорони громадського порядку, охорони об'єктів і території державної, особистої та інших форм власності тощо.

У підрозділах поліції для забезпечення публічної безпеки і порядку та протидії злочинності, а також з метою вирішення інших оперативно-службових завдань, покладених на поліцію, використовуються (застосовуються) спеціально підготовлені службові собаки : 1) розшукові – для розшуку за запаховими слідами осіб, які вчинили кримінальне правопорушення, для проведення вибірки людини та речі, пошуку речових гільз, затримання втікаючої особи чи групи осіб; 2) патрульно-розшукові – для патрулювання, використання під час забезпечення публічної безпеки і порядку, охорони прав і свобод людини, пошуку правопорушника по «гарячому» запаховому сліду, затримання втікаючої особи чи групи осіб, припинення нападу на кінолога чи інших осіб; 3) спеціальні – для пошуку та виявлення вибухових речовин, вибухових пристроїв, вогнепальної зброї і набоїв, наркотичних засобів, закопаних (захованих) трупів; 4) конвойні – для припинення втечі й затримання осіб, які втекли з-під варти; 5) вартові – для охорони спеціальних установ і об'єктів поліції та об'єктів. Що охороняються поліцією охорони.

Застосування службових собак як спецзасобу здійснюється відповідно до підпункту 12 пункту 3 статті 45 Закону України «Про Національну поліцію» під час: 1) патрулювання; 2) переслідування та затримання особи, яка підозрюється у вчиненні кримінального правопорушення; 3) конвоювання (доставлення) затриманої або заарештованої особи; 4) для відбиття нападу на особу та поліцейського.

До роботи з використанням службових собак допускаються лише працівники поліції, які пройшли відповідну кінологічну підготовку у навчальних закладах поліції, де готують кінологів, й отримали позитивні результати під час складання необхідних заліків. Кінолог на місці події: 1) визначає межі огляду місця і порядку його проведення з метою виявлення слідів і предметів, які мають значення для застосування розшукового собаки, та на основі наявної інформації визначає доцільність застосування собаки; 2) уживає заходів для затримання особи, яка вчинила кримінальне правопорушення, за допомогою розшукового собаки (за запахованими слідами, речами і предметами, залишеними на місці події), у тому числі для пошуку предметів, які мають

значення для розкриття і розслідування кримінального правопорушення ; 3) бере участь у блокуванні місця скоєння кримінального правопорушення, його огляді, виявлення шляхів відходу порушника; 4) вивчає обставини і характер події, установлює час учинення кримінального правопорушення, кількість осіб , що його вчинили, їх прикмети і напрямки руху, визначає інші фактори, які мають значення для розшуку правопорушників по гарячих слідах; 5) позначає місця виявлення на шляху слідування розшукового собаки предметів і речей, які можуть бути використані для пошуку правопорушника із застосування службового собаки, під час проведення першочергових оперативно-розшукових заходів чи слідчих дій, за необхідності бере участь у вилученні предметів і речей, у межах компетенції уживає заходів щодо їх збереження; 6) доводить до керівника слідчо-оперативної групи інформації про можливе походження і використання для розкриття злочину різноманітних запохоносіїв, виявлених на місці події або на шляху руху правопорушників; 7) з метою виявлення підстав для застосування розшукового собаки разом з іншими працівниками поліції оглядає місця біля вікон, дверей, парканів, газонів, а також територію, прилеглу до місця події, на якій запахи слідів зберігаються довше; 8) обмежує шляхи руху осіб після з'ясування обставин учинення кримінального правопорушення і вивчення обстановки місця події, визначає спосіб застосування розшукового собаки.

Таким чином, кінологічна служба є службою бойового забезпечення і призначення для організації і методичного забезпечення, ефективного використання службових собак в охороні громадського порядку, конвоюванні заарештованих та засуджених, в охороні та обороні важливих держаних об'єктів, матеріально-технічного та військового забезпечення Міністерства внутрішніх справ України.

Отримано 26.10.2018

УДК 343.12

Софія Андріївна МАЛЯРЕНКО,

курсант 3 курсу факультету підготовки фахівців

для підрозділів кримінальної поліції

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ;

Сергій Петрович ПЕТРЕНКО,

викладач кафедри спеціальної фізичної підготовки

Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ

ДЕЯКІ ПИТАННЯ ЗАСТОСУВАННЯ СЛУЖБОВИХ ТВАРИН ПІД ЧАС ПРОТИДІЇ ЗЛОЧИННОСТІ

Національна поліція України, а зокрема її оперативні підрозділи виконують функцію держави щодо забезпечення правопорядку, захисту прав і свобод громадян, попередження, виявлення та припинення правопорушень, для чого використовують різноманітні організаційні, технічні, виховні та інші засоби. Важливе місце серед них займають засоби оперативно-розшукової діяльності, використання яких забезпечує безпосереднє попередження, виявлення і припинення злочинів, притягнення винних до відповідальності, усунення шкідливих наслідків правопорушень [1].

Донедавна в теорії оперативно-розшукової діяльності (далі – ОРД) під засобами оперативно-розшукової діяльності розуміли сукупність об'єктів, які застосовуються в оперативно-розшуковій практиці та до яких належать різноманітні засоби оперативної техніки, оперативно-розшукові обліки та службові собаки. Але, коли ухвалили закон України «Про Національну поліцію» перелік засобів розширено, зокрема надано можливість використовувати службових коней [2]. Тому, на нашу думку, доцільніше говорити, що на сьогодні до засобів ОРД належать засоби оперативної техніки, оперативно-розшукові обліки та службові тварини.

Перш за все слід зазначити, що особливістю організації застосування підрозділами кримінальної поліції службових тварин є додержання принципів ОРД. Додержання принципу законності під час здійснення ОРД можливе за умови реалізації великої кількості вимог. До найбільш значущих належать:

а) суворе додержання вимог законів і підзаконних нормативно-правових актів;

б) високий рівень правосвідомості (загальної та професійної) оперативних працівників;

в) постійне вдосконалення правових і морально-етичних основ ОРД та відповідних відносин між її суб'єктами;

г) наявність юридичної відповідальності оперативних працівників як сукупності правових відносин (прав та обов'язків) між ними та державою;

г) визначення конкретних об'єктів та осіб, які становлять оперативну зацікавленість;

д) наявність конкретних ознак кримінальної причетності осіб, предметів або фактів до злочину;

е) визначення правомірних підстав для проведення оперативно-розшукових заходів;

е) правомірність і законність застосування оперативно-технічних засобів, хімічних та інших речовин у документуванні причетності осіб до нерозкритих злочинів;

ж) забезпечення таємниці відомостей, що стосуються особистого життя, честі та гідності підозрюваної особи;

з) обґрунтування та дотримання вимог чинних нормативних актів щодо постановки криміногенних осіб на оперативний облік;

и) зміцнення престижу оперативної професії [3, с. 9–10].

Водночас М. В. Корнієнко зазначає, що під час негласного застосування службових собак необхідно дотримуватися таких принципів ОРД, як законність і результативність. Він пояснює це тим, що основними для дотримання принципу законності під час застосування службових собак є кілька основних положень.

1. Правомірність застосування службово-розшукових собак, яку засновано на визначенні загальних меж його допустимості.

2. Цільовий напрямок використання службово-розшукових собак – коли їх можуть застосовувати лише у тих випадках, що передбачені законами та іншими нормативними актами, які регламентують діяльність оперативних служб. Будь-яке інше застосування службових собак (залякування, психологічний тиск тощо) суворо забороняється.

3. Етична допустимість використання – застосування службово-розшукових собак має відповідати загальним нормам моралі, які існують у суспільстві, та професійній етиці працівника, який їх застосовує. Тому застосування собак повинно не принижувати честь і гідність особи, відносно до якої їх застосовують, не завдавати їй моральних або фізичних страждань, не перешкоджати здійсненню нею своїх невід'ємних прав.

4. Документальне оформлення результатів. Укладання передбачених законом документів – необхідна умова дотримання

принципу законності, правильного провадження у кримінальних справах і правомірності проведення оперативно-розшукових заходів.

5. Залучення громадськості. Представники громадськості, яких залучають до участі в окремих оперативно-розшукових заходах, що здійснюються із застосуванням службово-розшукового собаки, можуть у подальшому виступати як свідки щодо всіх обставин затримання злочинця, його виборки тощо. Складені за їх участі з усіма процесуальними формальностями документи набувають статусу беззаперечних доказів у суді [4, с. 11].

Можна також виділити принцип результативності в діяльності із застосування службових собак, який полягає в тому, що, працюючи за слідом, на вибірку або під час проведення окремих оперативно-тактичних операцій, обходу, патрулювання, огляду місцевості та нежилых приміщень, собака знайшов правопорушника, викрадене майно, знаряддя злочину, інші речові докази або привів оперативну групу до іншого місця, будинку, у квартиру, де знаходився підозрюваний після вчинення злочину, що дало можливість за допомогою інших сил і засобів встановити чи затримати його [5, с. 182].

На нашу думку, під час організації застосування службових тварин підрозділам кримінальної поліції необхідно дотримуватися також принципів обґрунтованості та планованості. Це підтверджується аналізом положень нормативно-правової бази застосування засобів ОРД (ст. 1, 2, 3, 9 закону України «Про оперативно-розшукову діяльність» та ст. 42, 43 закону України «Про Національну поліцію») [2].

Враховуючи вищевикладене, можна зробити висновок, що особливостями організації застосування службових тварин є додержання принципів оперативно-розшукової діяльності, зокрема законності, ретельності, планованості та обґрунтованості, а також залежність організації від випадків застосування тварини – під час здійснення оперативно-розшукової діяльності (у разі застосування оперативно-розшукових заходів або методів) та під час оперативно-розшукового забезпечення кримінального провадження.

Список бібліографічних посилань

1. Про оперативно-розшукову діяльність : закон України від 18.02.1992 № 2135-XII XII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12> (дата звернення: 05.11.2018).

2. Про Національну поліцію : закон України від 02.07.2015 № 580-VIII // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада

України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/580-19> (дата звернення: 05.11.2018).

3. Маркушин А. Г. Основы оперативно-розыскной деятельности ОВД. Ч. 1 : учеб. пособие. Н. Новгород : Нижегород. высш. шк. МВД СССР, 1990. 147 с.

4. Корнієнко М. В. Організаційно-тактичні основи застосування службово-розшукових собак: оперативно-розшуковий аспект (за матеріалами МВС України) : автореф. дис. ... канд. юрид. наук : 21.07.04. Дніпропетровськ, 2009. 20 с.

5. Оперативно-розшукова діяльність органів внутрішніх справ (загальна частина) : навч. посіб. / Дідоренко Е. О., Козаченко І. П., Кондратьєв Я. Ю. та ін. Луганськ : РВВ ЛІВС, 1999. 390 с.

Отримано 12.11.2018

УДК 001:377:339.5

Віталій Олегович НАЙДА,

курсант 3 курсу факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Микола Олександрович КОТЕЛЮХ,

*доцент кафедри тактичної та тактико-спеціальної підготовки
факультету № 3 Харківського національного*

університету внутрішніх справ,

кандидат педагогічних наук, доцент;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-5580-7798>

ПРОФЕСІОНАЛІЗМ ПОЛІЦЕЙСЬКОГО-КІНОЛОГА КРІЗЬ ПРИЗМУ ОСОБЛИВОСТЕЙ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Специфіка роботи поліцейського-кінолога передбачає постійні психологічні та фізичні навантаження. В той же час варто пам'ятати, що це суспільно необхідна і почесна справа, яка вимагає від кожного працівника високих як моральних, так і професійних якостей.

Говорячи про професіоналізм поліцейського-кінолога, хочеться наголосити на тому, що єдиного погляду на цей феномен у правовій теорії та практиці не існує і донині. Так, О. Подольська визначає професіоналізм як сукупність знань, умінь, навичок, що дають можливість виконувати відповідні професійні функції. Ю. Старілов розглядає професіоналізм державних службовців як

принцип державної служби. Він пише: «розглядуваний принцип полягає, по-перше, у тому, що державний службовець виконує посадові обов'язки на професійній основі». На думку В. Лапшиної, професіоналізм слід тлумачити «не лише як високий рівень знань, умінь та результатів дій, а й певну систему організації свідомості».

На основі наведених вище тверджень, можна визначити професіоналізм поліцейського-кінолога як систему знань, умінь та навичок, внутрішніх якостей, необхідних для виконання покладених на кінолога повноважень при безумовному дотриманні законності та підтриманні високої ефективності праці.

Характеризуючи професіоналізм поліцейського-кінолога, необхідно виділити особливості, притаманні саме цьому виду професійної діяльності, а саме: висока відповідальність за наслідки реалізації прийнятих рішень, суворе регламентація професійної діяльності, наявність дезінформації, організація роботи в системі «людина + собака», робота з наркотичними засобами, їх аналогами, зброєю, боеприпасами, правопорушниками, часті зміни місця дислокації, порушення режиму харчування та сну, несення служби в нічний, надурочний час, а також у вихідні та святкові дні, температурні впливи за різних умов несення служби тощо.

Для виконання безпосередніх посадових обов'язків, ефективної організації службової діяльності, усвідомленого виходу зі складних ситуацій, уникнення напружених ситуацій, ефективного розподілу свого часу тощо, інспектор-кінолог повинен володіти спеціальними знаннями.

Під поняттям «спеціальні знання» розуміємо знання, які визначають специфіку діяльності та методику оволодіння ними. Загальноновизнано, що це такі знання, якими володіє обмежене коло осіб і набуті вони в результаті спеціальної освіти, досвіду практичної діяльності в певній сфері.

Спеціальні знання є результатом певної професійної підготовки і, як вважається, повинні відповідати сучасному рівню розвитку науки [1]. Виходячи з вищевказаного, можна стверджувати, що спеціальні знання поліцейського-кінолога – сукупність знань, отриманих в процесі професійної підготовки та відпрацьованих до автоматизму навичок, які дозволяють виконувати в повному обсязі покладені на кінолога повноваження при безумовному дотриманні законності та підтриманні високої ефективності праці.

Професійна діяльність поліцейських-кінологів відбувається в екстремальних умовах. Від їх оперативного залучення залежить запобігання та припинення правопорушень, збереження життя та

здоров'я людей. Особливістю професійної діяльності поліцейських кінологів є постійна взаємодія з собакою (робота здійснюється безпосередньо у зв'язці). Специфіка такої діяльності проявляється в тому, що поліцейський-кінолог у процесі системного навчально-виховного впливу на собаку виробляє у неї слухняність, що дозволяє використовувати природні можливості собаки (нюх, швидкість, силу) для широкого спектру завдань.

До найбільш важливих загальних особливостей професійної діяльності поліцейських-кінологів віднесемо наступні:

- недостовірні інформація або повна відсутність її при проведенні оперативних дій;
- ситуація невизначеності завдання;
- незвичність і важкість просторового орієнтування у незнайомій місцевості з обмеженою видимістю та прохідністю;
- інтенсивний темп роботи при дефіциті часу;
- постійне нервово-психічне напруження через несприятливі погодні та санітарно-гігієнічні умови праці, відсутність належних умов праці та відпочинку;
- надмірна рухова активність тощо.

Відповідно до наведених нами особливостей, поліцейський-кінолог для забезпечення виконання покладених на нього повноважень у повному обсязі має відповідати наступним професійним вимогам:

- 1) високий рівень фізичної підготовленості;
- 2) стресостійкість, врівноваженість при прийнятті рішень;
- 3) професійні вміння та навички у сфері навчання і виховання службових собак, вміння оперативно та ефективно виконувати разом із ними службові завдання;
- 4) ставлення до службового собаки на рівні свідомості як до повноцінного партнера у професійній діяльності, чуйне та доброзичливе поводження з ним.

Таким чином, професійна діяльність поліцейського-кінолога характеризується низкою особливостей, які зумовлюють специфічні вимоги, які висуваються до особового складу кінологічних підрозділів. Вироблення та подальший розвиток у особового складу професійних якостей для цілковитої відповідності зазначеним вимогам – це ключове завдання у системі підготовки поліцейських кінологів в Україні.

Список бібліографічних посилань

1. Виноград О. В. Основи службової кінології : навч. посіб. Хмельницький : Меркьюріті-Поділля, 2011. 192 с.

2. Про затвердження Положення про кінологічне забезпечення територіальних органів Міністерства доходів і зборів України : наказ М-ва доходів і зборів України від 08.07.2014 № 396 // База даних «Законодавство України» / Верховна Рада України. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v0396810-14/sp:wide:max25> (дата звернення: 05.11.2018).

Отримано 10.11.2018

УДК 342.951:[351.746.1:636.7.043](477)

Ірина Віталіївна ІВАЩЕНКО,

курсант 2 курсу факультету № 2

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Інна Олександрівна ГАРНА-ІВАНОВА,

доцент кафедри адміністративного права і процесу

факультету №3 Харківського національного

університету внутрішніх справ,

кандидат юридичних наук;

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5962-9864>

КІНОЛОГІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЗАХИСТУ ДЕРЖАВНОГО КОРДОНУ

Сучасні складні соціально-політичні умови в державі підвищують екстремальність у діяльності правоохоронних органів. Ця ситуація визначає вимогливість держави до професійності правоохоронців кінологічних служб, які беруть участь в охороні державного кордону, для пошуку і затримання людей на місцевості і в транспортних засобах; пошуку наркотичних засобів, зброї, боєприпасів, вибухових речовин стрілецької зброї та боєприпасів у пасажирських та вантажних транспортних засобах, різних вантажах і багажі пасажирів. Кінологічне забезпечення в підрозділах охорони державного кордону стосується затримання, конвоювання і охорони правопорушників, для підтримання режиму державного кордону, прикордонного режиму та режиму у пунктах пропуску через державний кордон.

Ефективність кінологічного забезпечення захисту державного кордону, режим законності на кордоні зумовлює дотримання організаційно-правових вимог: по-перше, здійснення якісного

добору, навчання та виховання інспекторів-кінологів; по-друге, ефективно за метою, місцем та часом використання в службі інспекторів-кінологів із службовими собаками, з урахуванням службової майстерності кінологів, напряду й ступеня підготовки службових собак; третє, широке запровадження в практику найбільш ефективних методик підготовки, тактичних прийомів та способів використання в службі інспекторів-кінологів із службовими собаками; четверте, проведення сумісних навчань з кінологічними службами європейських держав з метою обміну досвідом і покращення взаємодії; п'яте, дотримання нормативних вимог щодо роботи собак, тобто чергувати з відпочинком, враховувати працездатність та складність умов використання собак, не використовувати у заборонених випадках; шосте, дотримання правил екіпіровки. Інспектори-кінологи, що здійснюють охорону державного кордону із закріпленими за ними службовими собаками, крім загальної екіпіровки, передбаченої для прикордонних нарядів, повинні додатково мати: спорядження для собак (нашийник, короткий та довгий повід, намордник), одорологічний прилад та шлейку із сигнальним ліхтариком (у разі ведення пошукових дій), ліхтарик (у разі використання собаки в умовах обмеженої видимості), ключі від дверей і люків (під час огляду пасажирських вагонів), налобник, панчохи для захисту лап та фляжку з водою для собаки (у разі використання собаки у спеку), імітатори (запахоносії) наркотичних та вибухових речовин (тільки для спеціальних собак).

Важливість діяльності інспекторів-кінологів з розшуковими собаками у прикордонних нарядах підкреслюється несенням служби і поза пунктами пропуску тоді, коли необхідно: посилити службу нарядів на ділянках, де рельєф місцевості не дає змоги активно використовувати технічні засоби спостереження; збільшити можливість виявлення правопорушників, що переховуються в заростях, чагарнику, в лісі, очереті та складках місцевості; швидко виявити на охоронюваній ділянці правопорушників, запахів сліди, речі та інші ознаки їх перебування на місцевості; переслідувати у високому темпі правопорушників по їх запахових слідах; затримати правопорушників, коли інші можливості виявились малоефективними.

Ми підтримуємо позицію науковців, що основне призначення кінологічної діяльності в системі захисту державного кордону полягає, насамперед, у тому, щоб сприяти співробітникам цих структур у підвищенні ефективності їх діяльності щодо

запобігання, припинення, розкриття і розслідування злочинів шляхом використання при цьому спеціальних знань кінологів, а також умілого застосування ними службових собак як спеціального засобу.

Отримано 13.11.2018

УДК 351.74(477)

Лоліта Андріївна МАГДА,

курсант 2 курсу факультету № 4

Харківського національного університету внутрішніх справ;

Тетяна Петрівна СИНОВІЦЬКА,

викладач циклу загальноправових та спеціальних дисциплін

Рівненського вищого професійного училища

Департаменту поліції охорони

ЗАЛУЧЕННЯ СЛУЖБОВИХ СОБАК ПІДРОЗДІЛАМИ НАЦІОНАЛЬНОЇ ПОЛІЦІЇ В БОРОТЬБИ З ТЕРОРИЗМОМ

Останнім часом зростає кількість вчинених терористичних злочинів, що не може не турбувати українське суспільство. Співпраця підрозділів поліції з кінологічними службами сприяє своєчасному розкриттю цих злочинів. Органи правопорядку відчують все більшу потребу в службових собаках, завжди готових прийти на допомогу людині.

У МВС професія кінолога дуже затребувана, тільки ніхто не хоче йти працювати з такими умовами і навантаженням, смішною заробітною платою. Часто можна спостерігати за тим, як відомчі кінологи годують і лікують службових собак за свій рахунок. В Україні кінологічних служб всього декілька. Найпотужніші розташовані в Києві та Харкові. Втім, навіть ці декілька загонів добре відомі за кордоном. На почесних грамотах та орденах далеко не вийдеш – людям, які ризикують власним життям, потрібно платити гідні їх самовіддачі кошти. Тому було б непогано замінити модель фінансування, розподілу коштів в середині системи.

Для захоплення і знищення противника використовуються спеціально треновані агресивні великі собаки, здатні вступити в сутичку з озброєним терористом, які не повинні реагувати на постріли та вибухи. Вони також діляться за своїми фізичними

даними: одні призначені для тривалого переслідування на відкритій місцевості, інші – для операцій в приміщеннях. Як правило, це собаки-кілери, готові вступити в сутичку з озброєним противником і знищити його.

Терористи постійно мають справу зі зброєю і на завданнях у них немає можливості прийняти ванну. Ці фактори позначаються в специфічному запаху, який уловлює службова собака. Їй необхідно всього один раз відчути запах злочинця, щоб запам'ятати його назавжди. Службовим собакам обов'язково потрібна практика. Собака може і знаходити вибухівку, і знешкоджувати переодягненого інструктора на тренувальному полігоні, але без виїздів на реальні завдання він не стане справжнім поліцейським псом.

Украї важливе правильне розставляння акцентів при підготовці кінолога до практичної роботи. Необхідно навчити фахівця розуміти і «читати» собаку. Зустрічі провідника і його собаки передують тривалий процес відбору і навчання обох учасників цієї нерозривної зв'язки. Після зустрічі кінолога з собакою, з якою йому належить служити вони стають одним цілим. Вони повинні, розуміти один одного буквально з одного погляду. Фахівець повинен знати і розуміти найдрібніші деталі поведінки свого собаки, щоб передбачати його наміри, бути знайомим з його мімікою, з різними рухами вух і хвоста. Розуміти, коли собака втомився або втратив слід. На кожну зміну в поведінці свого собаки повинен реагувати відповідним чином. З початку навчання провідник і його собака безперервно перебувають разом і так пліч-о-пліч проходять всю спільну службу: разом тренуються, беруть участь у навчаннях і бойових операціях, тому так важливо, щоб провідник та собака збігалися за своїми особистими якостями.

Спираючись на вищесказане, робимо висновок, що незалежно від приналежності до відомства, системи і програми навчання і підготовки кінологічні служби в нашій країні потребують вдосконалення. Основне завдання службової собаки – мінімізація втрат особового складу, нехай і ціною власного життя. Затребуваність собак в роботі правоохоронних органів в століття високих технологій викликає масу питань, ось тільки не у кінологів, які давно переконалися, що будь-яка техніка безсила перед природою.

Отримано 24.11.2018

УДК 355.378

Олена Юріївна ЗАДНІПРОВСЬКА,

курсант 4 курсу факультету № 1

Харківського національного університету внутрішніх справ;

ORCID: <https://orcid.org/0000-00001-6244-6268>;

Андрій Федорович БАЛЬВА,

старший викладач кафедри вогневої підготовки

факультету № 3 Харківського національного

університету внутрішніх справ;

ORCID: <http://orcid.org/0000-0002-4689-3284>

ОСОБЛИВОСТІ ВОГНЕВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ-КІНОЛОГІВ

На сьогоднішній час якість професійної службової підготовки працівників Національної поліції є досить актуальною задачею, яка пов'язана у першу чергу з криміногенною ситуацією в країні. Одним з головних напрямів підготовки є вогнева підготовка, яка направлена на формування умінь та навичок, необхідних для впевненого володіння зброєю при виконанні службових обов'язків. Для цього поліцейський повинен володіти певним комплексом знань, умінь та навичок, які дозволяють ефективно застосовувати вогнепальну зброю при вирішенні оперативно-службових та оперативно-бойових задач. Готовність працівників правоохоронних органів до успішних дій при затриманні правопорушників в більшості залежить від якості їх підготовки у поводженні з табельною зброєю.

Застосування поліцейськими-кінологами табельної зброї має свої особливості, так як, крім ведення вогню, він повинен керувати поведінкою службової собаки, подаючи їй необхідні команди в залежності від ситуації. Собака повинна бути привчена не заважати кінологу вести вогонь, а також при стрільбі у русі рухатися поряд з поліцейським, не обтяжуючи його непотрібними ривками, і, якщо необхідно, по команді піти на затримання злочинця. При цьому кінолог та службова собака є бойовою парою та від їх злагоджених дій буде залежати ефективність виконання задач, які поставлені кінологічному розрахунку.

Враховуючи це, можна зробити висновок про необхідність формування у поліцейських-кінологів відпрацьованих до автоматизму, чітких та усвідомлених вмінь та навичок

поводження з вогнепальною зброєю в сукупності з навиками управління службовою собакою під час вогнепального контакту з озброєним злочинцем.

Таким чином, на практичних заняттях з вогневої підготовки з поліцейськими-кінологами доцільно виконувати не тільки передбачені діючим курсом стрільб вправи, а і доповнювати їх різними елементами з урахуванням специфіки несення служби зі службовою собакою. Розробка нових методів та методик навчання у системі професійної підготовки поліцейських-кінологів, пошуку ефективних способів проведення стрілкових тренувань для підвищення рівня їх професійної підготовки є найбільш актуальним і значущим напрямком. Слід мати на увазі те, що ускладнення умов стрільби можливо лише після етапу базової підготовки, яка передбачає формування стійких навичок володіння зброєю.

На даний час діючий курс стрільб не передбачає спеціальних стрілкових вправ для спеціалістів-кінологів, де б відпрацьовувався навик не тільки цільової стрільби, а і дій по керуванню поведінкою службової собаки при веденні вогню з вогнепальної зброї. Це є серйозною проблемою, бо потрапляючи в екстремальні ситуації, поліцейські-кінологи найчастіше виявляються неспроможними у повному обсязі застосовувати навички поведження з вогнепальною зброєю, які вони мають. Він повинен вміти не тільки ефективно застосовувати вогнепальну зброю, у тому числі при різних кліматичних умовах, але і грамотно керувати поведінкою службової собаки під час вогневого поєдинку службової собаки у сукупності з вогнестрільною зброєю, у тому числі при виникненні різноманітних позаштатних ситуацій, пов'язаних з пораненням чи травмою працівника поліції, виникненням затримок при стрільбі тощо.

Нині ця проблема не знайшла свого рішення. При розробці умов спеціальних вправ для поліцейських-кінологів за основу повинні бути взяті умови діючих вправ з курсу стрільб, кожне з яких у найпростішому варіанті може виконуватись зі службовою собакою, навіть без будь-яких суттєвих змін. В якості ускладнюючих факторів у порядок виконання вправ можуть бути додані такі елементи як пересування, виконання у зимовій формі одягу, у засобах індивідуального бронезахисту, з усуненням затримки при стрільбі тощо.

Виходячи з мети, можна разом з виконанням стрілкової вправи додати спеціальні прийоми з курсу дресирування, як затримання, конвоювання, огляд (пересування до рубежу вогню бігом, повзком

*Шляхи покращення професійного рівня
працівників кінологічних служб. Харків, 2018*

та ін.). Таким чином, кожну вправу можливо виконувати у декількох варіантах по принципу від простого до складного. При цьому час на виконання вправи необхідно обраховувати від кількості доданих елементів.

Отже, підвищення рівня навичок та умінь поводження із вогнепальною зброєю працівниками поліції – кінологами є дещо актуальною проблемою та на даному етапі боротьби з сучасною злочинністю виходить на передній план. Методичні прийоми, засоби та способи повинні сприяти ефективному формуванню рухових умінь та навичок на заняттях з вогневої підготовки. У цьому розумінні значну роль відіграють стрількові вправи, умовами яких є специфіка діяльності поліцейських-кінологів.

Отримано 27.11.2018

Наукове видання

ШЛЯХИ ПОКРАЩЕННЯ ПРОФЕСІЙНОГО РІВНЯ ПРАЦІВНИКІВ КІНОЛОГІЧНИХ СЛУЖБ

Тези доповідей
Всеукраїнської науково-практичної
конференції
(Харків, 14 грудня 2018 р.)

Відповідальні за випуск: *О. Ю. Прокопенко, І. Т. Ларіонова,
П. О. Білоус, Н. О. Волошина*
Коригування списків бібліографічних посилань: *М. В. Цветкова-
Верніченко, П. О. Білоус*
Комп'ютерне верстання: *А. О. Зозуля*
Дизайн обкладинки: *І. Є. Єсіна*

Формат 60х84/16. Ум. друк. арк. 7,23. Обл.-вид. арк. 6,4.
Тираж 50 пр. Зам. № 2018-18.

Видавець і виготовлювач –
Харківський національний університет внутрішніх справ,
просп. Л. Ландау, 27, м. Харків, 61080.
Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 3087 від 22.01.2008.